

Kandidatspeciale

Nils Bärenholdt

Markedsgørelsen af de danske universiteter 1970-2003

Fra velfærdsstat til konkurrencestat?

Vejleder: Sidsel Eriksen

Afleveret den: 9/12/14

Institutnavn:	Saxo-instituttet
Name of department:	Historie
Forfatter:	Nils Bärenholdt
KU-id:	kcw742
Titel og evt. undertitel:	Markedsgørelsen af de danske universiteter 1970-2003 – fra velfærdsstat til konkurrencestat?
Title / Subtitle:	The marketization of the Danish universities 1970-2003 – from welfare state to competition state?
Vejleder:	Sidsel Eriksen
Afleveret den:	9. december 2014
Antal tegn/sider:	191.984 tegn/79,99 sider
Billeder på forsiden:	Se litteraturliste

“Economics are the method: the object is to change the soul.”

Margaret Thatcher i interview til *Sunday Times* d. 1. maj 1981.

Indholdsfortegnelse

DEL I: INTRODUKTION.....	7
1.1. Indledning	7
1.2. Forskningsoversigt	8
1.2.1. Litteraturen om de danske universiteter efter 2. verdenskrig.....	9
1.3. Problemformulering	12
1.4. Kilder og metode	12
1.5. Teori	12
1.6. Oversigt over specialet	13
1.7. Forbehold og begrænsninger	14
 DEL II: BEGREBSAFKLARING	 15
2.1. Velfærdsstat	15
2.2. Neoliberalisme	15
2.3. Konkurrencestat	16
 DEL III: UNIVERSITETSHISTORIE	 17
3.1. Universitetets idégrundlag	17
3.2. De danske universiteters oprindelse	18
3.3. Universiteterne efter 1945: Velfærdsstatens universitet	19
 DEL IV: STYRELSESLOVEN AF 1970/73	 21
4.1. Styrelsesloven af 1970/73	21
4.2. Analyse af årsagerne bag styrelsesloven af 1970	22
4.2.1. Interesseorganisationer og aktører	25
4.2.2. Årsagerne bag styrelsesloven af 1970	25
4.3. Analyse af årsagerne bag styrelsesloven af 1973	27
4.3.1. Interesseorganisationer og aktører	28
4.3.2. Årsagerne til styrelsesloven af 1973	29
 DEL V: UNIVERSITETSLOVEN AF 1992.....	 30
5.1. Universitetsloven af 1992	30
5.2. Analyse af årsagerne bag universitetsloven af 1992	30
5.2.1. Interesseorganisationer og aktører	33

5.2.2. Årsagerne bag universitetsloven af 1992.....	36
DEL VI: UNIVERSITETSLOVEN AF 2003	40
6.1. Universitetsloven af 2003	40
6.2. Analyse af årsagerne bag universitetsloven af 2003	41
6.2.1. Interesseorganisationer og aktører	44
6.2.2. Sanders idé til universitetsloven af 2003?.....	46
6.2.3. Hvorfor stemte Socialdemokratiet for universitetsloven af 2003?.....	47
6.2.4. Årsagerne bag universitetsloven af 2003.....	49
DEL VII: UNIVERSITETERNES MARKEDSGØRELSE	50
7.1. Markedsgørelsens rødder	50
7.1.1. Styrelsesloven af 1970/73.....	50
7.1.2. Universitetsloven af 1992	51
7.2. Mulige forklaringer på universitetets markedsførelse	52
7.3. Fald i demokratiets udbredelse?	53
7.3.1. Demokratiets begrebshistorie	53
7.3.2. Begrebshistorisk analyse - styrelsesloven af 1970/73	55
7.3.3. Begrebshistorisk analyse - universitetsloven af 1992	57
7.3.4. Begrebshistorisk analyse - universitetsloven af 2003	59
7.3.5. Analyseresultater.....	62
7.3.6. Demokratiets udvikling 1970-2003 – er analyseresultaterne troværdige?	65
7.4. Neoliberalismen og den offentlige sektor som vækstskaber?	67
7.5. Passive studerende og ansatte?	68
7.6. Globalisering.....	68
7.7. Ideologisk projekt	70
7.8. Specialets resultater – årsagerne bag universitetets markedsførelse	70
7.9. Konflikt eller konsensus?	74
DEL VIII: TRANSFORMEREDE VELFÆRDSSTATEN MOD EN KONKURRENCESTAT?	76
8.1. Konkurrencestaten og neoliberalismen: Myte eller realitet?	76
8.2. Velfærdstatens transformation: Hvorfor?	77
8.3. Konkurrencestaten og universitetets fremtid	79
DEL IX: KONKLUSION.....	81
9.1. Konklusion	81
9.2. Abstract	83

DEL X: LITTERATURLISTE	84
-------------------------------------	-----------

DEL XI: BILAG	99
----------------------------	-----------

Bilag 1: Modbegreb.....	99
-------------------------	----

Bilag 2: Indenfor/udenfor.....	100
--------------------------------	-----

Bilag 3: Status.....	101
----------------------	-----

Del I: Introduktion

1.1. Indledning

Danmark er en nation bestående af et stort set homogent folk med samme kulturelle, sproglige og religiøse baggrund – født og dannet af den radikale historieopfattelse, der lægger vægt på indre sammenhold og et stærkt fællesskab. Et sammenhold og fællesskab der i konsensus har opbygget velfærdsstaten efter 2. verdenskrig. Historikeren Knud J. V. Jespersen beskriver det danske samfund som: ”(...) *et lejrbaal, hvor omkring fællesskabets medlemmer sidder i tæt rundkreds, skulder ved skulder med ryggen mod mørket uden for bålet*’s lyskreds, mens de luner sig ved trygheden, fællesskabsfølelsen og varmen fra det store baal.”¹ Der kan uden tvivl være nogle enkelte kvæk i andedammen - men den grundlæggende fortælling er, at det danske samfund er opbygget i konsensus af politikere siddende omkring lejrbalet, hvor den politiske ideologi er lagt til side, og den moderne velfærdsstat og dens institutioner er opbygget ud fra en pragmatisk konsensus mellem partierne. Er denne romantiske fortælling om det moderne Danmark virkelig reel? Er velfærdsstaten opbygget i konsensus og har ingen forsøgt at ændre eller nedbryde den? Ligger der ikke konflikter, ideologiske kampe og politiske sejre og nederlag bag det moderne Danmark?

Alt dette kan næppe undersøges i et speciale. Men en central del af velfærdsstatens fundament, nemlig uddannelsessektorens højeste gren; universitetet², kan. Universitetet er en institution, som ifølge dr.phil. og lektor i dansk ved Københavns Universitet, Sune Auken, før har været og igen i 2003 var omdrejningspunkt for et stærkt ideologisk politisk indgreb ved universitetsloven af 2003. Auken skriver om loven fra 2003, som blev gennemført under den nytiltrådte VK-regering:

*”Hvis den politik, der nu føres på universitetsområdet, kan siges at være borgerlig, er det i betydningen ’politik, der sigter imod kortsigtet erhvervsnytte’. Det udtrykkes med kvalmende tydelighed i forskningsministerens tilbagevendende motto: ’Fra forskning til faktura’. Enhver kan høre, hvad der er hovedsagen i den udveksling, og det er ikke forskningen. Dermed står universiteterne ligesom i halvfjerdsrmarxismens dage over for den opgave at skulle forsvare dets borgerlige, samfundsmæssige funktion over for en politisk bevægelse i tiden, der ønsker radikalt at forandre den.”*³

¹ Jespersen s. 281

² Når der i specialet nævnes ordet *universitetet* / *universiteterne* henvises der til de offentlige uddannelsesinstitutioner som universitetslovene har omfattet. Det er Københavns Universitet, Aarhus Universitet, Syddansk Universitet, Roskilde Universitet, Aalborg Universitet, Danmarks Tekniske Universitet, Copenhagen Business School og IT-Universitetet i København.

³ Auken s. 11

Ifølge Auken er universitetspolitikken altså ikke et område, som er opbygget i fredelig konsensus, men har i gennem tiden været under angreb fra mange ideologiske hjørner.

Ser man på de danske universiteters historie, levede de frem til 1960'erne en relativ isoleret tilværelse i det danske samfund. Først ved velfærdsstatens ekspansion i 1960'erne, den stigende levestandard og det dermed øgede antal unge, der fik mulighed for at læse på universitetet (og gjorde det), blev universiteterne underlagt en større politisk styring og regulering.

Universiteternes historie i velfærdsstaten er, at der i 1970 blev indført den første styrelseslov omhandlende danske universiteter. Denne blev revideret i 1973 og nye universitetslove blev vedtaget i henholdsvis 1992 og 2003.

Aukens påstand er, at de danske universiteter ved universitetsloven af 2003 blev markedsgjort, hvilket skal forstås som, at universiteterne blev indrettet, så deres vigtigste opgave nu var at skabe økonomisk vækst for samfundet - ikke at forfølge de klassiske humboldtske videnskabelige idealer om, at universitetet er et uafhængigt, selvstyrende, frit forskende og publicerende universitet, hvis vigtigste opgave er at søge sand erkendelse.⁴

Auken påstår, at universitetsloven af 2003 underlagde de danske universiteter en markedsideologi, og universitetets indre demokratiske selvstyre måtte vige pga. lovens formål, der var at omdanne universiteterne til at agere som professionelle virksomheder. Universitetet var ikke længere et sted, hvor ansatte og studerende havde synderlig stor indflydelse på, hvorledes universitetet skulle indrettes eller på hvad, der skulle forskes i. Det blev, ifølge Auken, i stedet erhvervslivets forlængede arm, hvor størst mulig økonomisk vækst skulle skabes til samfundet.

Hvad var årsagen til denne udvikling? Er denne fortælling en anomali i Jespersens syn på velfærdsstatens opbygning, eller er historien om universiteterne snarere et udtryk for, at velfærdsstaten er opbygget i politisk konflikt og konstant er under forandring ud fra tidens politiske ønsker? Med udgangspunkt i et speciale om universitetets markedsførelse, kan det efterprøves, om den radikale historieopfattelse troværdigt forklarer perioden fra 1970-2003.

1.2. Forskningsoversigt

Lad os for det første gøre det klart, at Aukens påstand og specialets præmis om, at universitetet blev markedsgjort i 2003 er en opfattelse, som er bredt accepteret i litteraturen. Universitetet blev indrettet til at agere som en virksomhed med en professionel bestyrelse, stærke ledere og et fokus på at specialisere sig i forskning

⁴ Madsen s. 9

og de uddannelser som markedet, dvs. virksomhederne og arbejdsmarkedet, efterspurgte. Dette er der i litteraturen ingen tvivl om kan betegnes som en markedsgørelse.⁵ Hvorfor skete denne markedsgørelse? Hvad er litteraturens svar?

1.2.1. Litteraturen om de danske universiteter efter 2. verdenskrig

Hvis man undersøger litteraturens forklaringer på markedsgørelsen af universiteterne i 2003, fremkommer der vidt forskellige forklaringer.

Flere steder i litteraturen peges der på, at **en mindsket opbakning til demokrati i samfundet**, både på venstre- og højrefløjen blandt de politiske beslutningstagere, ligger til grund for ændringen mod et markedsgjort universitet. I 1970'erne blev demokrati betragtet som noget, der skulle udbredes på alle niveauer i samfundet - fx mødte medarbejderdemokrati bred politisk opbakning. Dette syn skiftede dog i løbet af 1980'erne. Politikerne ønskede stærkere kontrol med de penge, der blev brugt i den offentlige sektor og hermed på universitetet, hvilket ledte til et ønske om at mindske demokratiet og i stedet få stærkere ledere, som man kunne drage til ansvar for budgettet. Idealet om medarbejderdemokrati var svundet ind til fordel for kontrol og styring.⁶

Derimod ser Inger Christensen mfl., at den økonomiske lavkonjunktur, som dominerede Danmark fra 1973 og frem, satte et større politisk fokus på at skabe økonomisk vækst – og at dette skal ses som hovedårsag bag markedsgørelsen. Staten skulle spare og finde nye måder at tjene penge på. Derfor ønskede man at **skabe økonomisk vækst ved at effektivisere i den offentlige sektor**. Ved at indrette universiteterne med en stærkere ledelse, der kunne skabe gode forskningsresultater, som kunne omsættes til penge, kunne man hermed skabe økonomisk vækst til at finansiere velfærdsstaten.⁷

Idéhistoriker Lars-Henrik Schmidt og politolog Claus Holm går derimod et spadestik dybere og ser denne indretning med fokus på vækstskaabelse som et resultat af en tidsånd, som prægede 1980'erne og 1990'erne; nemlig **neoliberalismen**. I denne finder de årsagen til universitetets markedsgørelse. De skriver, at det der kendetegner udviklingen i staten i 1980'erne og 1990'erne, uanset hvilken farve regeringen havde, var, at staten: *"(...) har moderniseret sig til en offentlig sektor, og et markedsrationale, der for tiden går under navnet 'new public management', hvor der kræves kvalitet, nytte og relevans – og hvor der er åbnet for, at såvel*

⁵ At universitetet er markedsgjort ved universitetsloven af 2003 beskrives også hos Hansen (2008) s. 108, Christensen s. 353, Kristensen (red.) s. 139, Brichet & Nielsen s. 79f, Schmidt & Holm i Horn mfl., Tamm s. 6, Kyndrup i Horn mfl., Øllgaard & Madsen mfl. i Kristensen (red.) s. 218ff, Ørberg s. 87, Lund s. 111ff, Madsen s. 26 og Collin.

⁶ Hansen s. 108 og Grane (red.) bd. III s. 290

⁷ Christensen (red.) s. 344f. Samme forklaring hos Auken s. 33ff, Brichet & Nielsen s. 79f og Kyndrup i Horn mfl. s. 111ff

*skatteyderes som erhvervslivets krav til universitetets ydelser vinder i legitimitet.”*⁸ Loven kunne altså gennemføres, fordi det lå i tidsånden at gennemføre neoliberale reformer.⁹

Derimod påpeger samfundsøkonom Mogens Ove Madsen, at der **ingen reel modstand var fra universitetets, ansattes eller studerendes side imod universitetets markedsførelse**. Politikerne kunne derfor indrette universitetet ud fra deres ønske om at skabe størst mulig økonomisk vækst ved at gennemføre en markedsførelse, da der ingen reel modstand var fra hverken studerende eller ansatte ved universitetet.¹⁰

Derimod ser både politologerne Kjærgaard & Kristensen og antropologerne Brichet & Nielsen universitetets markedsførelse som et resultat af **internationale strømninger**, der fra begyndelsen af 1990'erne dikterede ændringer i indretningen af universiteterne. Kjærgaard & Kristensen og Brichet & Nielsen påpeger, at de danske universiteter i den umiddelbare efterkrigstid var inspireret af de amerikanske universiteter. Frem til 1980'erne var de amerikanske universiteter særligt opmærksomme på at sikre en fri og demokratisk forskning, støttet af staten. Denne frie og demokratiske forskning skulle ses som et modspil til den sovjetiske mere styrede forskning.¹¹ Da de amerikanske universiteter i 1980'erne begyndte at lade sig påvirke af Præsident Ronald Reagans (1911-2004) neoliberale idéer, ændrede de danske universiteter sig også mod et mere markedsgjort universitet¹², især da **anbefalinger fra EU og OECD**, på baggrund af de amerikanske erfaringer, i 1990'erne rådede vestlige lande til at markedsføre universiteterne. Dette påvirkede de danske politikere til en markedsførelse.¹³

Andre ser derimod, at man skal søge aktørprægede forklaringer frem for strukturelle, for at forstå, hvorfor universitetet blev markedsgjort. Dele af forskningen i dansk universitetshistorie ser nemlig markedsførelsen af universiteterne ved universitsloven af 2003 **som et ideologisk angreb på universiteterne**. Fx beskriver sprogforsker Jørn Lund, hvorledes statsminister Anders Fogh Rasmussen (1953-) udpegede den tidligere sportsjournalist Helge Sander (1950-) til Minister for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Fogh Rasmussen ønskede at bringe konkurrenceelementet fra sporten ind i forskningen.¹⁴ Jørn Lund beskriver Helge Sanders rolle i processen således:

”De farligste anslag kommer fra Videnskabsministeriet, der ledes af en minister, som i sin hidsige jagt på hurtige og synlige resultater inden for områder, han har meget begrænset indsigt

⁸ Schmidt og Holm i Horn mfl. (2003)

⁹ Samme konklusion ses hos Tamm.

¹⁰ Madsen s. 12

¹¹ Kristensen (red.) s. 127

¹² Ibid. s. 133

¹³ Brichet & Nielsen (2004) s. 5ff

¹⁴ Lund s. 111

i, er godt på vej til at erstatte langsigtede vækstmuligheder med kortsigtede satsninger inden for et meget begrænset felt, som har tidsånden med sig.”¹⁵

Lund beskylder Helge Sander for at være en inkompetent minister, der ud fra et konkurrencesyn, hentet fra sportsverden, forsøgte at indrette universiteterne, som var de en del af en elitesport.¹⁶

Der findes altså i litteraturen vidt forskellige syn på årsagen til universitetets markedsførelse. Der peges på:

- 1. Et fald i demokratiets udbredelse.**
- 2. Ønsket om at indrette den offentlige sektor som en vækstskaber - den neoliberale tidsånd.**
- 3. Passive universiteter, ansatte og studerende, der ikke gjorde modstand mod markedsførelsen.**
- 4. Internationale strømninger, hvor især EU og OECD inspirerede til en markedsførelse af universiteterne.**
- 5. Et ideologisk projekt fra Anders Fogh Rasmussen og Helge Sander, der bevidst ønskede at indrette universiteterne ud fra deres egne ideologiske overbevisninger.**

Der er altså stor uenighed i forskningen om årsagen til universitetets markedsførelse. En grundig undersøgelse af universitetets markedsførelse er derfor oplagt. En undersøgelse, hvor de historiske rødder til markedsførelsen blotlægges ved at analysere universitetspolitikken siden 1970, hvor universitetet blev underlagt statens og politikernes ønsker, og frem til 2003, hvor politikerne markedsgjorde universitetet. Der skal derfor dykkes ned i kildemateriale fra beslutningsprocessen vedrørende de forskellige universitetslove fra 1970-2003, hvilket den eksisterende litteratur kun i begrænset grad har gjort. Derved kan den udvikling, der ledte til markedsførelsen, forstås. Ovenstående årsager, som litteraturen har angivet kan da udsættes for en falsificering, og det kan afklares om disse årsager, eller andre ligger til grund for universitetets markedsførelse.

¹⁵ Ibid. s. 121

¹⁶ Ibid. s. 111ff. Samme holdning ses hos Collin, Holm-Larsen s. 99 og Ørberg s. 87.

1.3. Problemformulering

Med udgangspunkt i en analyse af den politiske debat og beslutningsproces omkring vedtagelsen af universitetslovene fra 1970/73, 1992 og 2003 vil årsagerne og konflikterne bag hver enkelt universitetslov analyseres.

Dette vil munde ud i en diskussion og en vurdering, indeholdende en begrebshistorisk analyse af begrebet demokrati anvendt i universitetspolitikken i 1970/73, 1992 og 2003, om, hvilke faktorer, strukturer, aktører, strømninger, hændelser og idéer der har ført til, at de danske universiteter i 2003 stod som markedsgjorte universiteter.

Samtidig vil der vurderes, om universitetspolitikken har været præget af politisk konsensus eller konflikt. Ud fra resultaterne af specialet vil der diskuteres og vurderes, om universitetets markedsførelse indikerer, at den danske velfærdsstat i perioden 1970-2003 har undergået en markant forandring.

1.4. Kilder og metode

Til specialets analyseafsnit er primært anvendt arkivmateriale fra Rigsarkivet (forkortes SA i fodnoter), Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) og Uddannelses- og Forskningsministeriet/Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling (UF).¹⁷ Materialet fra ovenstående steder består af politiske partiers og ministeriers mødereferater, notater, brevvekslinger og andet materiale i forbindelse med udarbejdelsen af lovene.

Derudover er der anvendt offentligt materiale i form af Folketingstidende (FT), artikler og læserbreve fra diverse aviser (AV henviser til avismateriale).

Specialets analyseafsnit er opdelt i to overordnede dele: En analyse af beslutningsprocessen omkring universitetsloven fra 1970-2003 (del IV-VI) og en begrebshistorisk analyse af begrebet demokrati i forbindelse med debatterne om universitetslovene i 1970/73, 1992 og 2003 (findes i del VII).

1.5. Teori

I specialets analyse af begrebet demokrati vil den begrebshistoriske analyse anvendes. Begrebshistorie udspringer af den sproglige vending, dvs. idéen om at sproget ikke er neutralt, men derimod en vigtig faktor i menneskets forståelse og opfattelse af virkeligheden. Gennem historien har det samme sprog haft mange forskellige meninger afhængigt af, hvilken tid og rum det har befundet sig i.

¹⁷ Derudover er der til brug ved analysen af universitetsloven af 2003 søgt materiale hos Uddannelses- og Forskningsministeriet, Venstre, Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre og Det Konservative Folkeparti. Der blev dog kun givet tilladelse til begrænset kildemateriale fra Uddannelses- og Forskningsministeriet og ingen adgang til materiale fra partierne.

Teorien bag en begrebshistorisk analyse er, at historie og sprog vekselvirker. Sproglig forandring er et produkt af en historisk forandring.

Selve den begrebshistoriske analyse blev udviklet af den tyske historiker Reinhart Koselleck fra 1950'erne og frem. I en begrebshistorisk analyse studeres sociale og politiske begrebers opfattelse og forandring over tid. Begreber er flygtige. Fx kan begrebet "kristen" opfattes meget forskelligt over tid. Derimod er ord faste. Fx kan opfattelsen af ordet "sten" ikke ændres væsentligt over tid.¹⁸ Begreber er hele tiden i forandring, da de er dannet af det erfaringsrum, mennesket er præget af og ændres af den forventningshorisont, som mennesket ser i fremtiden.¹⁹ Ved at analysere begrebers forandring over tid kan man således analysere samfundets sociale og politiske forandring.²⁰

Koselleck gør det klart, at en begrebshistorisk analyse bør bestå af vekselvirkning mellem en synkron og diakron analyse. Den synkrone analyse undersøger begrebet i dets anvendte samtid, og den diakrone analyse undersøger begrebet over en længere periode og muliggør en sammenligning.²¹ Et begreb må analyseres ud fra flere parametre. Disse er, at dets modbegreb bør findes, da dette fortæller, hvad begrebet i hvert fald ikke blev forstået som. Derudover bør det også analyseres, hvilke aktører der står indenfor/udenfor begrebet. Fx begrebet "borger". Når man omtalte dette, hvilke grupperinger i samfundet henviste man til? Var det alle eller kun udvalgte grupperinger? Sidst bør man også undersøge begrebets status i samfundet ud fra en oppe/nede analyse. Altså blev begrebet opfattet positivt eller negativt – hånet eller ophøjet?²²

Ved en begrebshistorisk analyse af begrebet demokrati i debatter omkring universitet vil det altså være muligt gennem sproget at se, hvorledes historien har udviklet og forandret sig – og hvilken indflydelse det havde på markedsgørelsen af universitetet. Dog må analyseresultatet forstås ud fra det øvrige samfunds udvikling, da sproget ikke alene kan forstås som drivkraften bag historien.

1.6. Oversigt over specialet

Specialet er som nævnt bygget op med det formål at undersøge årsagerne til universitetets markedsgørelse og reflektere over, hvad dette fortæller om den danske velfærdsstats udvikling i perioden 1970-2003. Dette gøres ved, efter introduktionen i del I, at gennemføre en begrebsafklaring af centrale begreber i del II. Del III giver den historiske baggrund for specialets emne, og årsagerne bag de enkelte universitetslove fra henholdsvis 1970/73, 1992 og 2003

¹⁸ Åkerstrøm s. 60ff

¹⁹ Koselleck s. 27ff

²⁰ Åkerstrøm s. 64ff

²¹ Koselleck s. 67

²² Ibid. s. 109ff

undersøges da i del IV, V og VI. I del VII foretages den begrebshistoriske analyse og analyser af andre mulige strukturelle og aktørprægede årsager bag markedsgørelsen. Analyseresultaterne for hele specialet diskuteres da, for herefter at munde ud i et svar på problemformuleringen. Del VIII vil perspektivere specialets resultater, og bruge disse til at diskutere den danske velfærdsstats udvikling i perioden 1970-2003. Konklusion og abstract findes i del IX.

1.7. Forbehold og begrænsninger

Udfordringerne for dette speciale er, at forskningen angående universitetet er relativt begrænset. Dybdegående empiriske studier af de enkelte universitetslove er derfor nødvendige at foretage for at finde frem til markedsgørelsens rødder. At gå til de kilder, som ingen før har undersøgt, er derfor en af specialets store styrker. Men samtidig er behandlingen af kilderne pladskrævende og kan til tider give en rigid struktur, der dog muliggør sammenligninger. Dette valg er taget for at behandle mest muligt kildemateriale så systematisk som muligt – over en lang periode fra 1970-2003. Derudover vil den begrebshistoriske analyse af demokrati fylde en del. Men dette er valgt, da en central tråd i universitetets historie fra 1970-2003 har omhandlet demokrati. Af denne grund vil det få meget fokus, og andre faktorer, der har bidraget til universitetets udvikling, vil få mindre. I specialets diskussion vil der dog forsøges at tage højde for alle faktorer, der har bidraget til universitetets udvikling. Derudover må man også tage højde for, at universitetspolitik sjældent har fået megen opmærksomhed i Danmark. At se universitetspolitikens udvikling som en rettesnor for Danmarks historie fra 1970-2003 skal derfor tages med visse forbehold.

Del II: Begrebsafklaring

Centrale begreber, der primært kommer i brug i specialets diskussion, men også af og til under selve analysen, skal kort afklares nedenfor.

2.1. Velfærdsstat

En velfærdsstat er, ud fra sociolog og politolog Gösta Esping-Andersens anerkendte definition af velfærdsstater efter 2. verdenskrig, en stat, der som udgangspunkt maksimerer individens mulighed for at overleve uden alene at være afhængig af at klare sig på det kapitalistiske markedes vilkår. For at man kan kalde en stat en velfærdsstat, skal den grundlæggende give hvert enkelt individ uomstøtelige sociale rettigheder, som staten er i stand til at imødekomme og dermed sikre den enkeltes overlevelse, så individet har mulighed for at deltage som en aktiv demokratisk borger i samfundet, uanset hvad markedets ønsker er.²³

Esping-Andersen opdeler velfærdsstater i en liberal, en konservativ og en socialdemokratisk velfærdsstatsmodel. Den liberale ”af-vareliggør”²⁴ mennesket mindst, og den socialdemokratiske mest. Esping-Andersen kategoriserer den danske velfærdsstat efter 2. verdenskrig som en socialdemokratisk velfærdsstat. Denne er kendetegnet ved en universalisme og indkomstudligning, hvor man blot som borger i samfundet, har ret til en høj og ligelig adgang til velfærdsydelser og service – levestandarden afhænger ikke udelukkende af tilknytningen til markedet.²⁵

2.2. Neoliberalisme

Neoliberalisme er en økonomisk teori, der udspringer af de klassiske økonomers tanker fra den liberalistiske økonomiske teori.²⁶ Den teoretiske fundering fik neoliberalismen for alvor i mellemkrigstiden ved økonomerne Friedrich von Hayek (1899-1992) og Joseph Schumpeter (1883-1950)²⁷ og brød igennem som økonomisk teori, da den neoliberale Chicago-økonom Milton Friedman (1912-2006) blev tildelt Nobelprisen i økonomi i 1976. – og da Ronald Reagan og Margaret Thatcher (1925-2013) begyndte at basere deres politik i 1980’erne på de neoliberale økonomiske teorier.²⁸

²³ Esping-Andersen s. 11ff

²⁴ Dvs. i hvilken grad mennesket er afhængig af markedets konjunkturer for fx at brødføde sig selv.

²⁵ Esping-Andersen s. 26ff

²⁶ Amdam s. 275

²⁷ Ibid. s. 303ff

²⁸ Ibid. s. 288ff

Neoliberalismen omhandler et fokus på individet, frihed og markedet.²⁹ Individet skal kunne maksimere sin egen lykke uden indblanding udefra. Derfor skal statens rolle mindskes, og markedets øges, så individet kan opnå lykke gennem markedet.³⁰ Dette skyldes det neoliberale menneskesyn, der opfatter mennesket som rationelt og nyttemaksimerende. Det neoliberale mål er derfor at indrette et samfund, der giver det økonomisk rationelle menneske mulighed og incitament til at søge at opfylde sine egne behov på markedet – til gavn for det enkelte menneske og samfundet generelt.³¹

2.3. Konkurrencestat

Begrebet konkurrencestaten (The Competition State) opstod i 1990'erne ved en definition af den franske økonom Phillip Cerny ud fra, hvorledes staterne ville indrette sig efter den kolde krigs afslutning.³² Han definerede konkurrencestaten som:

(...) the state increasingly using new forms of economic intervention intended to 'marketize' the state itself as well as to promote the competitive advantage of national industrial and financial activities within a relative open world economy."³³

Konkurrencestaten indretter sig på, modsat velfærdsstaten, at hele verden er et marked, som der kan handles på.³⁴ Konkurrencestaten skal derfor forsøge at skabe de bedste muligheder for, at private virksomheder kan konkurrere på det globale marked bl. a. ved at indrette den offentlige sektor og samfundet til at styrke virksomhedernes konkurrenceevne.³⁵ Statens opgave bliver da at regulere den enkeltes borgers tilknytning til arbejdsmarkedet, skabe en effektiv offentlig sektor, der fokuserer på at skabe gode rammer for økonomisk vækst og incitamenter for det enkelte menneske til at stille sig til rådighed for arbejdsmarkedet. Staten indrettes m.a.o. efter markedets behov.

²⁹ Ibid. s. 138

³⁰ Ibid. s. 285f

³¹ Ove K. Pedersen s. 24ff

³² Ibid. s. 72

³³ Cerny s. 241

³⁴ Ove K. Pedersen s. 32

³⁵ Ibid. s. 46

Del III: Universitetshistorie

3.1. Universitetets idégrundlag

Selve idéen med et universitet, altså idéen om at danne mennesket gennem undervisning og forskning, stammer i sit udgangspunkt fra antikken. Helt specifikt kan disse idéer spores til Platons Akademi (grundlagt af Platon i 385 f.v.t.) og Lykeion/den peripatiske skole (oprettet af Aristoteles i 335 f.v.t.). Lignende skoledannelser blev etableret frem til 1000-tallet verden over, men ingen af dem var dog opbygget på samme måde som et nutidigt universitet. Det første sted, hvor en sådan indretning af en højere læreanstalt kan spores, er ved grundlæggelsen af universitetet i Bologna i år 1088. Kort efter opstod universiteter i Paris, Salerne, Oxford og Cambridge.³⁶ Universiteterne opstod primært ud fra mindre grupper af lærere og studenter, der slog sig sammen for at organisere undervisning og eksamener. Disse sammenslutninger fik tilladelse til at oprette et universitet fra enten paver, kejser eller konger - ofte under lempelige juridiske og økonomiske forhold.³⁷

I det efterfølgende århundrede etablerede universiteter sig rundt omkring i europæiske byer, bl. a. i København i 1479, og strukturerne til det moderne universitet blev lagt fast i den sene middelalder, hvor det blev muligt at erhverve sig bachelor- og kandidatgrader.

I de første hundrede år (år 1200-1600) af universiteternes levetid var deres rolle i samfundet at være lærdomsbevarende og lærdomsformidlende.³⁸ I takt med samfundenes udvikling forandrede universiteterne sig dog. Især oplysningstidens idéer påvirkede universiteterne, og nye tanker blomstrede, især pga. oplysningstidens kritiske blik på religion. Dette fik universiteterne til i løbet af 1700-tallet ikke alene at forstå verden ud fra teologien, men også at forstå og forklare verden ud fra eksperimenter og nytænkning.³⁹

Dette blev cementeret ved Humboldt Universitetets oprettelse i Berlin i 1810, også kaldet det moderne universitets fødsel. Kernen i dette universitet var, på baggrund af Wilhelm von Humboldt (1767-1835) og Immanuel Kants (1724-1804) tanker, at universitetet skulle være et dannelsessted, hvor en kombination af forskning og undervisning skulle danne det enkelte menneske og den enkelte nation. Dette skulle gøres via akademisk frihed for den enkelte forsker og samtidig sikre, at studerende blev undervist af dygtige uafhængige forskere. Alt dette skulle staten sørge for ved at stille faciliteter og økonomiske rammer til rådighed uden at gribe ind i, hvordan universitetet forskede eller underviste.⁴⁰

³⁶ Grane (red.) bd. I s. 1

³⁷ Fink s. 36

³⁸ Ibid. s. 35ff

³⁹ Brichet & Nielsen s. 70ff

⁴⁰ Madsen s. 17

Universitetets fornemste opgave var at søge den videnskabelige sandhed, hvad end den måtte være. Idealene fra Humboldt og Kant spredte sig til Danmark og mange andre nationer i de efterfølgende årtier. I forhold til tidligere var universitetet nu et sted for kritisk forskning, og ikke blot formidler af den eksisterende lære.⁴¹ Dette var man ud fra nedenstående principper, som er de moderne universiteters DNA, der opstod i 1810:

- **Sammenhæng mellem forskning og uddannelse**
- **Forskningsfrihed**
- **Undervisningsfrihed**
- **Selvstyre**
- **Videnskabens enhed**

Princippet omhandlende **sammenhæng mellem forskning og uddannelse** går grundlæggende ud på, at forskere på universitetet er ansat til at forske – dermed kan der skabes ny viden til menneskeheden og samfundet. Samtidig er de ansat til at undervise studerende til selv at blive gode forskere eller til at kunne anvende deres fags kompetencer i et erhverv.⁴² **Forskningsfriheden** er kernen i en forskers ansættelse. Friheden til selv, inden for det fagområde man er ansat ved, at bestemme sin egen forskning, metode og arbejdsproces. Dvs. at ingen udefrakommende økonomiske, politiske eller ideologiske påvirkninger må influere forskningen.⁴³ I tråd med denne forskningsfrihed har forskeren i sin undervisning også **undervisningsfrihed**. Denne betyder, at forskeren selv tilrettelægger undervisningen inden for universitetets givne rammer. I begrebet om universitetets **selvstyre** ligger der, at universitetet har en høj grad af frihed til internt at organisere sig til gavn for videnskaben uden indblanding udefra. Princippet om **videnskabens enhed** omhandler, at et universitets store grene af forskellige videnskaber alle skal søge på tværs af fakulteter (og universiteter), at samarbejde og sammen forske i de videnskabelige ”sandheder”.⁴⁴

3.2. De danske universiteters oprindelse

Med Christian 1. (1426-1481) og Dronning Dorotheas (1430-1495) rejser til Rom i 1474-1475 lykkedes det at få pavelig tilladelse til at oprette Københavns Universitet - indviet i 1479.⁴⁵ Formålet med oprettelsen var fra Christian 1.s side, at det nu skulle være muligt at studere i Danmark og ikke være nødt til at rejse til udlandet. Derudover var formålet med oprettelsen, med Christian 1.s ord (i en moderne form), at: ” (...) *man lettere får bugt med uvidenhed og fejlantagelser,*

⁴¹ Kristensen (red.) s. 43

⁴² Ibid. s. 14ff

⁴³ Ibid. s. 18ff

⁴⁴ Ibid. s. 24ff

⁴⁵ Grane (red.) bd. I. s. 33ff

ret kan skelnes fra uret, ærbødighed for det guddommelige navn øges, den katholske tro og kult styrkes, private såvel som det offentlige vil nyde godt heraf.”⁴⁶ Universitetets formål var altså at danne mennesket, gøre det troende og styrke katolicismen og samfundet rent moralsk. Årsagen til dette var, at enhver konge med et ønske om at regere en stormagt i den europæiske statsdannelse omkring 1500-tallet måtte have et universitet. Dog må man erindre, at universitetet i kraft af sin pavelige velsignelse først og fremmest var kirkens universitet – kongens indflydelse var begrænset. Universitetet fungerede som en *moralsk sandhedsgarant* for kirken, hvor troen kunne dyrkes og udbredes.⁴⁷ Frem til reformationen i 1536 levede Københavns Universitet dog en stille tilværelse. Da universitetet fra 1536 officielt blev en statsinstitution, og den kirkelige indflydelse faldt, blev universitetets opgave skærpet. Universitetet skulle nu primært uddanne teologer, jurister og læger, der kunne tjene til den verdslige stats nytte.⁴⁸

Således fungerede universitetet frem til omkring år 1800 – som en institution, der primært uddannede studerende til et efterfølgende arbejde i statens tjeneste.⁴⁹ Humboldt og Kants tanker begyndte dog i begyndelsen af 1800-tallet at gøre sig gældende på Københavns Universitet. Et ønske om, at universitetet skulle være et sted med fri forskning uden indblanding udefra, bredte sig.⁵⁰ Enevælden støttede denne nyindretning af universitetet, da en frisættelse af forskningen kunne styrke idéer og dannelsen i nationen.⁵¹ Universitetets indflydelse voksede da i 1800-tallet i en sådan grad, at det nærmest voksede staten over evne – så meget at hovedpersonerne bag enevældens fald i 1848 var udklækket på universitetet!⁵²

Frem til 2. verdenskrig levede de danske universiteter et stille liv. Fra politikernes side fik de ikke megen interesse. Antallet af studerende var højest et par tusinde, og på trods af en øget statslig indgriben i universitetets økonomi, så havde universitetet en høj grad af internt selvstyre.⁵³ Faktisk skulle man frem til 1960'erne, før universiteterne blev politisk interessante, og en demokratisering af universitetet og en lovbestemt indførelse af de humboldtske principper blev virkelig.

3.3. Universiteterne efter 1945: Velfærdsstatens universitet

Efter 2. verdenskrig var de politiske kræfter først og fremmest fokuseret på en materiel genopbygning af Danmark efter krigen, og ikke på politiske diskussioner om universitetet. I takt med, at den materielle velstand blev øget i

⁴⁶ Ibid. s. 37

⁴⁷ Brichet & Nielsen s. 67

⁴⁸ Ibid. s. 93ff

⁴⁹ Ibid. s. 69

⁵⁰ Ibid. s. 72f

⁵¹ Ibid. s. 75

⁵² Tamm (red.) bd. I s. 813ff

⁵³ Tamm (red.) bd. II. s. 660ff

1950'erne og 1960'erne samt, at efterkrigstidens store børneårgange begyndte at indtage uddannelsessystemet, var det klart, at universiteterne måtte blive et politisk spørgsmål. Det gjorde det, da den frie optagelse i 1950'erne og 1960'erne gav et optag, som universiteterne slet ikke var gearret til.⁵⁴ Politikerne blev nødt til at forholde sig til universiteterne pga. den stigende pladsmangel. De begyndte dog også at interessere sig for dem i takt med, at efterkrigstidens kortsigtede materielle behov var stillet, og velfærdsstaten for alvor kom under opbygning. Universiteterne kunne danne velfærdsstaten moralsk, uddanne mennesker til den offentlige sektor og skabe økonomisk vækst til at finansiere velfærdsstaten.⁵⁵

Sidst i 1950'erne og især i løbet af 1960'erne nedsatte Undervisningsministeriet derfor flere kommissioner, der skulle se på en større reform af universitetet.⁵⁶ Disse nåede dog aldrig at færdiggøre deres arbejde inden, at pladsmanglen på universiteterne blev så markant i 1960'erne, at politikerne måtte gribe ind og lade universiteterne reguleres af staten, som de blev ved styrelsesloven af 1970. Dermed blev universitetet integreret i velfærdsstaten.⁵⁷

Denne styrelseslov fra 1970 blev betragtet som en af de mest: ”(...) *liberale i verden, [som] gjorde ende på det forkætrede professorstyre.*”⁵⁸ En ny retstilstand på universitet, hvor medbestemmelse for studerende og ansatte stod i højsædet (dog uden økonomisk selvstyre) var fra da af gældende på de danske universiteter.⁵⁹

Det må altså konstateres, at universitetet gennem dets historie i Danmark ikke har levet en tilværelse, hvor det har været isoleret og uden påvirkning fra samfundet og tidens idealer. Der må nu analysere universitetslove fra 1970-2003, og ud fra disse analyser undersøges nærmere, hvorfor markedsgørelsen blev en realitet.

⁵⁴ Boje s. 21 og s. 64

⁵⁵ Grane (red.) bd. IV. s. 25

⁵⁶ Hansen

⁵⁷ Boje s. 64

⁵⁸ Ibid. s. 65

⁵⁹ Fink s. 132

Del IV: Styrelsesloven af 1970/73

Hvorledes blev universitetslovene fra 1970-2003 vedtaget? Hvad var argumenterne og årsagerne bag deres vedtagelse? Hvilket politisk klima blev de vedtaget i - konflikt eller konsensus? Dette må undersøges og afklares, da det vil give en nødvendig indsigt i den proces, der ledte til universiteternes markedsførelse.

Denne metode vil være ens for analysen af universitetslovene fra 1970/73, 1992 og 2003. Fremgangsmåden vil være en kort præsentation af hver enkelt lov efterfulgt af en analyse af selve beslutningsprocessen ud fra det nævnte kildemateriale i afsnit 1.4.

4.1. Styrelsesloven af 1970/73

Indtil 1970 var de danske universiteter primært styret af rektor og professorer i konsistorium (universitetets øverste styrende organ fra 1479-2003). Et organ, der fik tilnavnet ”professorvældet” under studenteroprøret i 1968, og ved styrelsesloven af 1970 blev væsentligt ændret. En ændring der til dels skete pga. studenteroprøret – om end en reform af universitetet, som nævnt, havde været undervejs siden 1962.⁶⁰ Denne styrelseslov fra 1970 blev revideret allerede i 1973, dog kun med mindre justeringer. Kendetegnet ved disse to statslige tiltag var, at man bestemte, hvorledes universitetets indre organisation skulle opbygges - baseret på de humboldtske principper. Ved lov blev universiteternes selvstændighed og forskningsfrihed slået fast. Desuden skabte loven en klar arbejdsdeling mellem universitetet og ministeren. Ministeren kunne regulere adgangen til universiteterne og evt. hvilke uddannelser, der skulle være. Men institutterne på universitetet traf selv afgørelse om hvilken forskning og undervisning, der skulle drives, men kunne ikke ifølge § 13 stk. 2.: ” (...) træffe beslutning om den enkelte forskers valg af forskningsopgave.”⁶¹ Forskningsfriheden var altså i tråd med det moderne universitets principper. Styrelseslovene bekræftede også, at universiteterne måtte organisere sig selv, hvis de indrettede sig demokratisk. Dvs. studerende og videnskabelige, tekniske og administrative⁶² (TAP først fra 1973) ansatte på universitetet skulle have en øget indflydelse på universitetets virke ved bl. a. at kunne blive valgt til organer som fx konsistorium, fakultetsråd, institutråd og studienævn. Disse råd og nævn behandlede bl. a. ansættelser, klager, studieforhold og lignende.⁶³ I universitetets styrende organ, konsistorium, fik de studerende 1/3 af pladserne og lærere 2/3 (i 1973 fik TAP også pladser i konsistorium, således at det udgjorde 1/2 lærere og

⁶⁰ FT 1969-70. Tillæg A II s. 2087ff

⁶¹ Styrelseslov af 1973

⁶² Forkortes TAP

⁶³ Christensen (red.) s. 343f

henholdsvis 1/4 studerende og TAP'ere). I studienævnet fik studerende og lærere hver især halvdelen af pladserne. Alle på universitetet havde altså demokratisk indflydelse på valg af rektor, dekan og institutbestyrer. Denne styrelseslov fungerede med mindre ændringer i 1970'erne, men blev sat delvist ud af kraft i 1980'erne pga. stærk ministeriel styring af især universitetets økonomi og stigende politisk modstand.

4.2. Analyse af årsagerne bag styrelsesloven af 1970

Lovforslaget til styrelse af universiteterne blev fremsat d. 16. januar 1970 af RKV-regeringen ved den radikale undervisningsminister Helge Larsen (1915-2000). Det fremsatte lovforslag adskilte sig ikke markant fra den endelige lov. I sin fremsættelsestale forklarede Helge Larsen regeringens bevæggrunde for lovforslaget, som primært var, at universiteterne var en af de eneste institutioner, der ikke var underlagt en statslig styring. Dette var nu nødvendigt at gøre, da flere og flere borgere kom på universitetet, og flere økonomiske ressourcer blev anvendt på det - derfor måtte man sikre, at disse økonomiske ressourcer blev anvendt bedst muligt.⁶⁴ En anden vigtig årsag til dette indgreb var, at man ville sikre lærere og studerende den indflydelse på deres arbejdsplads, som de længe havde efterspurgt. Som Larsen udtrykte det: "(...) og når ønskerne fra de lærere, som ikke er professorer, og de studerende om medindflydelse og medansvar møder udbredt forståelse, er det rimeligt, at lovgivningsmagten nu slår visse principper fast."⁶⁵ Larsen pointerede dog, at de studerende ikke skulle have mere end 1/3 af pladserne i konsistorium, ud fra følgende argument:

*"Jeg finder dernæst, og det er det lovforslaget bygger på, at 33 1/3 pct. - repræsentation i fakultetsråd, fagråd og konsistorium giver de studerende en væsentlig og værdifuld medindflydelse i alle anliggender, men jeg finder ikke, at deres repræsentation bør være større. De studerende er nu engang under uddannelse og kan ikke have de faglige kyndige kvalifikationer, som lærere og videnskabelige medarbejdere har, og som efter egen vurdering alene kunne berettige til en repræsentation."*⁶⁶

Dog ønskede han at tildele studerende 1/2 af pladserne i studienævnet, da det var her deres reelle interesser for at påvirke undervisningen lå, bl. a. via undervisningsplanlægning og pensumlister.⁶⁷

Således var regeringens udspil altså på banen og blev d. 4. februar 1970 1. behandlet i Folketinget. 2. behandlingen foregik d. 21. maj 1970. Ved 3. behandlingen d. 28. maj 1970 blev lovforslaget vedtaget med 82 stemmer for

⁶⁴ FT 1969-70. Forhandlingerne, II s. 2592

⁶⁵ Ibid. s. 2592

⁶⁶ FT 1969-70. Forhandlingerne, III s. 6358

⁶⁷ FT 1969-70. Tillæg A, II s. 2100

(De Radikale, Venstre og De Konservative) og 54 stemmer imod (Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Venstresocialisterne og Danmarks Kommunistiske parti).⁶⁸

Grundlæggende kan der i folketingsdebatten af loven identificeres to grupperinger. Henholdsvis regeringspartierne og oppositionen bestående af Socialdemokratiet, SF, VS og DKP. Disse to grupperinger var dybt uenige om indholdet i styrelsesloven – især i hvilken grad demokratiet skulle virke på universitetet. Lad os derfor se på partiernes synspunkter fra folketingsdebatterne.

Den socialdemokratiske ordfører Orla Møller (1916-1979) udtrykte tydelig utilfredshed med lovforslaget og kommenterede: ”*Elfenbenstårnene står endnu. Ingen havde vel ventet andet; undervisningsministeren er ikke visionernes Don Quijote, men snarere den grå virkeligheds Sancho Panza.*”⁶⁹ Da var tonen for en meget ophedet og mindre køn debat ellers lagt – en klar udløber af studenteroprøret var rykket ind i Folketingssalen. Møller kritiserede primært lovforslaget for at være reaktionært. Det indførte ikke reel demokrati på universitetet. I stedet fastholdt det de gamle magtstrukturer, hvor studerende og TAP’erne ikke havde megen indflydelse. Møller erkendte dog, at 1/3 repræsentation for studerendes var fremskridt, men pointerede: ”*Det er fremskridt som fra enevældens tid til stænderforsamlings tidsalder, men der er stadig et skridt til det grundlovssikrede demokrati.*”⁷⁰ Møller ønskede 1/2 af pladserne til studerende i konsistorium. Men han erkendte også, at dette blev vanskeligt. Generelt udtrykte han stor utilfredshed med lovforslaget og bemærkede ved 3. behandlingen: ”*(..) udvalgsarbejdet (...) har været en stor skuffelse. (...) sagen er afgjort i 3 partier i fællesskab, og så er der ikke ret meget mere at snakke om.*”⁷¹ Han påstod altså, at regeringen alene havde dikteret loven uden at tage hensyn til oppositionens eller studerendes ønsker.

I tråd med Møllers kritik, gav venstrefløjspartierne SF, VS og DKP alle en sønderlemmende kritik af lovforslaget og anklagede det for at være et skindemokrati, hvor hverken studerende eller TAP fik nogen reel indflydelse.⁷² Ordførende fra SF, Morten Lange (1919-2003), som også sad i Københavns Universitets konsistorium måtte dog erkende, at lovforslaget fra hans synspunkt var et skridt i den rigtige retning mod mere demokrati på universitetet.⁷³ Men som helhed var venstrefløjens indtryk, at lovforslaget ikke var demokratisk nok, da de ønskede fuldt demokrati på universitetet forstået ud fra den

⁶⁸ FT 1969-70. Forhandlingerne, III s. 6662f

⁶⁹ FT 1969-70. Forhandlingerne, II s. 3291

⁷⁰ Ibid. s. 3294

⁷¹ FT 1969-70. Forhandlingerne, III s. 6329

⁷² FT 1969-70. Forhandlingerne, II s. 3011 og 3016

⁷³ Ibid. s. 3011

demokratiopfattelse, at alle, både studerende, TAP, lærere og professorer kunne vælges som rektor, prodekan og til konsistorium – dvs. teoretisk kunne studerende besidde alle pladser i konsistorium.⁷⁴

Ikke overraskende var regeringspartiet Venstres ordfører Knud Enggaard (1929-) uenig i Socialdemokratiets og venstrefløjens tanker. Med 1/3 af pladserne i konsistorium så han de studerendes indflydelse som tilpas. Det vigtigste argument for hans støtte til styrelsesloven var nemlig, at universiteterne skulle underlægges en styring således, at man kunne sikre sig en kontrol med, hvordan de statslige midler til universitetet blev anvendt mest effektivt.⁷⁵ Måden, de blev anvendt mest effektivt på, var ved at sikre en stærk ledelse, hvor beslutninger ”(...) kan træffes hurtigt og i et relativt lille organ, som derfor kan være effektivt.”⁷⁶ Og dette kunne man ikke, hvis universitetet blev indrettet med venstrefløjens forslag til demokrati på universitetet.

Af samme overbevisning var De Konservatives ordfører, Knud Bro (1937-1997). Han mente, at med 1/3 af pladserne i konsistorium fik de studerende en fair indflydelse, da det ”(...) først og fremmest må det være et spørgsmål om, at man med saglige kvalifikationer er i stand til at deltage på rimelig vis i beslutningsprocessen.”⁷⁷ I universitets beslutningsproces måtte studerende altså ikke være dominerende – det var de ikke kyndige nok til. Bro udtrykte støtte til regeringens forslag, om end man fra konservativ side kunne ønske sig en mere effektiv indretning af universiteterne. Fx kunne man indføre et 3. semester hvert år, så de studerende kom hurtigere gennem studiet.⁷⁸ Den radikale ordfører Ole Samuelson (1932-1996) tilsluttede sig undervisningsministerens indlæg, nævnt øverst i afsnittet.⁷⁹

Folketingsdebatterne af lovforslaget var altså præget af en stor konflikt mellem regeringen og oppositionen. Diskussionerne omhandlede primært, hvor demokratisk universiteterne skulle indrettes. De Radikale, Venstre og De Konservative mente, at 1/3 pladser i konsistorium til de studerende var demokratisk retfærdigt, uden at det gik for meget ud over universitetets effektivitet og beslutningsevne. Deres ønsker blev gennemført i den endelige lov. Socialdemokratiet, SF, VS og DKP så derimod 1/3 pladser som udtryk for et skindemokrati og holdt fast i deres krav om 1/2 af pladserne i konsistorium, for at en form for demokrati kunne realiseres på universitetet.⁸⁰

⁷⁴ FT 1969-70. Tillæg B s. 2198ff

⁷⁵ FT 1969-70. Forhandlingerne, II s. 3300

⁷⁶ Ibid. s. 3301

⁷⁷ Ibid. s. 3297

⁷⁸ Ibid. s. 3299

⁷⁹ Ibid. s. 3321

⁸⁰ Ibid. s. 3300ff

4.2.1. Interesseorganisationer og aktører

Men de politiske resultater skabes ikke alene af politikerne. Derfor skal det undersøges, hvilke andre faktorer i form af interesseorganisationer og aktører, som muligvis påvirkede politikerne. Blandt interesseorganisationerne og aktørerne påvirkede i 1970 til dels LO og især de studerende det politiske spil. Universiteterne i Aarhus og København valgte at forholde sig relativt passive, og lod politikerne bestemme. Ligeledes var erhvervslivet også tavst.

Derimod lagde til dels LO og især de studerende et stærkt pres på politikerne. I taler fra henholdsvis studenterrådsformand fra Aarhus Universitet og Københavns Universitet d. 16. marts 1970 fremkom en særdeles hård kritik af forslaget og regeringen. Studenterrådets formand fra Aarhus Universitet, Max August Hansen, kritiserede regeringen for ikke at lytte til studerende og ønskede minimum $\frac{1}{2}$ af pladserne i konsistorium til de studerende. Ligeledes gjorde studenterrådets formand fra København Universitet, Niels Westergaard-Nielsen det klart, at alt andet end $\frac{1}{2}$ af pladserne til studerende i konsistorium ikke var et demokrati værdigt.⁸¹ Ikke blot de studerende, men også LO lagde pres på beslutningstagerne. I et brev til undervisningsministeren d. 21. september 1969 skrev de: *"Som det fremgår af nævnte udkast[forlag til lov der var sendt i cirkulære], har man tilgodeset de studerende i vidt omfang, hvad vi i Landsorganisationen finder i orden, men derimod finder vi, at de ikke-videnskabelige medarbejdere, som for de fleste arbejder ved læreanstalterne som livsstilling og derfor trods alt på mange måder har et nærmere tilhørsforhold til disse, end de studerende, ikke er blevet tilgodeset på en tilfredsstillende måde."*⁸² LO's medlemmer, typisk TAP'ere, som arbejdede på universitetet, ønskede LO altså også inddraget i demokratiet på universitetet – hvilket LO fik opfyldt senere.

4.2.2. Årsagerne bag styrelsesloven af 1970

Nu ligger grundholdningerne hos de politiske partier og andre aktører altså fast. Men årsagerne findes først og fremmest i det politiske maskinrum i form af interne møder og fortrolige notater. Lad os kaste et blik på disse.

Undersøger man internt kildemateriale fra Socialdemokratiet, Venstre og De Konservative finder man ikke væsentlig divergerende holdninger eller mulige årsager, end de der kan findes i folketingsdebatten. Alt socialdemokratisk materiale peger på, at man ønskede, at studerende og TAP'ere skulle have demokratisk indflydelse på universitetet, fx ved at studerende som minimum fik $\frac{1}{2}$ af pladserne i konsistorium. Rundspørger i det socialdemokratiske bagland, blandt det socialdemokratiske uddannelsesudvalg, i socialdemokratiske pjecer om uddannelsespolitikken samt mødenotater fra det socialdemokratiske

⁸¹ SA: Studenterrådet Aarhus (16.3.70)

⁸² ABA: Brev fra LO (21.9.69)

forretningsudvalg med partiformand Jens Otto Krag i spidsen pegede alle på, at man ønskede, at 1/2 af pladserne i konsistorium skulle besættes af studerende.⁸³

Derimod var der hos De Radikale større intern uenighed om ønskerne til en reform af universitetet – uenighed der tilmed viser dybe sprækker i regeringssamarbejdet. I fortrolige mødereferater fra det radikale uddannelsesudvalg kommer andre synspunkter end en ren lovprisning af Helge Larsens styrelseslov frem. På et møde d. 10. marts 1970, hvor Helge Larsen ikke deltog, blev der udtrykt stærkt utilfredshed med Helge Larsens måde at håndtere forhandlingerne på. Han blev beskyldt for at være egenrådlig og alene adlyde Venstre og De Konservatives ønsker - uden at sætte radikale fingeraftryk på loven. Et enig uddannelsesudvalg, bestående af adskillige radikale folketingspolitikere, gav i et brev til Larsen udtryk for, at studerende skulle have 1/2 af pladserne i konsistorium.⁸⁴ Endnu skarpere kritik kom på et møde i uddannelsesudvalget d. 14. april 1970, hvor Helge Larsen heller ikke deltog. Han blev kritiseret for at stå alt for stædigt fast på sit oprindelige forslag. Udvalget fastholdte et ønske om 1/2 af pladserne til studerende i konsistorium – det var det eneste, der kunne sikre et reelt demokrati på universitetet. Som et medlem af udvalget udtalte om regeringens forslag om 1/3 pladser til de studerende i konsistorium: "*Ude i befolkningen står det i dag som om Det radikale Venstre er det reaktionære parti. Og det er katastrofalt for vor tilslutning.*"⁸⁵ Et andet medlem, Tage Dræbye bemærkede: "*De 33 % er udtryk for en vilkårlig konstruktion, der ikke kan føre til noget samarbejde på universitetet.*"⁸⁶ Folketingsmedlem og ordfører Ole Samuelson, som tidligere havde forsvaret loven på Folketingets talerstol, var enig i kritikken og udtrykte også et ønske om, at studerende skulle have 1/2 af pladserne ved konsistorium. Dog udtalte han, at dette ikke var muligt pga. regeringssamarbejdet: "*Det bliver umuligt at gennemføre de 50 % nu. (...) Gennemførte vi forslaget nu, ville regeringen blive sprængt på universitetsstyrelsesloven. Og det kan vi ikke.*"⁸⁷ Lovforslaget kunne altså ikke blive anderledes, da regeringen så ville falde! Flere andre i udvalget påpegede også, at de var sikre på, at De Konservative ville sprænge regeringen, hvis de studerende fik mere end 1/3 af pladserne i konsistorium.⁸⁸

⁸³ ABA: Soc. dem. Uddannelsespejce (69), ABA: Soc. dem. Forretningsudvalgsmøder (69) og ABA: Soc. dem. uddannelsesudvalg (69)

⁸⁴ SA: R. uddannelsesudvalg møde (10.3.70) og R. uddannelsesudvalg brev til Helge Larsen (11.3.70)

⁸⁵ SA: R. uddannelsesudvalg møde (14.3.70)

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

Ud fra tilgængeligt kildemateriale må det da konkluderes, at årsagerne bag indførelsen af styrelsesloven i 1970 var:

- Styrelsesloven var et produkt af Venstre, De Konservative og De Radikales ønske om at bevare regeringsmagten – et forlig man internt kunne nå til enighed om for at sikre effektivitet på universitetet og samtidig indføre demokrati på universitetet – det kunne dæmpe studenterprotesterne.
- Bred støtte i Folketinget til at universiteterne skulle underlægges en statslig styring – blot uenighed om, hvorledes og i hvilken form demokrati skulle indføres.
- Medarbejdere og studerende skulle have større indflydelse.
- Stærkt pres fra studerende.

Som den vigtigste årsag til indførelsen af styrelsesloven af 1970 peges der på, at styrelsesloven var en nødvendighed for, at regeringssamarbejdet mellem De Radikale, Venstre og De Konservative kunne fortsætte. De Radikale (især baglandet) var fortalere for en demokratisering af universitetet ud fra Socialdemokratiets ønsker, hvorimod Venstre og De Konservative var mere reaktionære. Det stærke pres fra de studerende gjorde dog, at regeringen ikke kunne ignorere deres ønsker om øget indflydelse på universitetet. I et kompromis, hvor Venstre og De Konservative formentligt strakte sig langt og gav 1/3 af pladserne i konsistorium til studerende, og De Radikale gik på kompromis med deres ønsker, blev styrelsesloven til.

4.3. Analyse af årsagerne bag styrelsesloven af 1973

En del af aftalen omkring styrelsesloven fra 1970 var, at den i folketingsåret 1972/73 skulle revideres på baggrund af de erfaringer, man havde gjort siden dens indførelse. Debatten omkring denne revision var ikke på højde med debatten i 1970, og der var bred enighed om revisionen, der mest omfattede præciseringer af loven samt TAP'ernes plads i universitetets konsistorium og øvrige organer. Lovforslaget blev behandlet i foråret 1973, og et enigt Folketing stemte for denne revision ved 3. behandlingen d. 30. maj 1973. Derfor skal hovedpunkter fra den relativ korte og konsensusprægede debat blot opsummeres.

Den socialdemokratiske undervisningsminister Knud Heinesen (1932-) fra S-regeringen, der kom til magten i 1971, lagde i sin fremsættelsestale vægt på, at man med revisionen af loven ønskede at inddrage TAP i styringen af universitetet ved at give dem 1/4 pladser i konsistorium, og lade studerende få 1/4 og lærere 1/2 af pladserne. Dette var ifølge Heinesen mere demokratisk og samtidig en socialdemokratisk mærkesag. Heinesen omtalte TAP som: *”Disse medarbejdere udgør en så stor del af institutionerne (...) at de burde have været medtaget for*

*længst, (...)*⁸⁹ Derudover præciserede man, hvilke kompetencer henholdsvis konsistorium, institutråd, studienævn og lignende organer på universitetet havde. Ansvar og kompetencer blev tydeligere fastlagt, hvilket skulle nedsætte den mødeaktivitet, som 1970 loven havde medført.⁹⁰ Heinesen nævnte dog i 2. behandlingen, at skulle styrelsesloven alene gennemføres af Socialdemokratiet, havde man fordelt pladserne i konsistorium mere ligeligt – med dette mente han 1/3 til henholdsvis studerende, lærere og TAP.⁹¹ Men han foreslog 1:1:2 fordelingen, da det var den eneste måde, hvorpå et bredt forlig kunne gennemføres.

Fra alle Folketingets partier var der igennem 1.- og 2.-behandlingen bred tilslutning til lovforslaget – dog ikke uden lidt mumlen i krogene. Fra venstrefløjen kan der dog spores en ærgrelse over, at demokratiet ikke blev udvidet til minimum 1/3 pladser til henholdsvis studerende, TAP og lærere, om end man stadig helst ønskede, at der ingen begrænsninger skulle være i, hvorledes universitetets kollegiale organer skulle indrettes.⁹² Venstre og De Konservative bemærkede, at universitetet ikke kunne få uendelige økonomiske ressourcer. Derfor burde man overveje, hvorledes man kunne få mest muligt for de ressourcer, som blev anvendt på universitetet – bl. a. ved at vurdere om øgede og omkostningsfulde mødeaktiviteter i universiteternes organer var ønskelige, da det tog fokus og ressourcer fra forskning og undervisning.⁹³

4.3.1. Interesseorganisationer og aktører

I forarbejder til loven noterede Undervisningsministeriet d. 7. februar 1972, at der på universiteterne var en høj mødeaktivitet og store administrative problemer i indfasningen af den nye lov. Man betegnede det dog som overgangsproblemer.⁹⁴ Ligeledes indberettede universiteterne, at man ønskede en klarere kompetence og ansvarsfordeling mellem de forskellige organer på universitetet.⁹⁵ Fra socialdemokratisk internt materiale fremgår det, at undervisningsminister Knud Heinesen var udsat for et stærkt pres fra LO, TAP'ernes fællesorganisation og de studerende. Alle ønskede de 1/3 pladser til studerende, lærere og TAP i universitetets konsistorium.⁹⁶ I et senere notat fra et internt TAP-møde fremgår det, at TAP i samarbejde med LO (som omtalt tidligere helt fra 1969) lagde stærkt pres på Socialdemokratiet for at få pladser i

⁸⁹ FT 1972-73. Forhandlinger, II s. 3525

⁹⁰ Ibid. s. 3524ff

⁹¹ Ibid. s. 4041

⁹² Ibid. s. 4026

⁹³ Ibid. s. 4026

⁹⁴ Folketingstidende 1972-73. Tillæg A, III s. 5578ff

⁹⁵ SA: KU høringssvar (20.6.72), SA: KU møde i konsistorium (14.2.72), og FT 1972-73 tillæg A, III s. 5597ff

⁹⁶ FT 1972-1973 tillæg B, I s. 2422ff, ABA: Rapport fra LO (15.6.72), ABA: LO brev til UM (19.9.72) og ABA: TAP møde (23.3.73)

konsistorium. Dette lykkedes som bekendt.⁹⁷ Flere aktører, som LO, TAP og universiteterne, havde altså en afgørende indflydelse på loven.

4.3.2. Årsagerne til styrelsesloven af 1973

Det er netop på baggrund af ovenstående aktører, at revideringerne ved styrelsesloven af 1973 skal ses. Socialdemokratiet ønskede, stærkt støttet af TAP, LO og de studerende, at give 1/3 pladser til hver gruppe. Dette var ikke muligt i et forlig med de borgerlige, der var bekymrede for den mødeaktivitet, som demokratiet på universitetet havde medført. Af denne grund blev loven et kompromis, hvor TAP blev repræsenteret, men ikke fik flertal sammen med studerende i konsistorium – så vidt gik datidens demokratisyn ikke.

⁹⁷ ABA: Noter om styrelseslovens tilblivelse (89).

Del V: Universitetsloven af 1992

5.1. Universitetsloven af 1992

Efter mange politiske kampe (og nye regulativer der gav ministeriet mere magt over universiteternes økonomi i løbet af 1980'erne) nåede Folketinget i 1992 frem til et bredt forlig om en universitetslov, hvor alle partier undtagen SF stemte for. Principperne bag denne var, at man ønskede en klarere ledelsesstruktur på universiteterne med et større ledelsesansvar.

Beslutningsprocesserne angående universitetets indre anliggender, som fx ansættelser, personalesager, studieforløb osv. blev flyttet fra de mindre organer på de enkelte studier (fx studienævn) til rektor, dekaner, institutledere og studieledere.⁹⁸ Studerendes, læreres og TAP'ernes indflydelse blev altså svækket. Konsistorium blev slanket (15 medl.) og de studerende (3 medl.), TAP (2 medl.) og lærere (2 medl.) kom i mindretal i forhold til ledere (6 medl. bestående af dekaner og rektor) og eksterne repræsentanter fra samfundet (2 medl.). Studienævnet beholdt dog overvejende dets kompetencer.

Universitetets formål var stadig at drive forskning og undervisning af højeste kvalitet. Forskeren kunne selv frit vælge sin forskning, men ifølge § 17 stk. 4 havde institutlederen nu mulighed for, at: ” (...) pålægge medarbejdere at løse bestemte opgaver med respekt for deres frie valg af videnskabelig metode.”⁹⁹ Dvs. forskningsfrihed blev indskrænket således, at institutlederen kunne lede og fordele arbejdet – m.a.o. diktere forskningsområder. Derudover blev økonomistyringen også ændret. Universiteterne fik nu faste rammebevillinger og derudover tilskud pr. studerende - den såkaldte taxameterordning. Dette gav økonomisk større frihed til universiteterne, der ikke længere var underlagt, at ministeriet skulle godkende budgetterne.¹⁰⁰

5.2. Analyse af årsagerne bag universitetsloven af 1992

Debatten omkring vedtagelsen af en ny universitetslov begyndte i 1990 ved initiativ fra SF, der rejste ønsket i Folketingssalen om en revidering af styrelsesloven på baggrund af Undervisningsministeriets stramme økonomiske styring af universiteterne i 1980'erne. Efter intense forhandlinger i årene frem mod sommeren 1992 blev der af KV-regeringens undervisnings- og forskningsminister Bertel Haarder (1944-) fra Venstre fremsat et lovforslag (stort set identisk med den vedtagne lov), som blev 1. behandlet d. 13. november 1992, 2. behandlet d. 11. december 1992 og loven blev endeligt vedtaget ved 3. behandlingen d. 16. december 1992. For stemte alle partier på nær SF.

⁹⁸ Universitetsloven af 1992

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

Grundlæggende kan der ud fra folketingsdebatterne identificeres tre grupperinger i forhandlingerne. SF, som var klar modstander af loven. Socialdemokratiet og De Radikale, som tog medansvar for at sikre ro omkring universiteternes styring. Venstre, Konservative, Centrumdemokraterne, Fremskridtspartiet og Kristeligt Folkeparti så alle loven som et glædeligt opgør med ”ånden fra 68”. Men som det senere afsløres, var forhandlingerne langt mere konfliktfyldte, end folketingsdebatterne afslører.

Hvorledes forholdt den borgerlige blok sig til loven? Undervisnings- og forskningsminister Bertel Haarder argumenterede for, at loven gav universiteterne mere selvstyre, da de fik rådighed over egne budgetter. Derudover fremhævede Haarder, at loven sikrede universiteterne en stærk ledelse, der kunne stilles til ansvar for deres beslutninger, hvilket ville resultere i bedre beslutninger, effektivisering af universitetet og samtidig gøre universiteterne omstillingsparate til den internationalisering som var ved at ske efter Sovjetunionens fald. Haarder nævnte, at lovens fokus blev støttet af både OECD og Forskningspolitisk Råd, der havde talt for en styrket ledelse for at sikre større kvalitet i forskning og undervisning på universitetet.¹⁰¹ Haarder opsummerede lovforslaget således:

*”Vi har skabt bred enighed her i Tinget om en sanering, en forenkling, en effektivisering af universiteternes ledelsesstruktur med færre i de styrende organer og med en selvstændig ledelsesstreng i strukturen, som giver de valgte ledere et rum, hvor der er et personligt ledelsesansvar. Med dette sidste er hverken halvfascisme eller udtryk for trang til stærke ledere. Det er noget helt normalt, som man har overalt i den øvrige offentlige sektor og naturligvis også i den private sektor.”*¹⁰²

Universiteterne blev altså indrettet på samme måde som resten af den offentlige (og private) sektor med stærke ledere, der stod til ansvar for politikernes ønsker.

Den konservative ordfører Eva Møller (1940-) tilsluttede sig Haarders ønsker. Ifølge hende havde De Konservative i mange år ønsket styrelsesloven fra 1973 ændret.¹⁰³ Møller kritiserer styrelsesloven af 1973 for at være ineffektiv, og roste lovforslaget: *”Det konservative Folkeparti er meget tilfreds med, at såvel konsistorium som fakultetsråd er blevet slanket. Vi tror, at disse organer dermed bliver mere effektive og får bedre mulighed for at beskæftige sig med det væsentlige.”*¹⁰⁴ Derudover glædede det også Møller, at der var åbnet for pladser i universitetets konsistorium for eksterne

¹⁰¹ TAP Rapport om styrelseslovskampagnen (forkertes i kommende noter blot TAP) bilag 38 s. 6

¹⁰² TAP b39 s. 1716

¹⁰³ Ibid. s. 1691

¹⁰⁴ Ibid. s. 1691

repræsentanter. Det kunne sikre universitetet en nyttig større kontakt til resten af samfundet.¹⁰⁵

Hos CD, Fremskridtspartiet¹⁰⁶ og Kristeligt Folkeparti fandt man en tydelig glæde ved reformen – en reform partierne mente ville sikre øget effektivitet i forskningen og undervisningen på universitetet.¹⁰⁷ CD's ordfører Charlotte Enevoldsen udtalte:

*"Om den gamle styrelseslov kunne man sige, at den var blomsterbørnenes frem for nogens. Med den vendte man ryggen til al autoritet og ledelse som et udtryk for de strømninger, der var in, dengang loven blev til. Siden har det med al tydelighed vist sig, at det var den gale vej, man gik."*¹⁰⁸

Samme glæde kom dog ikke til udtryk i de socialdemokratiske og radikale argumenter for at tilslutte sig loven. Den socialdemokratiske ordfører Frank Jensen (1961-) argumenterede for socialdemokratiets støtte til loven ud fra, at den sikrede universiteterne et større selvstyre, da de fik kontrol over deres egen økonomi via faste tilskud og taxameterordningen. Samtidig beholdte man demokratiet for studerende og ansatte og sikrede en styrket ledelse med øgede beslutningskompetencer og ansvarsplacering. Som Frank Jensen udtalte:

*"Principperne i forliget er, at institutionerne får tilbageført deres selvstyre, at demokratiet fastholdes, således at alle ledere vælges og alle grupper deltager i valgene, at alle grupper er repræsenteret i de styrende organer, at disse organer har reel beslutningskompetence, og at en lang række administrative og styringsmæssige procedurer effektiviseres."*¹⁰⁹

Jensen så altså loven som en effektivisering af universiteterne. Midlerne til denne effektivisering var stærke ledere. Som Jensen udtalte:

*"lederen påtager sig ansvaret for at føre beslutninger og konkrete handlinger ud i livet (...) han skal samtidig have power, have evnen til at kunne skære igennem og træffe de beslutninger, som kan være nødvendige af hensyn til institutionens videre drift (...)"*¹¹⁰

Formålet med loven var altså og sikre, at institutionen universitetet fungerede effektivt samt, at samfundets ressourcer blev anvendt bedst muligt. Dette kunne stærke ledere, modsat de eksisterende kollegiale organer, sikre.

¹⁰⁵ TAP b41 s. 3896

¹⁰⁶ TAP b39 s. 1706

¹⁰⁷ Ibid. s. 1716

¹⁰⁸ Ibid. s. 1708

¹⁰⁹ Ibid. s. 1689

¹¹⁰ TAP b41 s. 1905

Ud fra de samme argumenter advokerede ordfører fra De Radikale, Elisabeth Arnold (1941-) for de radikales tilslutning til loven. Hun udtrykte stor tilfredshed med, at man i loven fik implementeret mange af de forslag, som Forskningspolitisk Råd var kommet med. Især deres råd om at give universitetet reelt selvstyre ved at give det råderet over eget budget.¹¹¹ Arnold så nemlig en ændring af universiteterne som en nødvendighed, da styrelseslovens principper (fra 1973) om kollegial ledelse ikke fungerede i moderne tider. Hun udtalte: "*På Københavns Universitet var det et 42-mands-orkester, som skulle fungere. Det kan ikke fungere, det ved vi godt (...) så selvfølgelig skulle organerne være mindre.*"¹¹² Universitetets organer kunne altså ikke træffe hurtige og effektive beslutninger, når så mange skulle høres og nå til enighed. Arnold så dog intet demokratisk problem i, at ændre i universitetets kollegiale organer.¹¹³ Lederne i universitetets organer kunne stadig vælges og afsættes demokratisk, og studerende havde stadig stor indflydelse via studienævnene og deres pladser i konsistorium.¹¹⁴

Den eneste kritiske røst fra Folketingssalen kom fra SF's ordfører Kjeld Rahbæk Møller (1938-2010). Universitetsloven af 1992 var ifølge ham udemokratisk, da de kollegiale organer ville blive styret af stærke ledere, der egenrådigt kunne træffe beslutninger. Det var et stort tilbageskridt for demokratiet, da studerende og TAP'erne markant mistede indflydelse.¹¹⁵ Dette var den eneste reelle kritiske røst fra Folketingssalen.

Ser man overordnet på debatten i Folketinget kan ovenstående tre grupperinger altså identificeres.

Undersøger man derimod andet kildemateriale fra beslutningsprocessen fremgår en væsentlig anderledes konfliktfyldt debat. Inden da skal forskellige interessegrupper og aktører uden for beslutningsprocessen dog undersøges. Hvad var deres holdning til lovforslaget, og på hvilke områder forsøgte de at påvirke politikerne?

5.2.1. Interesseorganisationer og aktører

Blandt interesseorganisationer og aktører tilknyttet universitetet findes både modstandere og tilhængere af loven. På modstandssiden var de studerende, TAP og de fleste lærere og ledere på universitetet. De studerende viste deres modstand mod loven meget tydelig. Flere tusinde studerende demonstrerede i København, Aarhus og Odense d. 16. september 1992 og mange studerende skrev debatindlæg til aviser. Af disse fremgår det, at de studerende var tilfredse

¹¹¹ TAP b40 s. 3

¹¹² TAP b39 s. 1699

¹¹³ Ibid. s. 1699

¹¹⁴ TAP b40 s. 3

¹¹⁵ Ibid. s. 1694

med styrelsesloven fra 1973 (kun få, fx Konservative Studerende støttede universitetsloven af 1992¹¹⁶). Læserbreve fra studerende og studentorganisationer vidner om, at de studerende var utilfredse med, at medarbejderdemokratiet ville mindskes, universitetet blive topstyret og influeret af erhvervslivet via eksterne repræsentanter i konsistorium. En lignende kritik kom fra TAP.¹¹⁷ Blandt lærere på universitetet var der også en forholdsvis stor modstand mod mange af elementerne i loven. I læserbreve fra lærere blev det understreget, at styrelsesloven fra 1973 fungerede godt, havde skabt mange gode forskningsmæssige resultater og sikret indflydelse for alle grupperinger på universitetet – og dermed skabt arbejdsglæde.¹¹⁸ Et mindretal så derimod positivt på lovforslaget, da det kunne sikre en større effektivitet med samfundets ressourcer på universitetet pga. den delvise afskaffelse af de kollegiale beslutningsprocesser.¹¹⁹

Blandt universiteternes rektorer og konsistorier var der også en vis skepsis overfor loven. I et høringssvar fra Københavns Universitet fremgår det: "(...) *ministerens forslag bryder med en række gældende principper som har fungeret tilfredsstillende(...). Konsistorium advarer imod, at råd og nævn i vidt omfang tømmes for kompetence, som i stedet placeres hos enkeltpersoner.*"¹²⁰ Nogenlunde samme konklusion havde et høringssvar fra Aarhus Universitet.¹²¹ Både rektor for Københavns Universitet, Ove Nathan og rektor for Aalborg Universitet var tilfredse med den fungerende styrelseslov.¹²² Nathan kunne dog godt ønske et større ansvar og beslutningsevne til rektor, men slet ikke i den form, som lovforslaget lagde op til.¹²³ Kun rektor for Odense Universitet Carl Th. Pedersen støttede lovforslaget, og udtrykte et ønske om øget beslutningskraft på universitetet til ledelsen.¹²⁴

Derimod var de faglige forbund i form af Dansk Magisterforening, DJØF og LO lidt mindre kritiske over for loven. Både DJØF og DM så positivt på, at der kom et større ledelsesansvar på universitetet. Dog var de kritiske over for, at demokratiet blev mindsket.¹²⁵ LO og HK forholdt sig også kritisk til loven pga.

¹¹⁶ ABA: Brev fra DSFR til AC (22.5.92)

¹¹⁷ ABA: Brev fra DØ til AC (23.10.92), Hansen (23.6.92), ABA: Brev fra HK personale (6.11.92), ABA: Brev fra TAP d. (10.9.92), ABA: TAP pjece 1990 og TAP b11-17.

¹¹⁸ AV: Kjærdsdam (25.9.92), AV: Mortensen (18.9.92), AV: Berring (11.9.92) og AV: Klemmensen (2.4.92)

¹¹⁹ AV: Bock (25.9.92)

¹²⁰ AV: Politiken (15.9.92)

¹²¹ ABA: Aarhus Universitet (9.9.92)

¹²² ABA: Aalborg Universitet (10.9.92)

¹²³ AV: Politiken (20.6.92)

¹²⁴ AV: Dahlin (28.8.92)

¹²⁵ ABA: DJØF høringssvar (7.9.92), ABA: DM forslag (17.9.90) og ABA: DM bemærkninger (5.9.12).

demokratiets mindskeelse. Dog så LO positivt på muligheden for (via eksterne repræsentanter) selv at kunne få et sæde i konsistorium.¹²⁶

Der var også helt klare tilhængere af loven i form af Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Industri, Akademikernes Centralorganisation samt Finans- og Undervisningsministeriet. I ministerielle rapporter fra Finansministeriet og Undervisningsministeriet kan der spores en klar støtte til loven. En rapport fra Finansministeriet fra 1990 peger på, at samfundets ressourcer på universitet kunne anvendes bedre via en stærkere ledelse og ansvarsplacering på universitetet. Universitetet måtte indrettes mere som en virksomhed, da det ville øge dets effektivitet i forskning og undervisning. Kontorchef i Finansministeriet, Lars Tegl Rasmussen udtalte i *Berlingske Tidende* d. 25. oktober 1990: "*Universitetets medarbejderstyre har spillet fallit (...) Der går alt for lang tid med, at lærere, studerende og TAP'ere avler om småting i de ledende organer.*"¹²⁷ Af et internt dokument fra undervisningsministeriets universitetsafdeling d. 16. august 1990 fremgår det også, at: "*Ledelsen må være ansvarlig og kunne gøres ansvarlig.*"¹²⁸ og: "*Varetagelsen af de nye opgaver kræver en effektiv ledelse, der uden store forsinkelser kan træffe de nødvendige beslutninger og dispositioner.*"¹²⁹ Det fremgår klart, at universitetet ifølge undervisningsministeriet embedsmænd måtte ændres markant, så: "*(...) universitetets virksomhed vil blive og må være mere forretningspræget end i dag.*"¹³⁰ Denne holdning hos Undervisningsministeriet findes gennemgående i flere andre interne dokumenter op til vedtagelsen af styrelsesloven.¹³¹ Ligeledes kunne man i industriens organisationer, i form af DA og DI næsten ikke få armene ned over forslaget. Ifølge DI, støttet af DA ville loven være en gevinst for Danmark, da den ville resultere i bedre kvalitet i forskning og uddannelse og dermed skabe flere arbejdspladser til samfundet. Især var DI glade for de eksterne repræsentanter i konsistorium – dette kunne indlede et frugtbart samarbejde mellem forskningen og industrien.¹³² Hans-Erik Hansen fra DI konstaterede, at loven: "*(...) opfylder langt hen ad vejen de krav, Dansk Industri og industriens tidligere organisationer har stillet i årevis (...)*"¹³³ Mere overraskende var det dog, at AC, som var lærernes repræsentanter, også støttede loven, om end de forholdte sig kritisk til demokratiets indskrænkelse.¹³⁴

¹²⁶ ABA: HK brev (6.11.92) og LO mødereferat (1.4.93)

¹²⁷ AV: Dahlin (25.10.90)

¹²⁸ ABA: Undervisningsministeriet (16.8.90)

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ ABA: Undervisningsministeriet (3.5.90), ABA: Undervisningsministeriet (5.10.90) og ABA: Undervisningsministeriet (24.8.90)

¹³² ABA: AC høringssvar (15.9.92) og ABA: AC møde med Haarder (2.6.1992)

¹³³ AV: Hansen (23.6.92)

¹³⁴ ABA: AC styrelseslov (24.9.92)

5.2.2. Årsagerne bag universitetsloven af 1992

Når man undersøger kildemateriale fra forhandlingerne, og ikke debatten fra Folketingssalen, er det nærmest uforståeligt, hvordan et næsten enigt Folketing kunne vedtage universitetsloven af 1992. Forhandlingerne var ekstremt vanskelige. Dette fremgår fra undervisnings- og forskningsminister Bertel Haarder, der på et internt møde d. 2. juni 1992 med formændene for AC og DA er citeret for: *"(...) at der på grund af de meget vanskelige politiske forhandlinger ikke reelt ville blive taget hensyn til svarene ved en bøjningsrunde med mindre der blev påpeget faktuelle fejl eller lignende."*¹³⁵ Politikerne havde altså store vanskeligheder ved at nå til enighed om loven – derfor ville man ikke lytte til forslag fra studerende, universiteterne og dets ansatte, faglige organisationer eller andre, der ville give deres besyv med. Loven måtte blive til ud fra politikernes ønsker og kompromiser.

Hvorfor var det så svært for politikerne at nå til enighed? Dette skal forstås ud fra, at der var meget divergerende ønsker til en ny universitetslov fra de forskellige partier. Undersøger man ønskerne fra hvert parti, så kan der ikke findes et parti, hvis ønsker entydigt skinner igennem i den færdige lov. Lad os derfor se nærmere på disse ønsker, og se hvilke, der blev til virkelighed.

Hvad var KV-regeringens ønsker? I en artikel fra d. 26. oktober 1990 roste både Haarder og den konservative ordfører Eva Møller hovedtankerne i Finansministeriets og Undervisningsministeriets tanker om et forretningspræget universitet med fokus på stærke ledere og en professionel bestyrelse udpeget af arbejdsgivere.¹³⁶ Møller udtalte også senere: *»Vi ønsker ikke, at regeringen skal fremsætte et forslag til en ny styrelseslov, hvis ikke den rummer elementer, der bygger på en klar borgerlig ideologi. Kollektiv ledelse er ikke borgerlig politik.»*¹³⁷ Demokratiet på universitetet var altså ikke i høj kurs blandt de borgerlige partier. Yderligere bekræftelse på dette kan findes i et interview til DA's medlemsblad d. 14. april 1992, hvor Haarder udtalte om de pågående forhandlinger: *"(...) jeg har udtrykkeligt lagt det op på den måde, at jeg helst vil have bestyrelser. Men hvis jeg ikke kan få det, så vil jeg meget gerne have eksterne repræsentanter i de styrende organer, og så vil jeg under alle omstændigheder gerne have stærke rektorer."*¹³⁸ Haarder ønskede altså universiteterne indrettet ud fra en virksomhedsorganisation med bestyrelser. Ligeledes udtalte han, at han som minimum, ønskede at få gennemført de anbefalinger, som OECD, EF og Forskningspolitisk Råd havde givet. Det var, som sagt, at ledelsen skulle styrkes på universiteterne.¹³⁹

¹³⁵ ABA: AC møde med Haarder (2.6.1992)

¹³⁶ AV: Dithmer (26.10.90)

¹³⁷ AV: Berlingske Tidende (13.5.1992)

¹³⁸ SA: Bertel Haarder (4.4.1992)

¹³⁹ AV: Dahlin (12.5.92) og Politiken (7.7.92)

Ser man på De Radikales ønsker, så fremgik der fra Elisabeth Arnold d. 3. november 1990 en meget tydelig kritik af den rapport, som Finansministeriet havde udarbejdet - og som Venstre og De Konservative støttede.¹⁴⁰ I samme vendinger tog socialdemokratiets ordfører Frank Jensen i 1990 afstand til at ændre styrelsesloven fra 1973 markant: ”Med den nuværende styrelseslov fra 1973 fik man gjort op med professor-vældet, der blev afløst af det demokrati, vi har i dag. Det skal nu med vold og magt ødelægges.”¹⁴¹ Hverken Socialdemokratiet eller De Radikale kunne altså på nogen måde støtte de ønsker, som regeringen havde. Dette bliver yderligere bekræftet af internt kildemateriale fra et møde mellem Frank Jensen og repræsentanter fra TAP, hvor han oplyste, at Socialdemokratiet kun kunne gå med i et forlig om en ny universitetslov, hvis demokratiet blev bevaret i sin form fra 1973-loven.¹⁴²

Yderligere tegn på, at forligspartierne stod langt fra hinanden fremgår af, at Socialdemokratiet, De Radikale og SF i foråret 1992 kom med et fælles udspil til en ny styrelseslov (som de faktisk havde flertal til at gennemføre), der lagde vægt på et styrket ledelsesansvar til rektor og et delvist styrket ledelsesansvar til de kollegiale organers ledere, men ellers fastholdt hovedprincipperne i loven fra 1973.¹⁴³

Spørgsmålet er da, hvorfor Socialdemokratiet og De Radikale så alligevel gik med i et forlig med regeringen, om end de var dybt uenige med den? For De Radikale har det nok været afgørende, som der også blev lagt vægt på i ordførertalen, at man med loven imødekom mange af Forskningspolitisk Råds forslag. I et brev d. 12. november 1992 fra Arnold til ansatte på Danmarks Tekniske Højskole gjorde hun det klart, at man hos De Radikale havde valgt at følge Forskningspolitisk Råds forslag om mere virksomhedsbaseret ledelsesstruktur, og skrev: ”Jeg synes, det er fornuftigt, at de videregående uddannelsesinstitutioner nærmer sig de strukturer, der igennem de sidste 20 år har udviklet sig på virksomhederne.”¹⁴⁴ De Radikale valgte altså at følge Forskningspolitisk Råd.

Større skepsis var der dog at spore hos Socialdemokratiet. På et internt møde i Socialdemokratiets forskningsudvalg d. 12. maj 1992 gjorde Frank Jensen det klart, at man ikke forventede at kunne nå til enighed om et forlig omkring styrelsesloven, da man stod alt for langt fra regeringens ønsker.¹⁴⁵ Årsagerne til at man alligevel gik med i et bredt forlig, skal nok findes i ønsket om at stoppe den politiske kamp omkring universiteterne, der havde været i 1980’erne. Jensen

¹⁴⁰ AV: Dahlin (3.11.90)

¹⁴¹ AV: Dithmer (26.10.90)

¹⁴² ABA: TAP møde med Frank Jensen (25.9.90)

¹⁴³ ABA: Soc. dem. forslag (24.3.92)

¹⁴⁴ TAP b31

¹⁴⁵ ABA: Møde i S-forskning (21.5.92)

udtalte d. 20. marts 1992, hvorfor man ikke vedtog den lov, som Socialdemokratiet, De Radikale og SF havde fremsat, at: ”*Det er principielt forkert at vedtage den slags love med snævre flertal. En ny lov vil sætte meget store apparater i gang, og derfor kan vi ikke risikere, at det hele laves om, hvis der flyttes et par mandater.*”¹⁴⁶ For Socialdemokratiet var det altså afgørende, at en ny universitetslov blev til på baggrund af et bredt forlig, så der kunne skabes ro omkring universitetspolitikken.

Yderligere forklarede man i et brev til TAP's fællesråd d. 19. november 1992 fra partiets formand Poul Nyrup Rasmussen (1943-) og Frank Jensen, hvorfor man havde støttet loven. En af årsagerne var, at universitetspolitikken gennem 1980'erne havde skadet universiteterne: ”*Loven[1973] kunne desværre heller ikke modstå ti år med Bertel Haarder, der ikke kunne afstå fra at blande sig og regulere på universitetets interne forhold, så der reelt ikke mere var tale om selvstyre.*”¹⁴⁷ Ved at gå med i denne lov havde man sikret, at universiteterne fik selvstyre, rådighed over deres økonomi og demokrati.¹⁴⁸ Desuden havde man med denne lov beskyttet universiteterne mod de ”vørste” borgerlige ønsker, som de skrev: ”*Det lykkedes helt at få fjernet Bertel Haarders forslag om suveræne bestyrelser med flertal af eksterne repræsentanter.*”¹⁴⁹

Det sidste spørgsmål, der så må afklares, er, hvorfor de borgerlige gik med til forliget, selv om forliget ikke indeholdt alle de ønsker, som Eva Møller og Bertel Haarder var fortalere for? Eva Møller udtalte d. 20. marts 1992 til *Weekendavisen*, at det vigtigste for hende først og fremmest var at sikre ro omkring universiteterne.¹⁵⁰ Derudover må man også sige, at loven indeholdt mange af de ønsker, som både Haarder og Møller på forhånd havde til den. Det var, at man fik eksterne repræsentanter i konsistorium, en mere virksomhedspræget struktur med styrket ledelse og ansvarsplacering i alle kollegiale organer samt en mindskelse af demokratiet, da studerende og TAP'ere ikke længere sad på halvdelen af pladserne i konsistorium.

¹⁴⁶ AV: Notkin (20.3.92)

¹⁴⁷ TAP b32

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ AV: Notkin (20.3.92)

Hovedårsagerne til gennemførelsen af 1992 loven kan derfor opsummeres til:

- Alle partier i Folketinget (dog med et skeptisk SF) ønskede en stærkere ledelse med mulighed for at kunne placere et ansvar i og blandt de forskellige kollegiale organer på universitetet.
- Der var et stærkt pres på politikerne fra rapporter fra Finansministeriet, Undervisningsministeriet, EF, OECD og Forskningspolitisk Råd, der pegede på, at universitetet ikke fungerede under styrelsesloven fra 1973 og måtte indrettes med større ledelsesansvar for at sikre maksimal effektivitet i undervisning og forskning – rapporter man handlede efter.
- Bertel Haarder havde stærke ønsker om at indrette universiteterne ud fra tanken om, at de skulle fungere med en professionel bestyrelse, og demokratiet skulle fjernes – altså skulle universitetet indrettes som en virksomhed. Disse tanker havde han opbakning til fra de andre borgerlige partier, og dele af hans idéer blev gennemført, da Socialdemokratiet og De Radikale ønskede et bredt forlig, og ikke mindst ønskede at skabe ro omkring universitetspolitikken og give universiteterne deres selvstyre tilbage.
- Loven havde stærkt støtte fra industrien og arbejdsgivere. Derimod var fagbevægelsen passiv og kæmpede ikke for hverken studerendes eller TAP'ernes pladser i konsistorium, som de gjorde i 1970/73.
- Hverken studerendes, TAP'ernes eller læreres protester blev taget alvorligt af politikerne.

Del VI: Universitetsloven af 2003

6.1. Universitetsloven af 2003

Universitetsloven af 1992 holdt dog ikke længe. Allerede i 1999 begyndte den daværende SR-regering at planlægge en ny universitetslov. Pga. regeringsskiftet i 2001 blev SR-regeringens plan dog skrinlagt og erstattet af den nytiltrådte VK-regerings ønsker til en ny universitetslov. Støttet af Socialdemokratiet og Kristeligt Folkeparti blev universitetsloven af 2003 vedtaget i maj 2003.¹⁵¹

Denne satte fokus på et endnu større ledelsesansvar og et nyt lovkrav om, at universitetets formål skulle, ifølge § 2 stk. 3, være, at: *"Universitetsforsknings- og uddannelsesresultater skal bidrage til at fremme vækst, velfærd og udvikling i samfundet"*.¹⁵² Samtidig blev universitetet omdannet til en selvejende institution, dvs. som en selvstændig institution under statslig kontrol. Kerneprincippet i reformen var, at universitetet skulle ledes af en bestyrelse (erstatning for konsistorium), hvori flertallet skulle bestå af eksterne medlemmer (dvs. ingen arbejdsrelateret tilknytning til det pågældende universitet). Bestyrelsen fik magt til at ansætte og afskedige rektor (som da også fik magt til at ansætte dekaner, der så ansatte institutledere). Derudover blev bestyrelsen ansvarlig overfor ministeren/ministeriet, som de skulle indgå udviklingskontrakter med, hvori deres mål for universitetet skulle beskrives. Blev disse ikke overholdt kunne ministeren afskedige hele bestyrelsen jf. § 10 stk. 7-8 og § 11.

De studerendes og ansattes indflydelse i bestyrelsen (konsistorium) blev mindsket, og TAP'ernes pladser forsvandt. Som en erstatning for dette blev der på hvert fakultet oprettet Akademisk Råd (bestående af 1/2 lærere og 1/4 af henholdsvis TAP'ere og studerende), hvis funktion det var at rådgive dekan og bestyrelse.¹⁵³ Derudover blev studienævnenes rolle, hvori studerende stadig havde 1/2 af pladserne, betydeligt mindsket. De blev alene rådgivende nævn uden væsentlige beføjelser. Forskningsfriheden blev også forandret. Ifølge § 17 var det nu institutlederens opgave at pålægge de enkelte forskere deres forskningsopgaver. Kun i perioder, hvor den enkelte forsker ikke var underlagt en opgave, kunne denne forske frit.

Økonomisk blev universiteternes fundament også ændret. Bevillingerne til forskning blev nu delt i rammebevilling, resultatbevilling og ansøgningspuljer. Dvs. de enkelte fakulteters økonomi afhang af faste tilskud og resultatbevillinger, baseret på kvantiteten af publiceret forskning og bevillinger til forskningsprojekter.¹⁵⁴ Til undervisning fik universitetet faste tilskud og

¹⁵¹ Kristensen (red.) s. 10

¹⁵² Universitetsloven af 2003

¹⁵³ Ibid. s. 13f

¹⁵⁴ Auken s. 67ff

tilskud efter et taxametersystem (såkaldte STÅ-beløb, der udgør ca. 50 % af universitetets indtægter til undervisning¹⁵⁵), der i mindre grad var indbygget i loven fra 1992 og nu blev udbygget. Dette tilskud fik universiteterne kun, hvis studerende bestod deres eksamen, bachelor eller kandidat.¹⁵⁶

6.2. Analyse af årsagerne bag universitetsloven af 2003

Allerede d. 20. december 2001, en måned efter VK-regeringens tiltrædelse, bad den nyudnævnte minister for videnskab, teknologi og udvikling Helge Sander fra Venstre sine embedsmænd om at udarbejde en køreplan for implementeringen af en ny universitetslov.¹⁵⁷ I løbet af år 2002 blev der forhandlet med de forskellige partier i Folketinget, og i efteråret 2002 kunne VK-regeringen sammen med Socialdemokratiet og Kristeligt Folkeparti præsentere et udkast til loven (der stort set var identisk med den endelige lov), som blev sendt til høring. Loven blev 1. behandlet i Folketinget d. 19. januar 2003, 2. behandlet d. 29. april 2003 og vedtaget ved 3. behandlingen d. 8. maj 2003.

Ser man på folketingsdebatten, kan der grundlæggende findes to grupperinger for og imod loven. Forligspartierne Venstre, De Konservative, Socialdemokratiet og Kristeligt Folkeparti støttede loven, om end med lidt forskellige argumenter. Den anden gruppe bestod af De Radikale, Dansk Folkeparti, SF og Enhedslisten, der alle var imod loven. Lad os i første omgang se på, hvilke argumenter forligspartierne havde for at gennemføre loven.

I sin fremsættelse af lovforslaget lagde Helge Sander fra regeringens side vægt på, at loven ville opfylde Bologna-erklæringen fra 1999, (der var underskrevet af 29 europæiske lande og havde til formål på europæisk plan at ensrette universitetsuddannelsernes struktur) forslag om en bachelor på 3 år og en kandidat på 2 år. Sander understregede dog, at lovgivningen ikke var et diktat fra EU, men alene et resultat af en politisk proces.¹⁵⁸ Loven ville sikre større kvalitet i forskning og uddannelse, da man lavede kontrakter med universiteterne med målsætninger, der skulle overholdes. Derudover ville man gøre universiteterne til selvejende institutioner med egen bestyrelse bestående af et flertal af eksterne repræsentanter til at sikre gode forskningsstrategier for universitetet og et tæt samarbejde med det øvrige samfund. Alt sammen med formålet om at skabe øget vækst og velfærd i Danmark.¹⁵⁹

Venstres ordfører Hanne Severinsen (1944-) argumenterede derudover med, at samfundet havde ændret sig markant siden sidste ændring af universiteterne i

¹⁵⁵ Web 1

¹⁵⁶ Christensen (red.) s. 352ff

¹⁵⁷ UF: Aarhus Universitet (24.2.03)

¹⁵⁸ UF: Betænkning (10.4.03)

¹⁵⁹ UF: Fremsættelsestaler (15.1.03)

1992, og derfor måtte man nu tilpasse universiteterne til en verden i konkurrence.¹⁶⁰ Universiteterne måtte indrettes til at kunne konkurrere med andre institutioner, både nationalt og globalt, som levede af at producere viden. Til dette måtte der gennemføres en ny ledelsesstruktur på universiteterne:

*"Den nye ledelsesstruktur vil med en handlekraftig bestyrelse være dem, der bliver ansvarlige for at leve op til udviklingskontraktens målsætninger. Bestyrelsen skal have eksternt flertal, som kan fungere som brobyggere og ambassadører over for det omgivende samfund."*¹⁶¹

En professionel bestyrelse var nødvendig, da beslutningsprocessen på universitetet ifølge Severinsen: " (...) foregår trægt, og det er en træg proces at søsatte nye ideer."¹⁶² Ligeså udtalte Sander: " (...) hvis vi taler om en universitetsledelse, så må jeg sige, at jeg foretrækker den professionelle version."¹⁶³ Hverken Sander eller Severinsen havde altså tiltro til den delvis demokratiske styreform på universitetet – nye kræfter måtte til.

Fra regeringspartiet De Konservative var ordfører Pia Christmas-Møller (1961-) glad for reformen.¹⁶⁴ Hun så, at kravene til universiteterne i den internationale konkurrence voksede – dette måtte man ruste universiteterne til.¹⁶⁵ Samtidig sikrede loven, at universiteterne gennem bestyrelser med eksterne medlemmer, fik en større vidensudveksling med samfundet, således at forskningen kunne omsættes til værdi i samfundet.¹⁶⁶ Ligeledes havde Bodil Kornbek (1961-) fra Kristeligt Folkepartis som hovedargument for at stemme for loven, at man levede i et videnssamfund, hvor den internationale konkurrence konstant blev skærpet. Dette måtte universiteterne indrettes efter.¹⁶⁷

I samme tråd fortsatte den socialdemokratiske ordfører Lene Jensen (1964-). Hun fastslog, at loven handlede om at omstille universiteterne til videnssamfundet. Ikke fordi universiteterne fungerede ringe, men fordi det skulle agere i et helt andet samfund end før:

"Når vi alligevel mener, at der er behov for at lave om på tingene, skyldes det to forhold. Det ene forhold handler om videnssamfundets sejrsgang og internationaliseringen. Begge dele gør vidensudviklingen stadig mere afgørende, både når det gælder velfærdssamfundets værdi- og kulturmæssige udvikling i en international virkelighed, og når det gælder konkurrenceevnen på

¹⁶⁰ UF: 1. behandling (24.1.03) (sidetal ikke tilgængelig i online version)

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ UF: 1. behandling (24.1.03)

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Ibid.

viden og dens konkrete anvendelse af helt centrale konkurrenceparametre i den internationale økonomi. Vi har kun set begyndelsen af, hvad de forhold gør ved den måde, vi lever vores hverdag på, og den måde, vi driver samfund på."¹⁶⁸

Universitetet måtte altså omstilles til at klare videnssamfundets påvirkning (hvad end disse så var?). Jensen erkendte dog, at Socialdemokratiet var en smule kritiske over for bestyrelser bestående af et flertal af eksterne repræsentanter. Som sikkerhed mod erhvervsvælde havde man derfor krævet en bred sammensætning af bestyrelsen¹⁶⁹, hvilket man delvist fik gennemført.

Lignende lovprisning af loven ses dog ikke hos De Radikale, DF, SF og Enhedslisten. Argumenter for deres modstand skal kort fremdrages.

De Radikale, som ellers havde stemt for de to tidligere love omhandlende universitetet, måtte denne gang melde sig ud af forhandlingerne. Ifølge ordfører Margrete Vestager (1968-) var årsagerne til dette: *"Det her lovforslag fjerner muligheden for demokrati som styrelsesprincip, det giver ministeren og eksterne for stor magt, det skaber en grundlæggende usikkerhed om forskningsfriheden, ødelægger en frugtbar proces, som var i gang i det danske universitetsmiljø."*¹⁷⁰ Derudover udtalte Vestager også, at man ikke ønskede at støtte denne lov, da den bandt universitetet for tæt til markedet.¹⁷¹

Netop samme kritik, men i en skarpere retorisk form, leverede Jesper Langballe (1939-2014) fra DF. Langballe omtalte loven som en ren katastrofe for universiteterne og Danmark som samfund.¹⁷² Han kritiserede stærkt, at det nu var blevet universiteternes formål at skabe vækst og velfærd:

*"Et flertal i Folketinget har valgt at overhøre alle saglige indvendinger fra universitetsverdenen og at bryde med 500 års dansk tradition, jeg kunne sige europæisk tradition for forskningsfrihed, for åndsfrihed (...). Universiteterne skal være leveringsdygtige af viden, som om viden, når det drejer sig om forskning, er sådan en stangvare, som man er leveringsdygtig i på bestilling, og ikke en erkendelse, som man søger sig frem til, og hvor man egentlig aldrig ved, hvad resultatet bliver. Her bliver det erhvervslivet, der bliver organisationerne, det bliver magthaverne i landet, der sætter universiteterne deres opgave for."*¹⁷³

Ovenstående kritik stod Langballe ikke alene med. Fra SF og Enhedslisten fremkom nogenlunde samme kritik. Morten Homann (1974-) fra SF anklagede

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ UF: 3. behandling (8.5.03)

loven for at være baseret på en virksomhedsindretning, hvis eneste ønske bag var at skabe økonomisk vækst. Han pointerede: *"Tilsyneladende har man altså ikke skelnet imellem, hvad det er for behov, man har i sådan en moderne vidensorganisation [universitetet], og de behov, man havde på et dampvæveri i midten af 1800-tallet. Jeg synes, denne her universitetslov giver mere end stof til eftertanke."*¹⁷⁴ At indrette universitetet som en virksomhed var ifølge Homann en katastrofe, da det komplet ville fjerne demokratiet og forskningsfriheden fra universitetet.¹⁷⁵ Enhedslistens ordfører Pernille Rosenkrantz-Theil (1977-) kaldte direkte lovforslaget for afdemokratiserende, erhvervsrettet og beskyldte det for at være et ideologisk korstog mod universiteterne alene til gavn for erhvervslivet.¹⁷⁶

Forligspartierne afviste anklagerne og understregede, at forskningsfriheden på ingen måde blev indskrænket.¹⁷⁷

6.2.1. Interesseorganisationer og aktører

Lige så megen kritik loven havde været udsat for i Folketingssalen, blev den også udsat for blandt interesseorganisationer og aktører. Der var generelt en stærk kritik i hele perioden fra lovforslaget blev sendt til høring i efteråret 2002 (høringsudkastet var stort set identisk med den endelige lov) til dets vedtagelse i maj 2003.

Kritikerne kan opdeles i stærke og mere moderate kritikere af loven. Ja faktisk var der meget få positive tilkendegivelser til loven i høringssvarene eller i den offentlige debat. Blandt de organisationer, hvor der dog var en vis positiv modtagelse af lovforslaget var hos Akademikernes Centralorganisation, Dansk Metal, LO og Dansk Industri. AC ønskede større ledelsesansvar og flere kompetencer til ledere, men ikke en ændring i sammensætningen af universitetets organer.¹⁷⁸ Ligeledes støttede fagforeningerne LO og Dansk Metal dele af reformen, da dens fokus på vækstsikring kunne skabe industriarbejdspladser til deres medlemmer. Fra DI's hørelsessvar fremgår det, at man var stærkt tilfredse med, at universiteterne fik bestyrelser med et flertal af eksterne repræsentanter, da det kunne åbne universiteterne over for samfundet¹⁷⁹ og samtidig fjerne universitetets besværlige kollegiale styreform.¹⁸⁰ Dog pegede DI på, at loven ikke gav universitetet reelt selvstyre, da ministeren skulle godkende, og havde mulighed for at diktere og regulere i, universitetets indre

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ UF: 1. behandling (24.1.03), UF: 1. behandling (24.1.03) og UF: 3. behandling (8.5.03)

¹⁷⁸ ABA: AC udd. Program (1997)

¹⁷⁹ UF: Høringssvar (17.1.03)

¹⁸⁰ AV: Rehling (23.10.03)

anliggender.¹⁸¹ Chefkonsulent fra DI Charlotte Rønholdt afslørede dog d. 23. oktober 2003 i et interview med *Information*, at DI havde fået mange af deres ønsker til en ny universitetslov gennemført i loven.¹⁸²

Derimod fremkom hos alle grupperinger med direkte tilknytning til universitetet, fra studerende til professorer, en stærk kritik af loven. Ja faktisk har det kun været muligt at finde få enkeltpersoner, der omtalte loven positivt.¹⁸³

Blandt rektorkollegiet, som består af rektorer fra alle landets universiteter, var man ekstrem kritisk over for loven. I sit høringssvar skrev man, at loven var alt for regulerende og kontrollerende over for universitetet. Ministeren fik for meget magt, da ministeren kunne diktere over universitetets ledelsesmodel, uddannelses- og personaleforhold. Det var der ifølge rektorkollegiet ikke meget selvstyre i.¹⁸⁴ I Københavns Universitets høringssvar kan man læse følgende: *"Københavns Universitet tager skarp afstand fra væsentlige elementer i lovudkastet og dets bagvedliggende tanke sæt (...) Lovudkastet sigter tilsyneladende på at indrette universiteterne på en tiltagende markedsførelse af uddannelses- og forskningsområdet."*¹⁸⁵ Rektor Linda Nielsen fra KU rasede også i flere læserbreve i foråret 2003 over loven og kaldte den et eksperiment med en markedsførelse af universiteterne, hvor ingen kendte resultatet.¹⁸⁶

Ovenstående kritik blev delt af Dansk Magisterforening og de studerende.¹⁸⁷ De studerende beklagede især, at demokratiet og indflydelsen for studerende, ifølge dem, blev indskrænket, pga. mindsket indflydelse i bestyrelsen og mindskede beslutningskompetencer til studerende i universitetets organer.¹⁸⁸ Heller ikke fra universiteternes lærergruppe var der opbakning. I en underskriftindsamling imod loven fra DM og ForskerForum havde hver fjerde forsker skrevet under.¹⁸⁹ Fra debatten i aviserne kan der spores mange læserbreve fra frustrerede lærere tilknyttet universitetet. Flere mente, at universitetet blev indrettet som en virksomhed med en stram detailstyring, som kun var set i de tidligere østeuropæiske lande¹⁹⁰, hvilket ville kvæle universitetets tradition og alene skabe fokus på kortsigtet nyttig forskning.¹⁹¹ Høringssvarene og debatten i aviser bar generelt præg af, at man ikke havde tillid til Helge Sander, da man mente, at han

¹⁸¹ UF: Høringssvar (17.1.03)

¹⁸² AV: Rehling (23.10.03)

¹⁸³ AV: Krogh (23.1.03)

¹⁸⁴ AV: Lange (30.1.03) og UF: Høringssvar (17.1.03)

¹⁸⁵ AV: Bisgaard (12.12.03)

¹⁸⁶ AV: Nielsen (21.11.02), AV: Bak (6.10.03) og AV: Nielsen (14.11.02)

¹⁸⁷ AV: Ritzaus (3.12.02), AV: Lange (30.1.03) og UF: Høringssvar (17.1.03). Blandt de studerendes foreninger, bortset fra Konservative Studerende, var der en stærk kritik af loven.

¹⁸⁸ UF: CVU (23.1.03) og UF: Michael Andersen (16.1.03)

¹⁸⁹ AV: TV2 (15.1.03)

¹⁹⁰ UF: Forenede Studenterråd (5.2.03)

¹⁹¹ AV: Lange (12.10.02)

indrettede universiteterne på baggrund af den erfaring, han havde fra virksomhedsdrift – og komplet ignorerede universiteternes klassiske humboldtske dyder som selvstyre og forskningsfrihed.

Hvorfor blev universitsloven af 2003 alligevel gennemført i lyset af så mange kritiske høringssvar og indlæg fra universitetsverdenen?

En af årsagerne var, at politikerne lyttede til høringssvarene, men de tog ikke rigtig notits af dem. Fra Folketingssalens talerstol blev det flere gange af både Pia Christmas-Møller og Helge Sander (Lene Jensen bekræftede det senere i flere interviews)¹⁹² slået fast, at man ikke i signifikant grad havde ladet sig påvirke af høringssvar eller protester under vedtagelsen af loven, da man havde et politisk projekt på universiteterne, man ville gennemføre.¹⁹³

Flere spørgsmål kræver svar, inden årsagerne til universitsloven af 2003 kan angives. Disse spørgsmål er:

- Hvilket politisk projekt ønskede Sander at gennemføre på universitetet? Hvorfor og hvorfra havde han denne idé?
- Hvorfor gik Socialdemokratiet med til dette forlig?

6.2.2. Sanders idé til universitsloven af 2003?

Fra interne papirer fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling fremgår det, at Sander bad sit ministerium forberede en universitslov med fokus på stærkere ledelse og et større samspil med resten af samfundet. Dette skulle gøres ved at indrette universitetets bestyrelse med et flertal af eksterne repræsentanter.¹⁹⁴ Ministeriets strategi for at sikre en gennemførelse af loven var, at debatten ikke måtte komme til at omhandle tabet af demokrati på universitetet – dette kunne besværliggøre vedtagelsen. Derfor var man meget opmærksomme på, at diskursen omkring demokrati i debatten skulle være, at demokrati ikke handlede om at stemme flest mulige gange, men i stedet om at opnå relevant indflydelse og blive hørt (mere om dette i del VII).¹⁹⁵ Et budskab, som Sander også fremkom med flere gange i Folketingssalen og i læserbreve.¹⁹⁶ Et andet notat afslører også, at loven ikke direkte var afskrevet fra hverken EU diktater eller andre internationale organisationers anbefalinger, men udarbejdet af forligspartierne.¹⁹⁷ Hvad var drivkraften da?

¹⁹² AV: Ritzau (21.1.03) og AV: Rehling (30.10.03)

¹⁹³ UF: 1. behandling (24.1.03) og UF: 3. behandling (8.5.03)

¹⁹⁴ UF: Procesplan (12.1.02)

¹⁹⁵ UF: Talepunkter M (30.1.03)

¹⁹⁶ UF: 1. behandling (24.1.03), UF 1. behandling (24.1.03) og UF 3. behandling (8.5.03)

¹⁹⁷ UF: Procesplan (12.1.02)

Undersøger man Sanders taler og læserbreve, gentages det igen og igen, at han så et samfund i konkurrence med andre samfund. Universiteterne måtte indrettes til at være de bedste i denne konkurrence.¹⁹⁸ Fra svar på hørings spørgsmål fremkom det også, at Sander så et stort økonomisk uforløst potentiale i universiteterne. Han skrev: "*I dag er universiteternes forskningsresultater desværre i vid udstrækning at betragte som en check på et enormt beløb, som familien Danmark blot har liggende i skuffen, men uden at indløse den.*"¹⁹⁹ Sander ønskede dermed også at indrette universiteterne, så deres økonomisk vækstpotentiale blev udnyttet til fulde.²⁰⁰

Fra lignende interne papirer fra ministeriet, høringssvar og avisartikler fremgår det altså, at Sander ønskede at indrette universiteterne til at kunne konkurrere i det internationale samfund og at skabe mest mulig vækst og velfærd. At skabe vækst havde Sander netop tidligere bevist, at han havde talent for. Derfor havde statsminister Anders Fogh Rasmussen udpeget Sander til minister for Videnskab, Teknologi og Udvikling for at bringe konkurrencen ind i universitetsverdenen – og dermed vækst. Og dette havde Sander, som nævnt, talent for. I 1980'erne var han bagmanden bag professionaliseringen af dansk fodbold, hvilket havde hævet dansk fodbold op til international klasse. Sander skulle gøre det samme med universiteterne.²⁰¹

6.2.3. Hvorfor stemte Socialdemokratiet for universitetsloven af 2003?

Fra interne papirer fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling d. 10. januar 2003 fremgår det, at Lene Jensen fra Socialdemokratiet havde særlige bekymringer vedrørende visse dele af lovforslaget.²⁰² Fra Socialdemokratiets egen ordfører var der altså ikke en stor opbakning til loven, om end hun gav sin støtte til den fra Folketingets talerstol. Hvorfor stemte Socialdemokratiet så for loven?

For at opklare dette må man i første omgang finde frem til Socialdemokratiets universitetspolitik op til forslaget. I et universitetspolitisk debatoplæg fra Socialdemokratiet fra 2001, udarbejdet af medlemmer fra den socialdemokratiske hovedbestyrelse og Folketinget, fremkom de socialdemokratiske tanker om de danske universiteter. Det grundlæggende ønske var, at universiteternes kvalitet inden for forskning, undervisning og ledelse skulle øges. Samtidig skulle de åbne sig mere for samfundet, således at samfundet fik gavn af deres forskning i form af øget viden og vækst i samfundet.²⁰³ Det blev dog gjort klart, at: "*(...) universiteterne skal ikke omdannes til*

¹⁹⁸ UF: Svar fra minister (14.3.03)

¹⁹⁹ UF: Spm. om universitetslov (21.4.04)

²⁰⁰ Ibid., AV: Severinsen (24.3.03) og AV: Sander (12.2.03)

²⁰¹ Lund s. 111

²⁰² UF: Ministermøde (10.1.03)

²⁰³ ABA: Soc. dem. uniprogram (2001) s. 3f

supermarkeder eller kommercielle foretagender efter amerikansk model, der opererer på markedsvilkår og sælger uddannelse."²⁰⁴ Ligeledes var det også afgørende, at hverken forskningsfriheden eller demokratiet på nogen måde blev ændret.²⁰⁵ Man ønskede dog en styrket ledelse og overgang til selveje for universiteterne. Gerne med en bestyrelse bestående af et flertal af eksterne medlemmer – dog kun hvis universitetet ønskede det.²⁰⁶

Mange af de ønsker, som Socialdemokratiet havde til en reform af universiteterne i form af styrket ledelse, en bestyrelse bestående af et eksternt flertal og et fokus på vækst og velfærd, kom altså med i universitetsloven af 2003. På visse områder fik man det, som man ville. Lene Jensen fortalte da også i flere forskellige interviews fra d. 30. oktober 2003, at man var glad for loven, da den havde gjort op med universiteternes kollegiale ledelsesform, som ikke fungerede optimalt. Hun understregede dog samtidig, at det ikke var en mærkesag for Socialdemokratiet at ændre tilstandene på universiteterne så markant, som det var sket med universitetsloven af 2003. Man havde ønsket, at universiteterne selv havde haft mulighed for at vælge den styreform, de ønskede. Ifølge Jensen var dette dog ikke til forhandling. Sander ønskede en bestemt styreform for alle universiteter.²⁰⁷ Dette accepterede Socialdemokratiet, da man frygtede at loven ville blive gennemført sammen med DF, hvis blot de til gengæld fik strammet udlændingepolitikken. Dermed ville der blive indført et rent erhvervsvælde på universiteterne.²⁰⁸ Denne udlægning blev blankt afvist af Jesper Langballe fra DF.²⁰⁹ Fra Universitetsformand Leif Søndergaard fra Dansk Magisterforenings, som havde et centralt indblik i tilblivelsen af loven, gives følgende forklaring på Socialdemokratiets opbakning til loven fra d. 3. oktober 2003:

*"I begyndelsen af forhandlingerne med VK-regeringen var det S-forskningsordføreren Lene Jensen, der kørte løbet, og hun prøvede at holde fast i nogle demokratiske idealer. Men så blev Jan Trøjborg koblet på, fordi Nyrup - der stadig var partileder dengang - ville kunne fremvise nogle forhandlingsresultater med VK-regeringen. Det billede, vi har, er af alt det gode, Lene Jensen stod for, ikke kom med i forliget. Jan Trøjborg vidste ikke så meget, at han kunne have en forudfattet mening om noget som helst af det."*²¹⁰

Det tyder på, at Socialdemokratiet gik med i forliget, fordi Nyrup ønskede det. Det understreges jo også af, at Lene Jensen selv udtalte, at forliget på nogle

²⁰⁴ Ibid. s. 5

²⁰⁵ Ibid. s. 6

²⁰⁶ Ibid. s. 7ff

²⁰⁷ AV: Ritzaus (21.1.03)

²⁰⁸ AV: Rehling (30.10.03)

²⁰⁹ AV: Rehling (6.10.03)

²¹⁰ AV: Rehling (3.10.03)

områder gik alt for vidt, og at ministeriet bemærkede, at hun var skeptisk over for lovforslaget. At have hende til at føre forhandlingerne kunne besværliggøre et forlig, som Nyrup åbenbart ønskede. Hvorfor Nyrup ville have Socialdemokratiet med i forliget diskuteres nærmere i del VII.

6.2.4. Årsagerne bag universitetsloven af 2003

- Den nytiltrådte VK-regering havde et ideologisk projekt at gennemføre på universitetet. Universiteterne skulle indrettes ud fra en virksomhedsstruktur, der introducerede konkurrenceelementet for universiteterne ud fra den teori, at øget konkurrence ville give større økonomisk vækst. En bestyrelse med et eksternt flertal ville sikre, at forskningsområder, som gavnede samfundet, ville blive prioriteret på universitetet og skabe vækst i samfundet.
- De øvrige forligspartier gik med til dette ud fra tanken om, at man måtte indrette universiteterne til at klare sig i de moderne videnssamfund og i den internationale konkurrence. Dette kunne kun gøres ved at sikre, at en ledelse var i stand til at træffe hurtige og effektive beslutninger, så man konstant kunne omstille sig, forske og undervise i det, som den internationale konkurrence krævede.
- Det helt afgørende for universitetsreformen af 2003 var, at man fik Socialdemokraterne med i denne. Af kildematerialet fremgår det, at Socialdemokratiet var skeptisk over for den reform af universiteterne, som VK-regeringen ønskede. Alligevel gik man med til den, da der jo kom socialdemokratiske fingeraftryk på den, og da Nyrup ønskede at vise Socialdemokratiet som et handlekraftigt oppositionsparti.

DEL VII: Universiteternes markedsgørelse

Det kildenære studie af baggrundene for de enkelte universitetslove giver nu grundlaget for at søge et nærmere svar på specialets problemformulering og derved forstå, hvorfor og hvordan markedsgørelsen af universiteterne skete ud fra de faktorer, strukturer, aktører, strømninger, hændelser og idéer, der virkede i perioden 1970-2003.

Dette gøres i afsnit 7.1 ved at diskutere, om rødderne til universitetets markedsgørelse kan findes i styrelsesloven af 1970/73 og universitetsloven af 1992. I afsnit 7.2-7 vil de forskellige mulige årsager bag universitetets markedsgørelse, som blev opstillet i forskningsoversigten, efterprøves, bl. a. på baggrund af en begrebshistorisk analyse, der foretages i afsnit 7.3. Specialets forståelse af markedsgørelsen gives i afsnit 7.8 I det efterfølgende afsnit 7.9 vil der reflekteres over disse resultater – især med fokus på, om universitetspolitikken har været præget af konflikt eller konsensus.

7.1. Markedsgørelsens rødder

Spørgsmålet er, om der i styrelsesloven af 1970, som blev indgået mellem RKV-regeringen, trods dyb intern uenighed pga. studerendes protester og datidens fokus på medarbejderindflydelse sammen med universitetsloven af 1992, som blev til på baggrund af ekstremt vanskelige politiske forhandlinger, kan findes markedsgørelsens rødder? Hvis markedsgørelsens rødder kan spores i styrelseslovene fra 1970/73 og universitetsloven af 1992, kan markedsgørelsen ikke alene skyldes et neoliberalt politisk projekt fra VK-regeringen, men må bunde i langt flere faktorer.

7.1.1. Styrelsesloven af 1970/73

Ser man på styrelsesloven af 1970/73, kan der spores enkelte tegn, der ledte frem til den senere markedsgørelse. Ordførerne fra Venstre og De Konservative talte for, at beslutningsprocessen på universitetet skulle være præget af effektivitet og bestående af sagligt kvalificerede beslutningstagere. Ord og holdninger, der gik igen som argumenter, da markedsgørelsen i 2003 blev en realitet. De borgerlige var i 1970/73 bevidste om, at en sådan indretning af universitetet var mulig – og ønskede den til dels også. Det var dog på ingen måde muligt at gennemføre pga. modstand fra studerende og et flertal i Folketinget. Men tanken om at markedsgøre universitetet var ikke ukendt for de borgerlige partier i 1970/73.

Intet i samtiden tydede dog på, at en markedsgørelse lå i kortene. Sociologen John S. Whitehead konkluderer i et studie fra 1985 om de danske universiteter: *”På grundlag af interviews foretaget fra 1977 til 1982 er det rimeligt at formode, at Folketingets lovgivning fra begyndelsen af 1970’erne har medført en permanent intern*

demokratisering på universiteterne.”²¹¹ Lignende vurdering fremgår af en intern rapport fra Københavns Universitet fra 1977.²¹² Idéen om at markedsføre universiteterne kom altså ikke fra universiteterne selv.

Kun mindre elementer til markedsførelsen spores altså i styrelsesloven af 1970/73. Dog må man bemærke, at styrelsesloven af 1970/73 gjorde det acceptabelt for politikerne at regulere universitetet ud fra politikernes ønsker. Dermed brød man med det humboldtske princip om universitetets selvstyre. Med et politologisk begreb fra teorien historisk institutionalisme, blev en sti-afhængighed (path dependency) skabt. Når der skabes en sti-afhængighed, skabes der en historisk betinget rettesnor for, hvorledes politikerne kan agere på et bestemt politisk område. En sti-afhængighed skabes i et øjeblik, et formativt moment, hvor den forhåndenværende praksis på området brydes, og en ny træder til.²¹³ Det skete med styrelsesloven af 1970/73. Presset på universiteterne, pga. stigende optag og de studerendes utilfredshed med studierne, gjorde, at politikerne måtte reagere. Deres reaktion var at lægge universitetet under statens klart definerede regler. En sti-afhængighed, om at politikerne skulle styre og regulere universiteterne ud fra deres og samfundets ønsker, var fra 1970 en realitet. Politikerne kunne da legitimt til enhver tid lade deres ønsker dominere på universitetet – princippet om universitetets selvstyre var brudt.

7.1.2. Universitetsloven af 1992

I universitetsloven af 1992 kan der spores flere rødder til markedsførelsen af universitetet. For det første udtrykte både Venstre, De Konservative, Kristeligt Folkeparti og CD klare ønsker om at indrette universitetet ud fra en virksomhedsorganisation med en professionel bestyrelse – altså ønskede de en markedsførelse. Disse ønsker blev dog ikke gennemført pga. modstand fra Socialdemokratiet og De Radikale. Dog sås der en ændret retorik hos sidstnævnte to partier. I modsætning til 1970/73-debatten omtalte de universitetet som en institution, der først og fremmest måtte drives effektivt – dog uden at svække demokratiet i alvorlig grad. Ordet effektivitet optrådte nu også hos Socialdemokratiet og De Radikale i 1992, modsat 1970/73, hvor ordet kun optrådte hos Venstre og Konservative.

En anden faktor fra 1992, der banede en del af vejen for markedsførelsen, var, at den åbnede for eksterne repræsentanter i konsistorium, og ikke mindst at økonomistyringen blev ændret. Frem til universitetsloven af 1992 fik universiteterne økonomisk tilskud til at drive undervisning og forskning fra Undervisningsministeriet – dog ikke i nogen forudsigelig størrelse. Ved

²¹¹ Whitehead s. 151

²¹² ABA: Brev fra Morten Lange (10.1.77)

²¹³ Green-Pedersen s. 99

universitetsloven af 1992 blev det ændret til, at forskning og undervisning fik faste tilskud - men også præstationstilskud. Til undervisningen blev den såkaldte taxameterordning indført og Dansk Grundforskningsfond blev oprettet til at kontrollere de store forskningsmidler, som universiteterne måtte konkurrere om at få tildelt.²¹⁴ Dette var et brud med den hidtidige tænkemåde og lagde grunden til en effektivisering af universiteterne. Jo flere studerende et universitet fik og des hurtigere disse gennemførte deres uddannelse – jo flere penge fik universitetet. En markedstænkning var født og implementeret.

De elementer, som universitetsloven af 2003 indeholder, i form af fokus på effektivisering, eksterne repræsentanter, professionel bestyrelse, virksomhedsstruktur og dens økonomiske incitamentsordninger, kan alle genfindes til dels i loven og debatten fra 1992 og i debatten og bruddet med universitetets selvstyre fra 1970/73. Universitetsloven af 2003 var altså ikke nyskabende eller implementeret på baggrund af én politisk idé, men gennemførte blot idéer, som der tidligere ikke havde været et politisk flertal for. Det må da undersøges, hvorfor der i 2003 nu var skabt et politisk flertal herfor.

7.2. Mulige forklaringer på universitetets markedsgørelse

Markedsgørelsen skal altså ikke alene forstås ud fra en pludselig ideologisk indskydelse fra VK-regeringen i 2003, som i den offentlige debat og i en del faglitteratur ellers har været den gængse opfattelse. Markedsgørelsen må forstås ud fra ændringer i samfundet, der gjorde, at de ønsker til en markedsgørelse, der så småt lå i lovene og debatterne fra 1970/73 og i 1992 i 2003 kunne blive til lov. Idéer som tidligere havde været umulige at gennemføre. Hvorfor blev de pludseligt mulige? Metoden til at finde frem til dette er, at lade nedenstående fremsatte forklaringer på markedsgørelsen udsættes for en falsifikation, og kombinere disse resultater med specialets egne. På denne måde testes eksisterende forskningsresultater og kombineres med ny viden.

I forskningsoversigten blev nedenstående grunde til universitetets markedsgørelse fremsat af den eksisterende litteratur.

- 1. Et fald i demokratiets udbredelse.**
- 2. Ønsket om at indrette den offentlige sektor som en vækstskaber - den neoliberale tidsånd.**
- 3. Passive universiteter, ansatte og studerende, der ikke gjorde modstand mod markedsgørelsen.**

²¹⁴ Universitetsloven af 1992

4. Internationale strømninger, hvor især EU og OECD inspirerede til en markedsførelse af universiteterne.
5. Et ideologisk projekt fra Anders Fogh Rasmussen og Helge Sander, der bevidst ønskede at indrette universiteterne ud fra deres egne ideologiske overbevisninger.

En for en vil disse punkter kritisk gennemgås. Selvfølgelig ikke med det formål at nå frem til et konkret ja/nej svar, men snarere en vurdering af, hvilken indflydelse de havde på markedsførelsen. Er der én afgørende ”smoking gun” bag markedsførelsen, eller er forklaringen mere nuanceret?

7.3. Fald i demokratiets udbredelse?

Ad 1: For at besvare dette vil der indledes med en kort introduktion til demokratiets begrebshistorie efterfulgt af en begrebshistorisk analyse af demokrati anvendt i debatterne om universitetslovene fra 1970-2003. Til sidst diskuteres det, hvilken rolle demokratiudviklingen havde i universitetets markedsførelse.

7.3.1. Demokratiets begrebshistorie

Begrebet demokrati kan spores til Athen fra omkring år 500 f.v.t. og blev anvendt som et slagord, der opstod i forbindelse med revolutioner i Athen mod bystatens tyranner. Efterfølgende blev det en betegnelse for Athens styreform frem til 338 f.v.t., hvor forståelsen af begrebet demokrati handlede om friheden til at tale sin sag.²¹⁵ I antikken blev demokrati både opfattet positivt og negativt. Det var dog i Romerriget, at demokratiske institutioner som senatet og regler om demokratiske valg senere inspirerede til den moderne demokratiforståelse, som opstod i 16-1700-tallet i Europa. Under den engelske borgerkrig i 1642-1649 klingede ordene: ”*Fit to fight, fit to vote.*”²¹⁶ Derefter satte oplysningstidens tanker om, at fornuften og ikke troen og herskeres diktater skulle danne mennesket, de demokratiske idéer i gang.²¹⁷ Man skal dog frem til den amerikanske uafhængighedserklæring og den franske revolution for at finde startskuddet til demokratiets indførelse i mange europæiske lande i 1800-tallet. Den amerikanske uafhængighedserklæring var udtryk for ønsket om, at en regering ikke kan sidde uden støtte i befolkningen (amerikanerne gjorde jo netop oprør over, at man blev styret fra England). Den franske revolution kort efter var styret af en tanke om, at det enkelte menneske var skabt til frihed, og derfor ikke skulle lade sit liv styre af tyranner. Dette banede vejen for det moderne demokrati, hvilket i dansk sammenhæng spirede i 1800-tallet.²¹⁸

²¹⁵ Crick s. 14f

²¹⁶ Ibid. s. 40

²¹⁷ Ibid. s. 14ff

²¹⁸ Ibid. s. 32ff

Ifølge politolog Tim Knudsen kan demokratiets oprindelse i Danmark spores under enevælden (1660-1848), hvor samfundets institutioner, som fx oprettelsen af et retsvæsen, skolevæsen osv. dannede fundamentet for et demokratisk samfund.²¹⁹ I denne periode blev Danmark forberedt til, det for samtiden vidtgående, ”demokrati”, som Junigrundloven af 1849 indførte. Det var især de nationalliberale, som bestod af dannede mennesker fra det bedre borgerskab, der kan ses som ophavsmænd til Junigrundloven af 1849. Deres demokratiopfattelse, som var den dominerende frem til 1880’erne, hvor Socialdemokratiets og Bondevennernes opfattelse begyndte at dominere, var, at folket ikke var klar til demokrati. Folket skulle dog have indflydelse i politiske spørgsmål ved, at folkeviljen blev gennemført. Og folkeviljen skulle de dannede og lærde gennemføre – ikke folket selv. Derfor indeholdt grundloven ikke ordet demokrati eller mange demokratiske elementer.²²⁰ Få var valgbare og få havde stemmeret (72,9 % af alle mænd over 30 år).²²¹ Det spæde ”demokrati” var forbeholdt det dannede borgerskab – ikke fruentimmere, folkehold, fattige, fallenter, forbrydere, fremmede og fjolser.²²²

Begrebet demokrati begyndte dog at få en mere positiv betydning for bondestanden og det hastigt voksende Socialdemokrati i 1880’erne og 1890’erne. Socialdemokratiet, til dels støttet af bondestanden, ønskede lige hemmelige valg med stemmeret for mænd og kvinder over 22 år til et etkammersystem, samt at folkets sammensætning af Folketinget skulle danne grundlag for regeringssammensætningen. På højrefløjen (Højre/konservative) delte man ikke disse ønsker. Derimod var opfattelsen af demokrati, at det ville destabilisere samfundet, da befolkningen ville samle sig i forskellige partier, der primært ville bekæmpe hinanden frem for at tænke på landets interesser – derfor kunne man ikke give folket magt.²²³

Alligevel fik folket magten ved grundlovsændringen i 1915, hvor kvinderne fik stemmeret. Det danske demokrati kan da betragtes som reelt indført – forstået ud fra at det indeholdt de fleste demokratiske idealer, som kendetegner et demokrati i nutidig forstand. Fra denne tid og frem til 2.verdenskrig var der især blandt Socialdemokratiet og De Radikale en stærkt tro på demokratiet, om end demokratiet i mellemkrigstiden blev kritiseret af den yderste venstre- og højrefløj. Men demokrati havde dog slået sig fast som et slagord.²²⁴

²¹⁹ Knudsen

²²⁰ Nevers s. 95ff

²²¹ Ibid. s. 95ff

²²² Knudsen s. 117

²²³ Nevers s. 145ff

²²⁴ Ibid. s. 119ff

Efter 2. verdenskrig og velfærdsstatens gyldne periode fra 1950-1973 var demokrati alene et positivt slagord på den danske politiske scene. Ingen af de etablerede partier satte spørgsmålstegn ved demokratiets berettigelse, selv om man selvfølgelig livligt diskuterede, hvad demokrati var, og hvad det skulle være.

Pointen med denne gennemgang er at gøre det klart, at demokratihistorien aldrig har været statisk, men derimod under konstant forandring. Hvilken forandring den gennemgik i perioden 1970-2003, med udgangspunkt i debatterne om demokrati på universitetet i 1970/73, 1992 og 2003, skal nu undersøges ud fra den begrebshistoriske analyse.

7.3.2. Begrebshistorisk analyse - styrelsesloven af 1970/73

I debatten om demokrati på universiteterne ved styrelseslovene af 1970/73 blev demokrati stort set kun anvendt som et positivt slagord, især blandt socialistisk inspirerede partier, dvs. Socialdemokratiet, SF, VS og DKP. Blandt De Radikale, Venstre og De Konservative var synet på demokrati også positivt, men der var en større skepsis for at udbrede det til alle grene af samfundet – herunder universitetet. De empiriske grundlag for disse påstande skal nu gennemgås.

Ser man på de socialistisk inspirerede partiers syn på demokrati i deres universitetspolitik, kan der i en pjece fra Socialdemokratiet om uddannelse fra 1969 læses: *"For alle trin i uddannelsesforløbet gælder det, at demokrati er en leveform, der må læres. (...)."*²²⁵ Ligeledes fremgår det i en intern skrivelse om socialdemokratisk universitetspolitik fra 1973: *"Dersom 'demokratiet' bliver stående på dets nuværende udviklingstrin, kan det meget vel medføre, at det på et givet tidspunkt bukker under og bliver afløst af et eller andet halfascistisk regime. For som man vil sige: 'der må en fast hånd til'."*²²⁶ Demokrati blev altså opfattet som en livsform, der skulle implementeres og læres i alle samfundets institutioner, og ikke mindst ses som en beskyttelse mod fascismen. Derudover blev demokrati opfattet ud fra tankegangen *one man – one vote*, som Orla Møller i folketingsdebatten i 1970 forklarede:

*"Vi er principielt af den opfattelse, at alle, der arbejder på et universitet (...) bør have indflydelse på styringen af universitets forhold. Næste skridt for en styrelseslov, må derfor være at give hver person sin stemme ved valg til de forskellige organisationer."*²²⁷

Demokratiet skulle altså konstant udvikles frem mod dets ideal; *one man – one vote*. Demokrati handlede altså om at kunne stemme og dermed få indflydelse. Samme opfattelse fandtes hos den øvrige venstrefløj. Morten Lange fra SF

²²⁵ Socialdemokratiet, pjece (1969)

²²⁶ ABA: Soc. dem. konference (25.5.73)

²²⁷ FT 1969-70. Forhandlingerne, s. 6330

udtalte: *"Vi er ikke så forfærdelig bange for at lade befolkningen vælge et folketing; jeg tror såmænd ikke, der skete nogen større ulykke, tværtimod, hvis man lod samtlige universitetsborgere vælge et konsistorium."*²²⁸ Lignede opfattelser fandtes hos VS og DKP – et entydigt positivt syn på demokrati.²²⁹

Hos Venstre, De Konservative og De Radikale kan samme holdning ikke helt genfindes. I Venstres principprogram fra 1970 fastslås det: *"Demokratiseringen af samarbejder på de enkelte uddannelsesinstitutioner skal videreføres svarende til de enkelte uddannelsesniveaues muligheder, også for at fremme de uddannelsessøgendes indlevelse i folkestyret."*²³⁰ Demokrati var altså vigtigt at opdrage til gennem uddannelsesinstitutionerne, således at det kunne sprede sig til resten af samfundet. Venstres ordfører Knud Enggaard delte dog ikke ønsket om *one man-one vote*. Han udtalte under debatten i 1970: *"Det kan diskuteres frem og tilbage, hvorvidt den ene eller den anden af disse tankegange er mest demokratisk; jeg tror imidlertid, at det kun vil være de mest yderliggående, som vil gå til systemet om én mand én stemme (...)"*²³¹ Venstre tillagde altså demokratiet positive karakterer, men forstod ikke demokrati ud fra, at flest muligt kunne stemme. Den konservative ordfører Knud Bro var enig i dette, men understregede, at demokrati på universitetet ikke måtte forhindre en effektiv ledelse.²³²

Selv om der, som tidligere nævnt, i det radikale bagland var en anden mere positiv demokratiopfattelse, så tegnede partiets prominente politiker Helge Larsen et andet billede ud ad til (og partiets politik må vel forstås ud fra deres handlinger og ikke intentioner). Beslutninger på universitetet måtte: *"(...) som på andre samfundsområder fastlægges gennem beslutninger af den lovgivne magt og kan ikke kræves forbeholdt nogen gruppe ved universiteterne, det måtte være sig studerende, lærere eller andre."*²³³ Hans argument var altså, at demokrati først og fremmest udgik fra Folketinget, og samfundet måtte underlægge sig de beslutninger, der blev truffet herfra. Dog gav Larsen i et internt regeringsdokument udtryk for, at demokrati kunne indføres på universitetet, da man ønskede at opfylde de studerendes og læreres ønsker. Han forklarede:

*"Statsinstitutioner ledes hyppigt af en direktør (...) Styrelsesloven går imidlertid en anden vej og imødekommer i vid udstrækning ønsket om medindflydelse og medbestemmelse for alle ved universitetet beskæftigede, altså også de studerende."*²³⁴

²²⁸ Ibid. s. 3310

²²⁹ Ibid. s. 3316 og 3317

²³⁰ Venstre (1970) s. 36

²³¹ FT 1969-70. Forhandlingerne, III s. 6336

²³² FT 1969-70. Forhandlingerne, II s. 3296ff

²³³ FT 1969-70. Forhandlingerne, III s. 6358

²³⁴ SA: Helge Larsen svar (28.10.70)

Demokrati på universitetet kunne altså sagtens accepteres, om end Larsen nok foretrak, at statsinstitutioner blev ledet af en direktør.

7.3.3. Begrebshistorisk analyse - universitetsloven af 1992

Debatten angående universitetsloven af 1992 indeholder flere divergerende demokratiopfattelser end debatten fra 1970/73. Disse opfattelser kan inddeles i tre grupperinger. Den første gruppe består af SF, den anden af Socialdemokratiet og De Radikale og den tredje af Venstre, De Konservative, Centrumdemokraterne og Kristeligt Folkeparti.

SF's demokratiopfattelse mindede på mange punkter om den, som de havde i 1970/73. Deres opfattelse af demokrati på universitetet var meget positiv. Dette kom til udtryk i et læserbrev fra SF's ordfører Knud Rahbek Møller, der d. 20. juli 1992 skrev:

*"Sandheden er, at styrelsesloven udløste nye kræfter. Forskningens omfang og dens internationale gennemslagskraft voksede markant i årene efter styrelseslovens gennemførelse og professorvaldets fald. Og de studerende og det tekniske-administrative personale i de organer virkede i høj grad som samfundets repræsentanter og sørgede for, at der f.eks. kom institutter for arbejdsmiljø og samfundsfag på Danmarks Tekniske Højskole."*²³⁵

Hans demokratiopfattelse var altså, at hver enkel gruppe (ikke enkeltindivid) på universitetet skulle have indflydelse og, at demokrati på universitetet gavnede forskningen og samfundet. Derudover definerede Rahbek Møller demokrati på universitetet som et bolværk mod fascismen.²³⁶

Ser man på den anden gruppering bestående af Socialdemokratiet og De Radikale, bar den socialdemokratiske demokratiopfattelse præg af, at socialdemokraterne grundlæggende opfattede demokrati som et positivt slagord. I flere udtalelser, både internt og eksterne, gjorde Frank Jensen det klart, at demokratiet på universitetet, som man fik indført i 1973, skulle bevares.²³⁷ Men hvad forstod man ved demokrati? Dette fremkommer i et brev fra Socialdemokratiets formand Poul Nyrup Rasmussen og Frank Jensen d. 19. november 1992 til TAP's forretningsudvalg, hvor man slog fast, at universitetsloven af 1992 førte " (...) *autonomien (...) tilbage til institutionerne, demokratiet bliver reelt.*"²³⁸ Demokratiopfattelsen hos Socialdemokratiet var altså, at universitetsdemokrati omhandlede, at universitetet ikke i særlig høj grad var underlagt ministeriel styring. Det var ikke demokrati for det enkelte individ på universitetet, der var det vigtigste i demokratiopfattelsen. Hvorfor var det så ikke

²³⁵ AV: Rahbæk (20.7.92)

²³⁶ TAP b41 s. 3914

²³⁷ AV: Dithmer (26.10.90) og ABA: TAP møde med Frank Jensen (25.9.90)

²³⁸ TAP b32

længere det? Ved 1. behandlingen af loven udtalte Frank Jensen, at demokrati på universitetet var godt, men det måtte ikke stå i vejen for, at universitetet kunne producere den bedst mulige forskning og undervisning.²³⁹ Det var nødvendigt at give større ledelsesansvar på universitetet for at sikre øget kvalitet og effektivitet. Jensen udtalte, at man skulle have ledere på universitetet, som: ” (...) kunne skære igennem og træffe de beslutninger, som kan være nødvendige af hensyn til institutionens videre drift (...).”²⁴⁰ Mere ledelse og mindre direkte demokrati på universitetet var altså nødvendigt for institutionens drift og for at sikre reelt selvstyre til universitetet.

Hos De Radikale ses nogenlunde samme holdning. Demokrati blev anvendt positivt. Elisabeth Arnold skrev i et brev til de ansatte på Danmarks Tekniske Højskole d. 12. november 1992, at før 1970 var der på universitetet. ”(...) formørket enevælde, og det ønsker ingen genindført.”²⁴¹ At universitetsloven nu indførte to udefrakommende repræsentanter i konsistorium gjorde den, ifølge Arnold, ikke mindre demokratisk. Tværtimod fik hele samfundet så mulighed for at påvirke universitetet.²⁴² I brevet gav Arnold også udtryk for, at: ”Der er ingen tvivl om, at universiteterne med den nye styrelseslov vil få mere selvstyre, end de reelt har i dag.”²⁴³ For Arnold var demokrati altså, at universiteterne som institution i samfundet fik mere magt til selv at bestemme dets indretning samt at samfundet, som betalte for universiteterne, via repræsentanter i konsistorium, også fik indflydelse.²⁴⁴

Hos den sidste gruppering gik kun dele af demokratiopfattelsen fra Socialdemokratiet og De Radikale igen. Hos De Konservative blev demokrati også anvendt som et positivt ord. Dog ønskede ordfører Eva Møller, at det helt igennem var professionelle bestyrelser med en ansat leder, der forvaltede universitetet, da det ikke var borgerlig politik med en kollektiv ledelse.²⁴⁵ Et stærkt demokrati på universitetet var Møller altså ikke tilhænger af. Derimod var hun tilhænger af, at universitetet som institution fik mere frihed ved en langt større økonomistyring og kontrol over budgettet – en demokratisk frihed for universiteterne som institution: ”(...) hvor ministeren og Folketinget ikke skal bestemme ned til mindste detalje. Vi tror derfor også på, at man selv ude på institutionerne i en række tilfælde kan leve op til det.”²⁴⁶ Både CD og Kristeligt Folkeparti så også demokratiet fra 1973-styrelsesloven som for vidtgående. Demokrati var

²³⁹ TAP b39 s. 1716

²⁴⁰ Ibid. s. 1718

²⁴¹ TAP b31

²⁴² Ibid.

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ TAP b39 s. 1700

²⁴⁵ AV: Notkin (20.3.92)

²⁴⁶ TAP b39 s. 1692

grundlæggende godt, men på universitetet måtte der kunne træffes hurtige beslutninger af stærke ledere – dette måtte universitetsdemokratiet vige for.²⁴⁷

Venstres demokratiopfattelse gør Bertel Haarder d. 31. marts 1992, i et debatindlæg i bladet *Liberal*, rede for. I dette gav han en kritik af det syn på demokrati, som styrelseslovens fra 1973 byggede på. Demokratielementer i denne lov kritiserede han for at være ineffektive og ikke et reelt demokrati. For ham var det ikke et reelt demokrati, da magten i universitetets organer ved styrelsesloven fra 1973 blev fordelt til forskellige grupperinger, og de stod ikke til ansvar for deres beslutninger.²⁴⁸ Om demokratiet i styrelsesloven fra 1973 skrev han:

”I 20 år har denne karikatur af demokrati fået lov at florere. Nu må det være slut. Det konsekvente ville være at sætte bestyrelser med fagkyndige, professionel brugerrepræsentation i spidsen for selvejende institutioner. Men den aktuelle debat drejer sig om mindre vidtgående ændringer. Regeringen lægger ikke op til mindre demokrati end der findes i den nuværende styrelseslov. Vi foreslår rådsregimentet afløst af demokratisk valgte ledere med selvstændig personligt ledelsesansvar samt demokratisk valgte forsamlinger (...).”²⁴⁹

Haarder begrundede sit ønske om stærke demokratisk valgte ledere med Montesquieu’s demokratiopfattelse. Denne omhandler kort, at et demokrati kræver valgte ledere, som kan holdes til ansvar for deres beslutninger. Demokrati var ikke at give fast indflydelse til forskellige grupperinger, hvor ingen stod til ansvar for beslutningerne.²⁵⁰ Haarders syn på demokrati var altså positivt, men hans opfattelse af, hvad demokrati var, adskilte sig fra Socialdemokratiets, SF’s og De Radikales.

7.3.4. Begrebshistorisk analyse - universitetsloven af 2003

Modsat debatten ved de tidligere love omtales demokrati på universitetet i debatten omkring universitetsloven af 2003 mere negativt end positivt.

De Radikale, SF og Enhedslisten omtalte dog demokrati på universitetet i positive vendinger, hvorimod der hos Venstre, De Konservative, Kristeligt Folkeparti, DF og Socialdemokratiet blev udtrykt skepsis og endda direkte foragt for demokrati på universitetet i den form, som universitetsloven af 1992 havde indført.

Ser man på de partier, som omtalte demokratiet i positiv form, så ønskede De Radikale at bibeholde demokratiidealet fra universitetsloven af 1992, hvor

²⁴⁷ Ibid. s. 1698 og 1705

²⁴⁸ SA: Haarder (17.3.92)

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Ibid.

ansatte og studerende på universitetet selv skulle vælge ledere, der herefter kunne træffe beslutninger for universitetet som institution. Margrete Vestager beskrev universitetsloven af 2003 som: ”*Det her lovforslag fjerner muligheden for demokrati som styrelsesprincip, det giver ministeren og eksterne for stor magt, (...)*.”²⁵¹ At have demokrati på universitetet var altså for De Radikale positivt. SF havde også et positivt syn på demokrati og forsvarede hele vejen igennem, at studerende og medarbejdere på universitetet skulle have indflydelse på deres dagligdag ved at vælge repræsentanter til universitetets kollegiale organer. For Morten Homann fra SF var det uforståeligt: ”*(...) at man har et demokratisk system, som kunne forbedres og fungere langt bedre, og det erstatter man gennem den her lov med et system, som svarer til den måde, man ledede private virksomheder på i slutningen af forrige århundrede*.”²⁵² Af nogenlunde samme opfattelse af demokrati på universitetet fremkom Enhedslistens Pernille Rosenkrantz-Theil med. Hun udtalte: ”*Når universiteterne skal organiseres som en privat virksomhed, betyder det en voldsom afdemokratisering. I stedet for at ansatte og studerende er med til at træffe beslutninger om universitetets dagligdag, og derved bliver ansvarlige og engagerede i hverdagen, skal magten nu flyttes til udefra kommende erhvervsfolk*.”²⁵³

For disse tre partier afskaffede den professionelle bestyrelse og ministeriets magtbeføjelser over for universitetet altså reelt universitetsdemokratiet – forstået ud fra en definition af demokrati, hvor det handlede om at stemme og blive valgt til indflydelsesrige kollegiale organer.

Om end DF var modstandere af loven skyldes det ikke utilfredshed med ændringerne i universitetsdemokratiet. Som Jesper Langballe udtalte: ”*Fru Hanne Severinsen [Venstre] har forklaret noget om den træghed, der er ved det nuværende kollegialstyre, og jeg kan da godt på det punkt i nogen grad følge fru Hanne Severinsen i (...)*.”²⁵⁴ Langballe så ikke problemer i, at det ”træge” demokrati blev indskrænket til fordel for lidt stærkere ledere.²⁵⁵ Samme indtryk gav De Konservatives ordfører Pia Christmas-Møller, der udtalte, at det for De Konservative var afgørende med stærke og kompetente ledere til at træffe vanskelige nødvendige beslutninger på universitetet, da det nuværende demokratiske system fungerede ikke på universitetet.²⁵⁶

Fra Venstre slog ordfører Hanne Severinsen hendes og Venstres demokratiopfattelse fast: ”*Vi har demokrati i Danmark. Det er faktisk Folketinget, der i sidste ende bevilliger pengene. Folketinget laver nu en bestyrelse, der får ansvaret for det, man*

²⁵¹ UF: 1. behandling (24.1.03)

²⁵² UF: 3. behandling (8.5.03)

²⁵³ UF: 1. behandling (24.1.03)

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Ibid.

aftaler med samfundet, og Folketinget er jo demokratiet i sidste ende."²⁵⁷ Demokratiet skulle altså forstås ved Folketinget. Demokrati udgik herfra – og skulle ikke herske rundt omkring i statens institutioner. Severinsen fortsatte og forklarede, at demokratiet på universitetet ikke fungerede: *"De få gange, der har været åbent valg (...) har det været ret hæslygt, med rygter og sådan noget."*²⁵⁸ Derudover påpegede Severinsen, at demokratiet var trægt og langsomt i sin beslutningsproces. Samme holdning havde Sander, som udtalte:

*"Hverken samfundet og skatteyderne eller forskerne selv har gavn af den måde, hvorpå det kollektive styre praktiseres i dag. Beslutninger risikerer at blive præget af konservatisme, laveste fællesnævner og kortsigtede mål. Jeg har mødt det billede af de styrende organer, at de til tider antager karakter af ständerforsamlinger, der politiserer for meget og tænker for lidt i at fremme universitetets langsigtede mål og strategier."*²⁵⁹

Dog understregede Sander, at demokratiet ikke skulle fjernes fra universitetet. En anden form for demokrati skulle blot indføres: *"For det tredje debatten om universitetsdemokrati og forskningsfriheden. Det er rigtigt, at medarbejdernes indflydelse på universitetets udvikling får nye former, som man på universiteterne skal vænne sig til. Men indflydelse og engagement handler ikke kun om at stemme til fleste mulige kollegiale råd. Medarbejderne er fortsat repræsenteret i alle vigtige organer på universitetet."*²⁶⁰ Demokrati på universitetet var altså for Venstre, at medarbejderne og studerende på universitetet havde mulighed for at blive hørt i beslutningsprocessen.

Samme demokratisyn, om end ikke så kritisk, fremkom hos Socialdemokratiet. Lene Jensen anerkendte, at demokratiet i universitetsloven af 2003 havde fået en væsentlig forandret form, men påpegede: *"(...) når man siger, at vi har forkastet demokratiet, skal man være opmærksom på at universitetsdemokratiet mange steder havde en udformning, som ikke kan bruges."*²⁶¹ Demokrati på universitetet i sin kendte form fungerede altså ikke i et moderne samfund, men måtte tilpasses tiderne.²⁶² Demokrati på universitetet forsvandt dog ikke, ifølge Jensen. Demokratiet fik blot en ny form: *"Jeg vedgår, at demokratiet i den definitionsform, der i dag findes i universitetsloven, ikke kommer til at eksistere mere, men jeg vedgår ikke, at demokratiet forstået som indflydelse derved afgår ved døden."*²⁶³ Demokrati handlede altså om, at alle kunne give deres mening til kende og blive hørt - ikke om at stemme flest muligt gange som enkeltindivid. Dette gjorde Jensen helt klart: *"Jeg vedgår gerne, at den form for demokrati, der handler om direkte magtbeføjelser, hvor man rækker hånden op og får*

²⁵⁷ Ibid.

²⁵⁸ UF: 3. behandling (8.5.03)

²⁵⁹ AV: Sander (24.1.03)

²⁶⁰ UF: Demokratidiskussion (30.1.03)

²⁶¹ AV: Rehling (30.10.03)

²⁶² UF: 1. behandling (24.1.03)

²⁶³ Ibid.

*noget ud af det eller ikke får noget ud af det, bliver mindre. Til gengæld tror jeg på, at den form for indflydelse, som kanaliseres gennem, at man deltager dér, hvor beslutningerne bliver truffet, og kaster om sig med rasende gode argumenter, bliver større."*²⁶⁴ Og det var netop hvad Jensen mente, at der skete med universitetsloven af 2003. Alle grupper i samfundet ville blive hørt ved: *"(...) at vi netop nu for alvor, kan man sige, indfører demokratiet ved, at vi laver åbne bestyrelser. Vi sikrer, at der kommer flere ind i ledelsen af universiteterne. Vi sikrer, at universiteterne ikke bliver nogle lukkede enklaver, men bliver åbne dele af samfundet."*²⁶⁵ Ved at lave bestyrelser, hvor både repræsentanter fra samfundet og universitetet havde indflydelse, fik man altså et fuldendt demokrati.²⁶⁶

7.3.5. Analyseresultater

Ved at opstille resultaterne fra ovenstående analyse i skematisk form, hvilket fremgår af bilag 1, 2 og 3, ud fra den begrebshistoriske teori med udgangspunkt i modbegreb (bilag 1), indenfor/udenfor (bilag 2) og status (bilag 3), vil analysens resultater sammenfattes nedenfor med fokus på udviklingen hos de forskellige partier/politiske blokke. En sådan tabelopstilling kan selvfølgelig kritiseres for, at være for positivistisk i sin tilgang og dermed udelukke nuancerne i analysen. Dette må der tages højde for.

Samler man venstrefløjen bestående af **DKP, VS, SF og Enhedslisten** under én gruppering kan udviklingen i deres opfattelse af demokrati ses i, at hvor man i 1970/73 og 1992 definerede et modbegreb til demokrati som fascisme, da definerede man i 2003 modbegrebet som privat virksomhedsledelse. Interessant er det også, at opfattelsen af, hvem demokrati skulle omfatte ændrede sig. I 1970/1973 var der fokus på stemmeret til hvert enkelt individ, hvorimod der i 1992 og 2003 var fokus på at demokratiet skulle omhandle forskellige grupperinger i form af studerende, TAP og lærere på universitetet. I alle årene blev demokrati af venstrefløjen beskrevet positivt. Dog så man i 1970/73 demokrati som en leveform og et samfundsideal, hvorimod det i 1992 og 2003 blev opfattet som en styreform, der kunne skabe positive resultater for forskning og undervisning på universitetet – i sig selv alene var det ikke et ideal.

Hos **Socialdemokratiet** skete et markant skift i opfattelsen af demokrati i forbindelse med universitetspolitikken i perioden 1970-2003. I 1970/73 var modbegrebet til demokrati fascisme. Fra debatten i 1992 og 2003 er det ikke muligt at finde nogle direkte modbegreber – men fascisme blev på ingen måde antydnet. Det nærmeste modbegreb er, at man i 2003 så demokrati som en modsætning til effektivitet. Der ses også et væsentligt skift i, hvem demokrati

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Ibid.

²⁶⁶ Ibid.

omfatter. I 1970/73 var demokrati for det enkelte individ på universitetet, hvor alle skulle have lige indflydelse uanset titel. I 1992 skulle der være demokrati til universitetet, som institution – altså frihed over for resten af samfundet og frihed til ikke at blive dikteret fra politisk hånd. I 2003 skulle samfundet have demokratisk kontrol med universitetet ved at udstede mål for universitetet, og sikre studerendes, læreres og hele samfundets demokratiske indflydelse på universitetet gennem Folketingets ønsker til universitetet. Ligeledes ændredes demokratiets status sig også. Hvor det i 1970/73 blev betragtet som den ypperste leveform og samfundsideal, blev det i 1992 betragtet som et godt redskab til at skabe gode forsknings- og undervisningsresultater på universitetet. I 2003 blev demokrati på universitetet betragtet negativt, da det mindskede effektiviteten og besværliggjorde beslutningsprocessen. Demokrati på universitetet skulle derfor have en anden form.

Hos ***Det Radikale Venstre*** er det vanskeligt at udpege en entydig tendens i demokratiopfattelsen. Hvor man i 1970/73 så det modsatte af demokrati som, at universitetet blev ledet af en direktør, så man i 1992 modbegrebet som formørket enevælde. Fra 2003 kan et direkte modbegreb ikke findes. I spørgsmålet om, hvem demokrati omfattede, var det i 1970/73 primært, at studerende og lærere på universitetet skulle have indflydelse på universitetet gennem dets organer. I 1992 var det derimod universitetet som institution, der skulle have frihed til at organisere sig uden politisk styring, dog med påvirkning fra det øvrige samfund, hvilket man fastholdt i 2003. Hvor glæden ved demokrati på universitetet i 1970/73 og 1992 var moderat, så blev demokrati på universitetet i 2003 beskrevet som et vigtigt og frugtbart styrelsesprincip. Begrebsanalysen afslører altså ikke nogen entydig udvikling i demokratiopfattelsen hos De Radikale.

Blandt ***Venstre og Det Konservative Folkeparti*** kan et entydigt modbegreb til demokrati i 1970/73 ikke spores. Derimod spores der konsistent i 1992 og 2003, at en privat bestyrelse og effektivitet er et modstykke til demokrati. Udviklingen i synspunktet om, hvem demokrati omfatter, ændrede sig kun begrænset. I 1970/73 så man demokratisk indflydelse for studerende og lærere som ønskeligt, men at give lige indflydelse til hvert individ var for vidtgående. I 1992 ønskede man demokratisk valgte stærke ledere, hvilket i 2003 ændrede sig til, at man ønskede endnu stærkere ansatte ledere, der dog skulle lytte til studerende og lærere. Der spores dog en væsentlig ændring i demokratiets status. I 1970/73 skulle uddannelserne fungere demokratisk for at have en demokratisk opdragende effekt, dog uden at hindre en effektiv ledelse i at fungere, hvorimod det i 1992 blev betragtet som ineffektivt og i 2003 som direkte hæsligt. Demokratiets status var altså dalende.

Begrebsanalysen afslører flere signifikante tendenser:

- Hos alle partier ses en ændret opfattelse af demokrati, hvor demokrati som slagord mister betydning i den politiske debat omhandlede universiteterne.
- Kun venstrefløjen fastholder demokrati som et entydigt positivt begreb.
- Til dels i 1992 og især i 2003 udvises den ideologiske kamp. Modbegreberne til demokrati er ikke længere fascisme. Demokrati anvendes mere pragmatisk som et tiltag, der kan sikre gode undervisnings- og forskningsresultater, frem for at opdrage det enkelte individ til en demokratisk leveform.
- I 1970/73 er debatten domineret af et ønske om demokrati for det enkelte individ på universitetet, i 1992 om demokrati for universitetet som institution over for staten og i 2003 om Folketingets demokratiske ret til at bestemme over universitetet.
- Den største ændring i demokratiopfattelsen sker hos Socialdemokratiet, der i 1970/73 havde samme demokratiopfattelse som venstrefløjen, men til dels i 1992 og især i 2003 tillagde sig samme demokratiopfattelse som Venstre og De Konservative nogenlunde konsistent havde haft.

Hvad fortæller det så helt konkret om demokratiets udvikling i perioden?

- Ja i 1970/73 var demokrati et positivt anvendt begreb, hvor det var venstrefløjens definition, der var den bærende og som slog igennem i styrelsesloven fra 1970/73. De borgerlige var positive stemt over for demokrati på universitetet i 1970/73, men det var ikke deres ønske, at demokratiet skulle dominere på universitetet.
- Denne skepsis holdt de ved i universitetsloven af 1992, hvor demokratiet blev indskrænket, da Socialdemokratiet og De Radikale gik med til dette. Socialdemokratiets ønske om *one man – one vote* var forsvundet og erstattet af en søgen efter at skabe et effektivt universitet. Selv Venstrefløjen argumenterede ved universitetsloven af 2003 for, at demokratiet var vigtigt for universitets forskning og uddannelse – i sig selv var det dog ikke længere et ideal.
- De borgerlige demokratiidealer slog igennem i 1992, hvor man fik stærkere valgte ledere og markerede sig igen i 2003, hvor universitetsdemokratiet blev så godt som afskaffet og erstattet med en fortælling om, at demokrati i udgaven fra universitetsloven af 1992 var ineffektivt, og demokrati handler om, at alle bliver hørt i beslutningsprocessen.
- Den store ideologiske kamp om demokratiets indretning var forsvundet mellem Socialdemokratiet og de borgerlige. Hvor det i 1970/1973 var en

ideologisk kamp for Socialdemokratiet at udvide demokratiet, forsvandt dette til fordel for en mere pragmatisk holdning i 1992 og 2003.

Demokrati var ikke længere et slagord, der kunne udkonkurrere ønsket om øget effektivitet og vækstskabelse på universitetet.

7.3.6. Demokratiets udvikling 1970-2003 – er analyseresultaterne troværdige?

Ovenstående analyseresultater viser, at demokrati som begreb havde en væsentlig svækket status og ændret betydning i 2003 i forhold til 1970. Det var ikke længere afgørende i den politiske debat om universiteterne. Stemmer denne udvikling overens med begrebet demokratis anvendelse i samfundet i samme periode?

Efter 2. verdenskrig var demokrati et slagord. Årsagen til krigens udbrud var jo netop, at demokratiet i visse lande var brudt sammen og havde banet vejen for fascismen. Man måtte derfor opbygge et stærkt demokrati, så man aldrig oplevede en sådan krig igen. Samtidig var demokratiet et slagord i den kolde krig, da det stod som den vestlige verdens modsvar til Sovjetunionens undertrykkende styresystem. Frem til murens fald var demokrati altså et politisk slagord. En ny verdensorden opstod efter murens fald – en verdensorden som ifølge politolog Francis Fukuyama blev indledt med historiens død. Forstået på den måde, at de store ideologiske kampe var overstået, og det vestlige liberale demokrati havde sejret.²⁶⁷ Det vestlige liberale demokrati var efter murens fald ved at blive indført som det dominerende system i hele verden, hverken fascismen eller kommunismen var længere reelle konkurrenter. Dette kan forklare, hvorfor kampen for demokrati faldt i baggrunden. Andre kampe, kampe mellem nationerne voksede i stedet frem. Den amerikanske præsident Clinton udtalte i 1993, at nationerne var indtrådt i en ny verdensorden – én verdensorden med én global økonomi, hvor nationerne måtte konkurrere mod hinanden. Konkurrencestaten var født og blev næret af den neoliberale ideologi, der indflydelsesmæssigt og teoretisk havde vokset sig stærk i løbet af 1980'erne.²⁶⁸ Og da demokratiet ikke længere skulle forsvares mod fascismen eller kommunismen, gled det i baggrunden til fordel for tiltag, der kunne sikre, at man stod godt i den nye verdensorden i økonomisk konkurrence med alle nationer. Dette stemmer overens med den begrebshistoriske analyse.

Den nationale ideologiske kamp for demokratiet var død – demokrati skulle nu ikke længere forsvares mod kommunisme eller fascisme, og kampen handlede nu om, at indrette et demokrati uden at komme i konflikt med konkurrencestatens eller neoliberalismens kamp om at sikre internationale konkurrencefordele. I bedste Orwellske nysprog fra romanen *1984*, hvor det herskende parti forsøger

²⁶⁷ Fukuyama

²⁶⁸ Ove K. Pedersen s. 42

at ændre sproget, således at det ikke er muligt at tænke andet, end hvad partiet ønsker²⁶⁹, indledte Helge Sander og Videnskabsministeriet i 2002-2003 en kamp for at ændre opfattelsen af demokrati til, at demokrati ikke omhandler at stemme flest mulige gange, men derimod at blive hørt i beslutningsprocessen. Dette er der, som nævnt i del VI, fundet flere beviser på i ministerielle papirer. Missionen lykkedes. Socialdemokratiet brugte netop Sanders argumenter som grundlag for, at de kunne gå med til universitsloven af 2003. Sander og Videnskabsministeriet havde formået at ændre demokratiopfattelsen ud fra neoliberalismen ønsker, som Socialdemokratiet inkorporerede i deres politik, således at man stemte for en markedsførelse af universitetet.

Hvorfor skete det? Svaret findes muligvis ved den tyske jurist og politiske teoretiker Carl Schmitt's (1888-1985) teorier, hvori han definerer politik som noget, hvor der potentielt eksisterede en mulighed for krig og menneskelig død. Dvs. der i en politisk debat skal kunne defineres fjender, i form af vidt forskellige økonomiske, religiøse, etniske, ideologiske og lignende forestillinger.²⁷⁰ Ud fra Schmitt's parametre var demokratidebatten i 1970/73 politik, da der var tydelige ideologiske forskelle, som havde potentiale til at ende i krig – se blot hvordan studenteroprøret i Paris endte i 1968. Derimod faldede disse kampe i debatten om demokrati på universitetet i henholdsvis 1992 og 2003. Debatten om demokrati kunne ikke længere for alvor skabe politik. Ingen partier, ud over venstrefløjen, ville kæmpe for demokrati som et centralt princip på universiteterne. Demokrati havde ikke samme kraft som slagord i den politiske beslutningsproces, og kunne derfor ikke forhindre en markedsførelse af universitetet, som det til dels gjorde i 1970/73 og især i 1992. Socialdemokratiet ville ikke længere tage en politisk kamp for demokrati på universitetet – man ville ikke gå i ”krig” for det.

Hvor demokratiet i 1970/73 var drivkraften bag styrelseslovene og et slagord i debatten, så blev det til dels i debatten i 1992 og især i debatten fra 2003 et begreb, som blev benævnt mindre positivt. Vækst og effektivitet blev vægtet højere end demokrati på universitetet, og banede dermed vej for en markedsførelse. 1980'ernes tale om velfærdsstatens krise og neoliberalismens løsning på dette ved at effektivisere og skabe vækst har ubevidst gjort, at politikerne har skubbet demokrati i baggrunden som slagord. For alle partier så jo stadig i 2003 demokrati som et positivt ord, men dets betydning havde ændret sig. Neoliberalismens fokus på effektivitet og vækst havde helt automatisk fået politikerne til at se demokrati som brugbart, hvis det kunne skabe effektivitet og vækst. Dette kunne det ikke i den form, som det var blevet indført på universitetet i 1970/73. Da neoliberalismen blev vigtigere end demokrati

²⁶⁹ Orwell

²⁷⁰ Kaspersen (red.) s 563ff

ændredes helt automatisk, som begrebsanalysen viser, opfattelsen af, hvad demokrati var – og dermed blokerede demokratiopfattelsen ikke for en markedsgørelse. Demokratiopfattelsen var fra 1970 til 2003 blevet stærkt forandret i universitetspolitikken og samfundet generelt.

7.4. Neoliberalismen og den offentlige sektor som vækstskaber?

Ad 2: At indrette den offentlige sektor som vækstskaber er uden tvivl en af de afgørende drivkræfter bag markedsgørelsen, da det som sagt også står direkte nævnt i formålsparagraffen i universitetsloven af 2003, fremgår af afsnittet ovenfor og Helge Sander ligeledes nævnte dette som en specifik årsag bag loven (se del VI). Men hvorfor og i hvilken grad blev en sådan indretning af den offentlige sektor en politisk ambition og mulighed i 2003? Den økonomiske udvikling må da undersøges.

Fra efterkrigstiden og frem til 1970'erne kan den økonomiske politik betragtes som domineret af keynesianismen, hvorimod perioden efter og frem til 00'erne må betragtes som værende domineret af neoliberalismen. I en dansk sammenhæng kan de neoliberale teorier for alvor spores ved dele af Schlüter-regeringens politik i 1980'erne. De blev fra en overraskende kant stuerene i den politiske verden ved deres introduktion i SAMAK-rapporter (fælles forum for nordiske socialdemokrater) fra sidst i 1980'erne. Disse satte fokus på effektivitet og virksomhedsindretning i den offentlige sektor, og var især under SR-regeringen i 1990'erne inspirator til privatiseringen af statslige selskaber og arbejdsmarkedsreformer med fokus på at øge arbejdsudbuddet.²⁷¹ Politologerne Niels Ejersbo og Carsten Greve har behandlet de offentlige reformer i Danmark fra 1983-2005 med fokus på neoliberalismens indflydelse. Deres konklusion er, at markedsorienterede, neoliberale reformer fik større og større indflydelse fra regering til regering.²⁷² Schlüter-regeringen, fra 1982-1993, havde et ønske om at indføre neoliberale reformer, men lykkedes kun begrænset pga. stor modstand fra oppositionen og fagbevægelsen.²⁷³ Under Nyrup-regering fra 1993-2001 blev neoliberale reformer vedtaget, dog kun på få områder, som fx ved privatisering af statslige virksomheder. Under Fogh Rasmussen-regeringen blev neoliberalismen konsolideret og anvendt i mange reformer.²⁷⁴ Og som begrebsanalysen i dette speciale afslører, blev sprogbrugen også præget af neoliberale termer. Fra 1992 blev effektivitet på universitetet og fokus på at skabe økonomisk vækst et indoktrineret politisk mantra, som alt fra socialdemokrater til konservative senere anvendte som argument for universitetets markedsgørelse – et sprogbrug der stammede fra den neoliberale økonomiske teori. Men alene at se neoliberalismens dominans som årsagen til

²⁷¹ Kolstrup (2002)

²⁷² Ejersbo mfl. s. 67

²⁷³ Ibid. s. 115

²⁷⁴ Ibid. s. 123ff

markedsførelsen er unuanceret. Ikke alle områder af staten blev automatisk underlagt neoliberale reformer – hvorfor blev universitetet det så?

7.5. Passive studerende og ansatte?

Ad 3: Måske skal markedsførelsen findes pga. manglende modstand fra studerende og ansatte over for politikernes ønske om markedsførelsen af universiteterne? Det er jo interessant, at netop styrelsesloven fra 1970 blev vedtaget på baggrund af pres fra studerende. Man så da fra 1980'erne en faldende interesse for universitetsdemokratiet blandt studerende og ansatte. Studerendes stemmeprocent til interne valg på universitetet faldt – hvilket både i 1992 og 2003 i debatten blev anvendt som argument for at ændre universitetsdemokratiet. Ligeledes havde de ansatte sjældent kampvalg om ledelsesposterne i universitetsorganerne, og lederne tog mere form af mødeledere.²⁷⁵ Dette gav politikerne gode argumenter for at fjerne universitetsdemokratiet. Men det er ikke hele forklaringen. Mere interessant er det dog, at studerendes og læreres protester i 1992 og 2003 blot blev ignoreret af politikerne, som det fremgår af del V og VI. Hvorfor påvirkede protesterne ikke politikerne? Årsagen til dette skyldes formentlig, at demokratisynet havde ændret sig. Hvor man i 1970 så demokratiet udspringe på arbejdspladsen, så man det i 1992 og 2003 som udspringende fra Folketinget. I 1970 tog politikerne dermed hensyn til studerende og læreres ønsker, da dette lå i forståelsen af demokrati - at inddrage medarbejdere i den offentlige sektor. Hvorimod man i 1992 og 2003 tog hensyn til Folketingets ønsker, da opfattelsen da var, at demokrati udsprang fra Folketinget. Hverken studerende eller ansatte på universitetet var passive over for politikerne i henholdsvis 1992 og 2003, men deres protester blev ikke hørt, da politikerne så sig selv, og ikke studerende og lærere som demokratiets repræsentanter.

7.6. Globalisering

Ad 4: For at vurdere globaliseringens indflydelse må et overblik over universiteternes historie i den vestlige verden fra 1960'erne og frem kort opridses. Dette kan vise, i hvilken grad de danske universiteter blot har udviklet sig i tråd med internationale strømninger.

Internationalt har universiteterne verden over siden 1960'erne bevæget sig mere mod samme styrelsesform, som universitetsloven af 2003 implementerede i Danmark. Flere faktorer ligger bag dette. Den første er, at i alle vestlige lande er der pga. øget velstand i befolkningen sket en tilstrømning til universiteterne, hvilket har krævet større økonomiske ressourcer fra staten og til dels brugerbetaling. Den øgede statslige støtte har givet staten større indflydelse på

²⁷⁵ Knudsen (2007) s. 416f

universitetet²⁷⁶ (som styrelsesloven af 1970 gav staten i Danmark). For det andet er universiteterne i stigende grad blevet betragtet som en drivkraft for økonomisk vækst. Sociolog Gerard Delanty ser universiteterne, især efter 1970'erne, som leverandører af akademisk kapitalisme, dvs. viden til virksomheder, som så kan omsættes til vækst.²⁷⁷ En af årsagerne til dette tillægges især OECD, der fra 1960'erne begyndte at komme med retningslinjer for, hvorledes universiteterne kunne indrettes, så de skabte mest vækst. Disse tankegange begyndte at få indflydelse i universitetsverdenen i 1970'erne pga. den internationale økonomiske krise. Der var ikke økonomiske ressourcer nok til universiteterne mere, og derfor måtte de spare og indrettes til at skabe økonomisk vækst.²⁷⁸ For det tredje er der sket et afgørende skift i indretningen af universiteternes tilskud fra staten til forskning. I takt med at videnskab blev en ressource, som kunne omsættes til kapital, er måden hvorpå politikerne giver tilskud til forskningen ændret. Traditionelt har politikerne primært bevilliget penge til grundforskning på universiteterne, kaldet Modus I forskning. OECD's definition på denne er en: ” (...) *eksperimentel eller teoretisk virksomhed, som primært udføres for at skaffe ny kundskab til veje om det underliggende grundlag for fænomener og observerbare data – uden sigte på speciel anvendelse eller brug.*”²⁷⁹ Denne form for forskning passer traditionelt godt til det humboldtske universitet. I takt med, at videnskab blev set som en økonomisk ressource, skete der dog et skift mod en Modus II forskning, også kaldet strategisk forskning. Bevillingerne til forskning gives internationalt i stigende grad til Modus II forskning, hvis kendetegn er, at det fokuserer på anvendelig forskning, der gavner samfundet økonomisk.²⁸⁰

Internationalt set er de danske universiteter dog, ved universitetsloven af 2003, nogle af dem, der har fjernet sig mest fra de humboldtske principper. I de fleste vestlige lande havde man i årene omkring 2003 stadig valgt ledere (selv i Kina havde man valgt institutledere) og en højere grad af akademisk selvstyre end i Danmark. Danmark blev også det eneste land, hvor det blev obligatorisk, at bestyrelsen skulle have et eksternt flertal. Ligeledes er det kun i Polen og Rumænien, at loven giver mulighed for, ligesom i Danmark, at pålægge forskerne bestemte forskningsemner.²⁸¹

Angående globaliseringens rolle i universiteternes markedsgørelse peger kildematerialet på en moderat påvirkning. Det er klart, at der lå anbefalinger fra OECD og EU, der rådede til en markedsgørelse af universitetet, som politikerne var opmærksomme på. Det er også korrekt, at politikerne var opmærksomme på akademisk kapitalisme – dvs. at viden kunne blive en vare på det internationale

²⁷⁶ Robinson mfl. s. 5

²⁷⁷ Delanty s. 116

²⁷⁸ Fink s. 133

²⁷⁹ Madsen s. 29

²⁸⁰ Ibid. s. 29f

²⁸¹ Knudsen (2007) s. 411

marked og universitet måtte indrettes til den globale konkurrence og til at agere i et videnssamfund. Af denne grund blev modus II forskningen prioriteret højere end modus I forskning ved universitetsloven af 1992. Men samtidig er det dog også klart, at Danmark er et af de lande, hvor markedsgørelsen fremtræder mest tydeligt. De fleste andre lande har ikke markedsgjort universitetet i samme grad, som det skete i Danmark i 2003, om end de har været under samme internationale påvirkning. At markedsgørelsen skete som et resultat af internationale diktater og strømninger er derfor tvivlsom. Helge Sander understregede jo også, at universitetsloven af 2003 primært blev gennemført som et nationalt politisk projekt. Globaliseringen kan altså højest ses som en indirekte motivator til universitetets markedsgørelse – ikke som hovedårsag. Intet i kildematerialet peger på det.

7.7. Ideologisk projekt

Ad 5: Der er ingen tvivl om, at styrelsesloven fra 1970/73 slet ikke, og universitetsloven af 1992 til dels ikke, var udtryk for gennemførslen af de borgerlige ideale ønsker til indretning af universitetet – det var universitetsloven af 2003 derimod. I 1970/73 var de borgerlige kritiske over for, om universitetet ville blive ineffektivt pga. demokratiet på universiteterne. I 1992 ønskede Bertel Haarder at indrette universitetet med en professionel bestyrelse ud fra en virksomhedsorganisation. I alle tilfælde kæmpede Socialdemokratiet imod. Det gjorde de ikke i 2003, hvor Helge Sander politisk projekt blev en realitet. Men alene at se markedsgørelsen som et resultat af et politisk ideologisk ønske forklarer jo ikke, hvordan det nødvendige politiske flertal for markedsgørelsen opstod. Det er her nøglen til at forstå markedsgørelsen ligger! Hvad var det, der gjorde, at markedsgørelsen kunne gennemføres i 2003, og ikke i 1992, hvor de borgerlige også ønskede det?

7.8. Specialets resultater – årsagerne bag universitetets markedsgørelse

Ud fra ovenstående falsifikation og specialets analyser indikerer det, at nøglen til at forstå markedsgørelsen skal findes i strukturelle og økonomiske forandringer i det danske samfund i 1980'erne og 1990'erne, samt den politiske situation efter valget i 2001 præget af det socialdemokratiske valgnerlag og en stærk ideologisk VK-regering.

Skal man derfor veje den eksisterende litteraturs forklaringer på markedsgørelsen, er ingen af dem i sig selv fyldestgørende eller inkluderende nok. At manglende protester fra studerende og lærere (**ad 3**) skulle være årsag til markedsgørelsen virker ikke sandsynligt. Der var store protester i 1992 og 2003! Men ingen af disse gjorde indtryk på politikerne pga. deres ændrede demokratiopfattelse. Politikerne gennemførte samfundets ønsker, ja folkeviljen, ud fra den tanke at folkets vilje var økonomisk vækst frem for nærdemokrati og bibeholdelsen af de humboldtske principper. Ligeledes kan globaliseringen (**ad**

4) heller ikke alene ses som en årsag til markedsgørelsen. Der er ingen tvivl om, at konkurrencen mellem nationer, som begyndte efter murens fald, den internationale universitetsverdens udvikling og påvirkningen fra OECD og EU lagde en grobund for, at universitetet kunne markedsgøres. Politikerne blev herigennem bevidste om, at det var muligt at indrette universiteterne ud fra en markedstanke. Men mange offentlige institutioner blev ikke automatisk underlagt denne markedstanke og i mange andre lande er der jo ikke sket en markedsgørelse af universitetet i lignende grad. Derfor må andre årsager være mere afgørende.

At forklare markedsgørelsen ud fra neoliberale tanker om at gøre den offentlige sektor til vækstskaber (ad 2) er til dels korrekt, men kan på ingen måde stå som hovedårsag. Andre statslige institutioner, hverken grundskoleuddannelsen eller sundhedsvæsenet blev direkte markedsgjort – det var der intet politisk flertal for. Det er dog empirisk bevist i specialet, at de neoliberale tanker, der i stigende grad fik indflydelse i Danmark i 1980'erne og 1990'erne ændrede politikernes og især embedsværkets tænkemåde (fx undervisnings- og finansministeriets ved universitetsloven af 1992) og skabte fokus på at effektivisere den offentlige sektor og skabe økonomisk vækst. Selv Socialdemokratiet inkorporerede flere neoliberale tanker i deres politik i 1990'erne, hvilket før da havde været utænkeligt! At indrette den offentlige sektor som vækstskaber var da blevet en politisk mulighed, der var bredt accepteret af et flertal af partier. Alene at den var blevet det forklarer dog ikke markedsgørelsen.

Markedsgørelsen må forstås ud fra en vekselvirkning mellem strukturelle ubevidste påvirkninger og aktørers bevidste handlinger. Den bevidste drivkraft bag markedsgørelsen var VK-regeringens ideologiske projekt (ad 5) om at markedsgøre universiteterne ud fra, at de måtte agere i en stigende international konkurrence og i et videnssamfund. Denne tanke om en stigende international konkurrence og en tilpasning til dette via en markedsgørelse var blevet en politisk mulig accepteret tanke pga. neoliberalismens stigende dominans i brede politiske kredse i 1990'erne og den internationale udvikling, som foregik i universitetsverdenen med fokus på viden som vækstskaber. Men markedsgørelsen blev først og fremmest mulig, fordi dens største forhindring, demokrati på universitetet, mistede politiske opbakning (ad 1). Demokrati, som *one man- one vote*, var ikke længere et slagord i den politiske debat – der var intet politisk flertal, der stadig ville forsvare demokrati på universitetet. Politikerne opfattede sig selv som demokratiet – dvs. Folketingets ønsker, skulle veje over ønskerne på institutionerne og over nærdemokratiet. Demokrati handlede om Folketinget og samfundet som helhed. Universitetets ønsker måtte vige for samfundets. Effektivitet og økonomisk vækst var vigtigere end demokrati på universitetet, og dermed forhindrede demokratiopfattelsen i 2003 ikke markedsgørelsen, som den ellers havde gjort før. Tankerne om til dels at

markedsføre universitetet var jo til stede i 1970/73 og 1992 – men da var de, som nævnt, ikke mulige at gennemføre pga. politisk opbakning til demokrati på universitetet.

Markedsgørelsen må altså forstås ud fra mange faktorer. Uden et regeringsskifte i 2001 og de samfundsændringer, der havde været i Danmark i 1980'erne og 1990'erne, i form af en ændret opfattelse af demokrati og de neoliberale økonomiske teorier, som Socialdemokratiet, De Radikale, Venstre og De Konservative i denne periode begyndte at omfavne, var universitetet ikke blevet markedsført. Havde SR-regeringen vundet valget i 2001 var en reform af universiteterne også sket – men formentlig ikke i form af samme markedsførelse som VK-regeringen ønskede.

Dog gik det ikke sådan. Den politiske situation efter 2001 var altså, at en markedsførelse var mulig, da demokratiopfattelsen var skiftet og neoliberalismen var dominerende. Det er altså disse strukturelle ændringer, der gjorde markedsførelsen mulig.

Men uden aktørers, især Socialdemokratiets accept af VK-regeringens ønsker var der formentlig ikke sket en markedsførelse af universitetet. I 1970/73 og 1992 havde det været utænkeligt, at Socialdemokratiet ville have medvirket til en sådan markedsførelse. Hvorfor ville man så i 2003?

Lad os se på den politiske situation i tiden efter valget i 2001. Da VK-regeringen kom til magten i 2001 var den drevet af et ønske om at tage et opgør med den etablerede velfærdsstat og indrette den væsentligt anderledes. Som statsminister Anders Fogh Rasmussen sagde i sin første nytårstale 1. januar 2002:

*”Regeringen vil fjerne overflødige råd og navn og institutioner. Det bliver en meget omfattende sanering. Vi vil rydde op i dette mellemlag, som tapper ressourcer og fjerner opmærksomhed fra det væsentlige. Det vil helt sikkert udløse et ramaskrig fra de berørte. Men det mest nødvendige er at sikre penge til sygehusene, de ældre og andre kerneydelser. Så må mindre vigtige formål vige.”*²⁸²

Mange af statens institutioner skulle altså ændres ud fra VK-regeringens ønsker, om så deres ansatte var enige i det eller ej! Og denne plan blev gennemført på universiteterne. Af analysen i specialet (del VI) fremgår det, at VK-regeringen havde en plan for en nyordning af universiteterne. At dette var helt bevidst fremgår også af regeringsgrundlaget fra 2001:

”Regeringen vil sikre, at den forskning, der sker i offentligt regi, fungerer i tæt samspil med erhvervslivet. Det kan ske ved blandt andet at øge antallet af erhvervsforskere og åbne

²⁸² Web 2

*universiteternes ledelse yderligere for folk udefra – herunder erhvervslivet. Universiteterne bør være selvejende og rammestyrede ved udviklingskontrakter. I disse bør der indbygges incitamenter til et øget samspil med erhvervslivet.”*²⁸³

Hvad VK-regeringen ønskede, var altså klart. Dog kunne Socialdemokratiet have vanskeliggjort denne plan væsentligt, som de gjorde i 1992. Hvorfor gik Socialdemokratiet med til markedsførelsen?:

1. Man ønskede at bryde VK-regeringens tætte samarbejde med Dansk Folkeparti, der ikke ønskede at gå med i universitsloven af 2003.
2. I de afgørende forhandlinger stillede Socialdemokratiet med Jan Trøjborg (1955-2012), som ikke havde stor erfaring med universitetspolitik.²⁸⁴

I analysen i del VI blev det afsløret, at Lene Jensen frygtede, at Dansk Folkeparti ville gå med i universitsloven af 2003, hvis blot de fik en strammere udlændingepolitik indført. Ud fra kildematerialet og Jesper Langballes skarpe kritik af loven virker det dog usandsynligt. Langballe så som nævnt meget få positive elementer i den. En mulighed for Socialdemokratiet til at skabe splid mellem regeringen og dens støtteparti opstod da. Derfor sendte Nyrup bevidst Jan Trøjborg til de afgørende forhandlinger om universitsloven af 2003 for blot at forhandle en aftale på plads, så man kunne vise, at man kunne skabe politiske resultater og samtidig forsøge at bryde de tætte bånd mellem VK-regeringen og DF og udstille regeringens uenighed med dens parlamentariske grundlag. At universitsloven af 2003 stillede i udsigt at skabe økonomisk vækst og mange arbejdspladser i industrien, kunne samtidig tilfredsstille fagbevægelsen. En støtte til markedsførelsen af universitetet gennem universitsloven af 2003 kunne vise politisk handlekraft, muligvis skabe revner i samarbejdet mellem VK-regeringen og DF og skabe vækst og arbejdspladser for fagbevægelsen og socialdemokratiets kernevælgere. Dermed var der altså mange incitamenter for Socialdemokratiet til at gå med til markedsførelsen af universitetet, om end dette ikke var et udbredt ønske i det Socialdemokratiske bagland, der ønskede universitsdemokratiet bevaret. Socialdemokratiet havde i 1992 forhindret en markedsførelse af universitetet. I 2003 fandt man muligheden for at skabe splid mellem regeringen og dens støtteparti og samtidig skabe økonomisk vækst og arbejdspladser for fagforenings medlemmer, mere attraktivt end at bevare universitsdemokratiet og de humboldtske principper. Samfundets strukturelle ændringer siden 1980'erne havde muliggjort dette.

²⁸³ Web 3

²⁸⁴ Knudsen (2007) s. 416

Universitetspolitikken er altså ikke præget af konsensus og politiske fælles mål, som Knud J. V. Jespersen ellers har set som kendetegnet for velfærdsstatens opbygning. Universitetspolitikken har været præget af stærke ideologiske ønsker og konflikter.

7.9. Konflikt eller konsensus?

Et blik på de enkelte styrelses- og universitetslove afslører konflikter mellem forskellige ideologier. Ved styrelsesloven af 1970 var der konflikt, i en Schmitt's forstand, hvor det sagtens kunne ende i optøjer, som studenteroprøret i Paris i 1968 gjorde. Både analysen af beslutningsprocessen og den begrebshistoriske analyse bag afslører, at styrelsesloven fra 1970 var præget af den socialistiske/socialdemokratiske ideologi. Det var den, da fokus var på at indføre universitetsdemokrati, som udsprang fra venstrefløjen og socialdemokratiet. Hvorimod de borgerlige partier udtrykte skepsis over for et for vidtgående demokrati og en manglende effektivitet, og kun nødtvunget gik med til dette for at sikre RKV-regeringens overlevelse.

Derimod er universitetsloven af 1992 nok den af de tre love, som kommer nærmest en konsensus. De ideologiske tanker bag er en hybrid af socialdemokratismen og liberalismen. Universitetsloven af 1992's tilblivelse var fyldt med konflikter og svære politiske forhandlinger. Det er jo netop et udtryk for, at én tanke eller diskurs ikke var dominerede. De socialistiske/socialdemokratiske elementer i form af medarbejderdemokratiet var stadigvæk fremtrædende. Derimod kom der liberale elementer og tanker ind på universitetet i konsistorium, der fik elementer fra en virksomhedsbestyrelse ved eksterne repræsentanter og ikke mindst i form af universitetets økonomistyring ved det nyindførte taxameterprincip.

Universitetsloven af 2003 må modsat ses som dannet i konflikt og udelukkende inspireret af den neoliberale ideologi. Både hos vidt forskellige partier som Enhedslisten, De Radikale, Dansk Folkeparti og i det socialdemokratiske bagland var der en stærk modstand mod loven. Den neoliberale ideologi var altdominerende, da hovedargumentet for universitetsloven af 2003 hos forligspartierne var, at man måtte tilpasse universiteterne til det moderne samfund og derfor markedsgøre det for at skabe effektivitet og vækst - helt i neoliberalismens ånd. Universitetsloven af 2003 blev dog vedtaget i konflikt, da denne ideologiske overbevisning bestemt ikke var delt af hele Folketinget, hvor ikke alle ønskede at skabe konkurrencestatens universitet.

Det interessante er så, om dette nye universitet vil holde i knap 200 år, som dets forgænger gjorde? En undersøgelse fra *The Economist* peger dog på, at i den internationale konkurrence vil de europæiske universiteter sakke bagud i forhold

til resten af verden pga. stram statslig detailstyring og knappe økonomiske ressourcer.²⁸⁵ Om dette er korrekt må tiden vise.

Men som specialet viser, har universitetspolitikken ikke været præget af konsensus, som Knud J. V. Jespersen ellers antog, at centrale institutioner i den danske velfærdsstat var opbygget i. Den radikale historieopfattelse er derfor ikke nødvendigvis en skabelon for at forstå nyere dansk historie.

²⁸⁵ Knudsen (2007) s. 420

DEL VIII: Transformerede velfærdsstaten mod en konkurrencestat?

Efter at det er klargjort, hvorfor de danske universiteter blev markedsgjort, er det oplagt at perspektivere specialets resultater. Først må det diskuteres, om konkurrencestaten og neoliberalismen er en myte eller realitet i det danske samfund, og hvis det er en realitet, hvorfor er det så blevet det? Sidst skal konkurrencestatens fremtid, og universitetets rolle i denne, diskuteres.

8.1. Konkurrencestaten og neoliberalismen: Myte eller realitet?

Lad os i første omgang se på, hvorvidt den danske stat i 2003 var en konkurrencestat.

Politolog og økonom Ove K. Pedersen skriver i sin bog *Konkurrencestaten* fra 2011, at det danske samfund efter murens fald har bevæget sig mod en konkurrencestat, indrettet ud fra neoliberale principper. Velfærdsstaten forsvandt ikke, men dens opgave blev væsentligt ændret mod primært at fremme udbuddet af arbejdskraften modsat før, hvor den primært havde til opgave at beskytte den enkelte mod arbejdsmarkedets udsving.²⁸⁶

At konkurrencestaten hen imod 00'erne har vundet mere indpas, ser Pedersen i, at dens menneskesyn er blevet mere synligt. Hvor velfærdsstaten handlede om troen på det moralsk gode menneske (dvs. et individ der gør sin pligt og kræver sin ret), da er konkurrencestatens menneskesyn troen på det egoistiske og opportunistiske menneske (dvs. et menneske der drives af incitamenter).²⁸⁷ Af eksempler på dette nævner Pedersen især folkeskolens transformation efter 1990. Hvor folkeskolens primære mål indtil da havde været at skabe hele mennesker med værdi alene i, at de blev aktive demokratiske borgere, ændrede konkurrencestatens folkeskole sig mod at uddanne eleverne til at blive læringsfyldte, konkurrerende, PISA-testede og vidensspækkede elever parate til konkurrencestatens arbejdsmarked.²⁸⁸ Ligeledes ser Pedersen også en afdemokratisering af samfundet som et tegn på konkurrencestatens indtog, da demokrati ifølge den neoliberale teori svækker konkurrenceevnen.²⁸⁹ Derfor skete der i løbet af 1990'erne en afmontering af det deltagende demokrati, og et fokus på den stærke leder med ansvar over for politikerne blev introduceret, og magten blev mere centraliseret.²⁹⁰

²⁸⁶ Ove K. Pedersen s. 127ff

²⁸⁷ Ibid. s. 22f

²⁸⁸ Ibid. s. 173

²⁸⁹ Ibid. s. 172

²⁹⁰ Ibid. s. 224

Ingen andre forskere underkender, at velfærdsstaten har bevæget sig imod en konkurrencestat, men ikke alle ser dens udbredelse i samme grad, som Pedersen gør. Velfærdshistoriker Søren Kolstrup erkender, at konkurrencestaten fik en væsentlig indflydelse efter murens fald, men skriver også: *”Men lige så rigtigt er det, at frem til 2010 kunne observeres en konkurrerende tendens, der ville retsbaserede og universelle ydelser, ja, som på enkelte områder havde vokseværk. (...) Konkurrencestaten og dens præstationslinje var dominerende, men ikke altdominerende.”*²⁹¹

Ud fra dette speciale er det dog tydeligt, at neoliberalismen havde retorisk indflydelse – men også praktisk. Reformerne af universitetet beskriver fuldstændig Pedersens tese om, at velfærdsstaten bevæger sig mod en konkurrencestat. Universitetet blev jo netop indrettet med fokus på stærke ledere, effektivisering, resultat- og præstationsorientering, afdemokratisering og fokus på at skabe målbare og håndgribelige resultater til at skabe økonomisk vækst. Dette speciale underbygger empirisk Pedersens konklusion om, at velfærdsstaten transformerede mod en konkurrencestat.

Omvendt er Kolstrups pointe, om at konkurrencestaten ikke er dominerede også værd at bemærke. Man må jo erkende, at flere dele af samfundet ikke blev underlagt konkurrencestaten. Men at konkurrencestatens indflydelse efter murens fald har været stigende, er tydelig.

8.2. Velfærdsstatens transformation: Hvorfor?

Hvori skal årsagen til velfærdsstatens transformation mod en konkurrencestat da findes? Ja der er flere mulige forklaringer. En af disse er velfærdsstatens økonomiske træghed. Og der er da ingen tvivl om, at den økonomiske vækst i perioden 1973-2003 var væsentlig lavere end i velfærdsstatens guldalder fra 1950-1973. Men væksten lå dog trods alt årligt omkring 2 % i perioden 1970-2003 – velfærdsstaten var altså ikke en økonomisk katastrofe.²⁹² Andre årsager kan dog også angives. Af strukturelle forklaringer ligger politologen Robert O. Keohane vægt på globaliseringen. Jo mere nationer handler sammen og arbejder i fælles institutioner, jo mere vil de automatisk komme til at ligne hinanden og staters særtegn vil udviskes.²⁹³ Netop denne teori, anser Ove K. Pedersen som en væsentlig årsag. Medlemskabet af EF i 1973, integrationen i det indre marked i 1987 og murens fald ser Pedersen som afgørende for konkurrencestatens indtog, da hele verden blev et marked, man nu kunne handle på.²⁹⁴

En anden aktørpræget forklaring fremsætter økonom Jørn Henrik Pedersen i *Pligt & Ret – Ret & pligt* fra 2014, hvor han ser velfærdsstaten som et moralsk, ikke økonomisk, fejlslagent projekt, der naturligt måtte erstattes af et andet. Jørn

²⁹¹ Kolstrup s. 306

²⁹² Hilson s. 189

²⁹³ Ougaard s. 19ff

²⁹⁴ Ove K. Pedersen

Henrik Pedersen skriver, at velfærdsstaten er afhængig af, at folk agerer som samfundsmennesker, der villigt arbejder, betaler skat og kun modtager det nødvendige fra staten. Hvis borgerne opfører sig som privatmennesker og bevidst forsøger at snyde i skat og rage så meget til sig som muligt, da eroderer velfærdsstatens grundlag og må erstattes af et andet.²⁹⁵ Andre aktørprægede forklaringer påstår, at bag konkurrencestatens indtog står stærke liberale og konservative kræfter, der ønsker at afvikle velfærdsstaten. Får man udbredt den neoliberale økonomiske teori, der ser velfærdsstaten som økonomisk uforsvarlig, så bliver nedskæringer i velfærdsstaten legitime hos befolkningen.²⁹⁶

Kan disse teorier begrundes ud fra specialets resultater?

Globaliseringstesen er bestemt en vigtig forklaring. Velfærdsstatens fokus på demokratiet kunne jo netop ses som et forsvar mod fascisme og kommunisme og et forsøg på at beskytte sig mod den omkringliggende verden – et forsvar der ikke var nødvendig efter murens fald. Deraf en ændring i demokratiopfattelsen. Om end ophavet til konkurrencestaten måske har grobund i globalisering, så må dens indførelse alene tilskrives politikernes valg. Konkurrencestatens indførelse var et politisk valg, som processen omkring universitetets markedsgørelse fint illustrerer. Et politisk valg af VK-regeringen, med statsminister Anders Fogh Rasmussen i spidsen, som Tim Knudsen og historiker Søren Mørch begge har beskrevet som en af de stærkeste statsministre i nyere tid til at få sine politiske projekter gennemført.²⁹⁷ Havde Fogh planer om at indføre konkurrencestaten – var det et borgerligt projekt at afskaffe velfærdsstaten?

Umiddelbart er svaret ja! På trods af, at Fogh senere tog afstand fra dele af sin bog *Fra socialstat til minimalstat* fra 1993, kan der i denne findes hans ideologiske grundlag. I bogen gennemgår han liberalismens historie, og lægger især vægt på neoliberalismens teoretikere i form af Ludwig von Mises, Friedrich von Hayek, Ayn Rand, Robert Nozick og Milton Friedman, hvis tanker han ønskede at udbrede, da de var undertrykt af ”(...) *den kollektivistiske tænkning* (...)”.²⁹⁸ i det akademiske og intellektuelle miljø. Bogens pointe bygger især på den amerikanske neoliberale filosof Robert Nozick, hvis grundlæggende pointe er, at staten bør indskrænkes til fordel for markedet, hvor ethvert menneske belønnes af markedet efter dets indsats.²⁹⁹

De neoliberale tanker og DNA var altså indkodet i Venstres øverste ledelse, da partiet kom til magten i 2001. Historikerne Jeppe Nevers og Casper Sylvest, skriver i deres bog om dansk liberalisme, at neoliberalismen allerede i 1980’erne

²⁹⁵ Jørn Henrik Pedersen

²⁹⁶ Campbell s. 170

²⁹⁷ Knudsen (2007) s. 280 og Mørch s. 8

²⁹⁸ Fogh Rasmussen s. 35

²⁹⁹ Ibid.

naturligt voksede ind i Venstres ideologiske grundlag.³⁰⁰ Derfor var det naturligt, at de neoliberale reformer accelererede efter regeringsskiftet i 2001, hvor magthaverne var præget af den neoliberale ideologi. Konkurrencestaten var blevet mulig pga. ændrede strukturer i samfundet, men den blev indført på baggrund af konkrete ønsker fra de borgerlige. Ønsker som Socialdemokratiet ikke længere blokerede for.

Og er Jørn Henrik Pedersens forklaring om velfærdsstaten, som et fejlsagnet moralsk projekt, korrekt, da forklaring på, hvorfor Socialdemokratiet ikke længere blokerede for konkurrencestaten? Velfærdsstaten havde sikret grundlæggende menneskelige behov for alle. Nu søgte borgerne at opfylde flere af deres ønsker. Og her var velfærdsstatens høje skatter og bureaukrati til tider en forhindring. Som Åsa Linderborg beskriver i sin bog om Socialdemokratiets historie (med fokus på den svenske) var den socialdemokratiske ideologi dominerende frem til 1970'erne. Den økonomiske krise begyndte samtidig med en utilfredshed med velfærdsstaten voksede. Et alternativ, i form af neoliberalismen, påstod at have løsninger til velfærdsstatens problemer – løsninger, som den dominerende socialdemokratiske ideologi, ikke havde.³⁰¹ Dermed blev socialdemokratismens status som hegemon i samfundet svækket. Konkurrencestaten var da mulig, da den socialdemokratiske tankegang, der hidtil havde præget både politikere og vælgere, ikke længere var hegemon og styrede den politiske debat. Andre løsningsforslag fra andre ideologier blev mulige, og konkurrencestaten kunne uhindret gøre sit indtog, da dens modstander, socialismen/socialdemokratismen, var stækket.

8.3. Konkurrencestaten og universitetets fremtid

Som en afslutning på specialet må det overvejes, hvilken rolle universitetet får i konkurrencestaten? Hvis konkurrencestaten da fortsætter med at dominere!

I det hele taget er det tvivlsomt, om konkurrencestaten er holdbar og bliver dominerende i det 21. århundrede. Som Ove K. Pedersen nævner, så er konkurrencestaten frembragt på tværs af partipolitiske skel – inspireret af neoliberale tanker.³⁰² Og det er netop dens svaghed. Dens teoretiske grundlag er ikke for alvor funderet i nogen større gruppe, som fx socialismen, liberalismen og konservatismen er. Konkurrencestaten er derimod resultatet af en tidsånd, måske en overgangsfase, hvor velfærdsstaten tilpasses de lavere økonomiske vækstrater. Men på et tidspunkt vil det blive umuligt at effektivisere og vækste mere og mere, hvilket er formålet med konkurrencestaten. Mennesker og jordens ressourcer kan kun udpines til en vis grænse.

³⁰⁰ Nevers, Olsen & Sylvest (red.) s. 295f

³⁰¹ Linderborg s. 14ff

³⁰² Ove K. Pedersen s. 276

Og det er netop konkurrencestatens svaghed – der er et politisk projekt uden andet formål end at effektivisere og skabe vækst, altså kapitalismens evige jagt på profitsøgning. Men hvad er helt præcist målet med at tilsidesætte demokrati og humanistiske værdier hver gang, de står i vejen for effektivitet og økonomisk vækst? Det skylder konkurrencestaten et svar på. Meget sigende har den slovenske marxistiske filosof Slavoj Žižek omtalt kapitalismen som en ideologi uden ideologi – den er meningsløs og uden et politisk projekt, som fx socialismen, liberalismen eller konservatismen besidder.³⁰³ Skal konkurrencestaten etablere sig i Danmark i det 21. århundrede kræver det, at dens formål formuleres. Lykkes det, må man være stærkt bekymret for demokratiets tilstand, da konkurrencestatens virksomhedsstyring og demokratiet i længden ikke er to elementer, der let forenes.

Men så længe konkurrencestaten dominerer, vil universitetet uden tvivl stå som konkurrencestatens universitet. Forskning og undervisning vil basere sig på markedets ønsker og svingninger. Konkurrencestatens universitet er en virksomhed, hvor det gælder om at skabe så meget anvendelig forskning som muligt til gavn for virksomheder og hurtigst muligt klargøre så mange anvendelige kandidater som arbejdsmarkedet efterspørger. Af den grund vil det ikke undre, hvis flere i fremtiden alene kommer på arbejdsmarkedet på baggrund af en bachelor. Universitetets fremtid afgøres af konkurrencestatens fremtid. Så længe konkurrencestaten dominerer, vil universitetet ikke vende tilbage til dets humboldtske idealer. Disse idealer om sammenhæng mellem forskning og uddannelse, forskningsfrihed, undervisningsfrihed, selvstyre og videnskabens enhed er alle stærkt presset af konkurrencestatens universitets økonomiske styreredskaaber, politisk detailregulering og en indskrænkning af den frie forskning.

³⁰³ Kaspersen (red.) s. 1128f

DEL IX: Konklusion

9.1. Konklusion

Dette speciale har haft som formål at undersøge årsagerne til de enkelte universitetslove i perioden 1970-2003 og ud fra disse forstå universitetets markedsførelse, der skete ved universitetsloven af 2003. Derudover er der diskuteret, om denne markedsførelse var et udtryk for, at velfærdsstaten havde været under transformation i perioden 1970-2003.

Undersøgelse af universitetspolitikken fra 1970-2003 har vist, at denne del af velfærdsstaten ikke er opbygget i fredelig konsensus, men derimod præget af ideologiske sejre og nederlag siden styrelsesloven af 1970, hvor der blev skabt præcedens for, at politikerne kunne regulere universitetet ud fra deres ønsker og dermed svække universitetets humboldtske principper væsentligt. Lige siden har de politiske partier hver især forsøgt at lade deres ideologiske idéer skinne igennem på universitetet frem for at lade universitetets selvstyre virke.

Allerede fra 1970 blev de første tanker om en markedsførelse af universitetet luftet. Konklusion er derfor, at universiteternes markedsførelse er mere kompliceret, end litteraturen hidtil har fremstillet den som. Markedsførelsen kan ikke tilskrives én afgørende faktor, men er i stedet et produkt af internationalt og nationalt ændrede strukturer, idéer og ideologier, aktørers ønsker og det politiske spil. Den neoliberale økonomiske teori, der fra 1980'erne begyndte at influere danske politikere, satte et fokus på at effektivisere den offentlige sektor og indrette den til at skabe vækst. Samtidig ændrede verden sig efter den kolde krigs afslutning – en ny verdensorden, hvor nationerne måtte konkurrere på et globalt marked, fik politikerne til konstant at tænke i nye måder at øge Danmarks konkurrenceevne på. Demokratiopfattelsen blev da ændret. Demokrati var ikke længere en leveform eller et slagord mod fascisme eller kommunisme, som det var i 1970/73, men derimod blot en mulig styreform i den offentlige sektor, hvis ikke den forhindrede effektivitet og økonomisk vækst. De neoliberale idéer havde altså allerede i 1990'erne indtaget Danmark, og kun Socialdemokratiet og De Radikale forhindrede i 1992, at universitet blev markedsført, trods de borgerliges ønsker om dette. Dette forhindrede Socialdemokratiet ikke i 2003. VK-regeringen, der var kommet til magten i 2001, havde klare ideologiske planer for en nyindretning af det danske samfund. Og da den neoliberale ideologi var blevet dominerende i Danmark, kunne en neoliberal universitetslov i 2003 gennemføres, fordi Socialdemokratiet ikke længere ønskede at kæmpe imod neoliberale reformer, som man havde gjort i 1992. De ønsker, som de borgerlige til dels havde haft i 1970/73 og især i 1992 om at markedsføre universitetet, blev mulige at gennemføre i 2003 bl. a. på grund af samfundets strukturelle ændringer. At det så var politiske tilfældigheder, at Socialdemokratiet ved at gå med til markedsførelsen af universiteterne i 2003 muligvis kunne skabe splid

mellem VK-regeringen og dens støtteparti viser blot, at Danmark, efter murens fald, neoliberalismens dominans, demokratiets svækkelse og stærkt ideologiske borgerlige partier, var et forandret samfund – ikke længere domineret af den socialdemokratiske ideologi. Men derimod et samfund på vej mod en konkurrencestat, hvor neoliberale reformer af den offentlige sektor med fokus på effektivitet og vækstkabelse dominerede og var bredt accepteret i hele det politiske spektrum. Det moderne danske universitet, med rødder i Humboldts tanker fra 1810, måtte vige til fordel for konkurrencestatens universitet.

Det er selvfølgelig værd og huske, at denne konklusion er en vurdering ud fra tilgængeligt kildemateriale. Strømninger, tidsånden og idéer er vanskelige at måle, og deres indflydelse må altid ses ud fra menneskelige bevidste eller ubevidste handlinger. I denne sammenhæng tyder VK-regeringens bevidste handlinger, og Socialdemokratiets nok ubevidste, at visse strømninger, tidsånden og idéer i større eller mindre grad havde influeret det danske samfund – i hvert fald nok til, at markedsgørelsen blev mulig. For at komme nærmere en besvarelse af, hvorfor universitetet blev markedsgjort, havde det selvfølgelig været ønskeligt, hvis mere internt materiale fra partierne i forbindelse med universitetsloven af 2003 var stillet til rådighed. I stedet måtte der fokuseres på at forstå markedsgørelsens historiske rødder siden 1970. Denne analyse afslørede, at markedsgørelsen længe havde været et ønske blandt borgerlige partier. Det var samfundets strukturer og herskende ideologier, der ikke tillod denne markedsgørelse før 2003. At undersøge rødderne til markedsgørelsen, samtidig med at fokusere på demokratiets udvikling, gav altså et langt større indblik i det danske samfunds udvikling i perioden 1970-2003, end formålet oprindeligt var. En forståelse, der var nødvendig for at forstå universiteternes markedsgørelse i 2003.

Dette fortæller os endnu engang, at forstår man ikke fortiden, så forstår man heller ikke nutiden eller fremtiden. En analyse alene på baggrund af, hvad der skete i 2003, havde aldrig opnået samme forståelse af markedsgørelsen. Dog vil det være oplagt, så snart nyt kildemateriale fra tilblivelsen af universitetsloven af 2003 bliver tilgængelig, at underkaste denne en undersøgelse for at teste specialets påstand.

9.2. Abstract

The Danish universities were in 2003 fundamentally changed by a new university law from the Danish Parliament, which in many ways made the organization of universities similar to the organization of a private company - a marketization of the universities took place. This thesis investigates how and why this marketization happened and if it indicates an alteration of the Danish welfare state from 1970-2003. It has been done by examining the historical roots to the marketization by decision analysis of university laws from 1970/73, 1992 and 2003 and a concept analysis of democracy used in the university debate during the same period.

This study concludes that the marketization of the Danish universities happened in 2003 mainly by the three following reasons. First, a strong ideological wish from the new liberal-conservative government elected in 2001 to marketize the universities. Second, a decline in the status of democracy in public institutions, which made the politician value democracy in the university less and instead focus on creating efficiency and economic growth through strong leadership to improve the Danish competitiveness. Third, the Social Democratic wish to support the marketization mainly to create political discord between the new elected conservative government and its parliamentary support, The Danish People's Party (who did not support the university law in 2003). What indirectly affected the marketization was the increase of neoliberal political influence in the 1980s and 1990s in Denmark, globalization and its focus on increasing competition between nations which created a fundament for implementing neoliberal reforms and made a marketization of the universities possible. This thesis can be seen as an empirical study which indicates that the Danish welfare state from 1970-2003 in many ways changed towards a competition state.

DEL X: Litteraturliste

Litteratur

- Amdam, R. P m. fl. *Markedsøkonomiens udvikling*. 2. udgave. Bergen: Fagbokforlaget, 2005.
- Auken, Sune. *Hjernedød : Til Forsvar for Det Borgerlige Universitet*. Kbh.: Information, 2010.
- Boje, Per. *Frugten vokser frem - : træk af Odense Universitets historie 1966-1991*. Odense: Odense Universitetsforlag, 2011.
- Campbell, John L. mfl. (red.). *The Rise of Neoliberalism and Institutional Analysis*. Princeton: Princeton University Press, 2001.
- Cerny, Philip G., 1946-. *The Changing Architecture of Politics : Structure, Agency, and the Future of the State*. London: Sage, 1990.
- Christensen, Ingeborg (red.). *Aarhus Universitet 1998-2003*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2005.
- Colin, Finn. ”Universiteternes forskning og den humanistiske fødekæde”. *Uddannelseshistorie*. 2007: 28-48.
- Crick, Bernard. *Democracy : A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Delanty, Gerard. *Challenging Knowledge*. Buckingham: SRHE, 2001.
- Ejersbo, Niels og Carsten Greve. *Moderniseringen af den offentlige sektor*. København: Børsens Forlag, 2008. s. 31-81.
- Esping-Andersen, Gösta. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Policy Press, 1990.
- Fink, Hans mfl. *Universitet og videnskab*. København: Hans Reitzels Forlag, 2003.
- Fogh Rasmussen, Anders. *Fra Socialstat Til Minimalstat : En Liberal Strategi*. Kbh.: Samleren, 1993.

- Fukuyama, Francis. *Historiens Afslutning Og Det Sidste Menneske*. 2nd ed. Kbh.: Information, 2009.
- Grane, Leif mfl. (red.). *Københavns Universitet Bind I-III*. København: G.E.C. Gads Forlag, 1983-1992.
- Green.Pedersen, Christoffer mfl. (red.). *Offentlig Politik*. Hans Reitzels Forlag: København, 2012.
- Hansen, Else. "Styrelsesloven: den glemte alliance". *Uddannelseshistorie*. 2008: 107-124.
- Hansen, Else mfl. (red.). *Samfundsplanlægning i 1950'erne*. København: Museum Tusculanums Forlag, 2009.
- Holm-Larsen, Signe. "Hvorfra-Hvorhen?" *Uddannelseshistorie*. 2010: 99-117.
- Horn, Finn og Henrik Kaare Nielsen (red.). *Universitet til tiden?* Århus: KLIM, 2003.
- Hilson, Mary. *The Nordic Model: Scandinavia since 1945*. London: Reaktion Books Ltd, 2008.
- Jespersen, Knud J. V., f. 1942. *Historien Om Danskerne : 1500-2000*. Kbh.: Gyldendal, 2007.
- Kaspersen, Lars Bo, and Jørn Loftager, eds. *Klassisk Og Moderne Politisk Teori*. Kbh.: Hans Reitzel, 2009.
- Knudsen, Tim, f. 1945. *Fra Enevalde Til Folkestyre : Danske Demokratihistorie Indtil 1973*. 2nd ed. Kbh.: Akademisk, 2006.
- Knudsen, Tim, f. 1945. *Fra Folkestyre Til Markedsdemokrati : Danske Demokratihistorie Efter 1973*. Kbh.: Akademisk Forlag, 2007. Print.
- Kolstrup, Søren. "Velfærdsstaten og Socialdemokratiets markedstilpasning". *Arbejderhistorie*. 2002. Nr. 2: 1-29.
- Kolstrup, Søren, f. 1947. *Den Danske Velfærdsmodel 1891-2011 : Sporskifter, Motiver, Drivkræfter*. Frederiksberg: Frydenlund, 2014. Print.

- Koselleck, Reinhart. *Begreber, Tid Og Erfaring : En Tekstsamling*. Kbh.: Hans Reitzel, 2007.
- Kristensen, Jens Erik mfl. (red.). *Ideer om et universitet*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2007.
- Linderborg, Åsa. *Socialdemokraterna Skriver Historia : Historieskrivning Som Ideologisk Maktresurs 1892-2000*. Stockholm: Atlas akademi, 2001.
- Lund, Jørn. *Det faglige løft*. København: Gyldendal, 2007.
- Madsen, Mogens Ove, f. 1954. *Universitetets Død : Kritik Af Den Nyliberale Tendens*. Kbh.: Frydenlund, 2009.
- Mørch, Søren. *Anders Fogh Rasmussen : En Dansk Statsminister Fra Det 21. Århundrede*. Kbh.: Gyldendal, 2013.
- Nevers, Jeppe, and Syddansk Universitet. *Fra Skældsord Til Slagord : Demokratibegrebet I Dansk Politisk Historie*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2011.
- Nevers, Jeppe, Casper Sylvest og Niklas Olsen (red.). *Liberalisme : Danske Og Internationale Perspektiver*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2013. Print. University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences, Vol. 470.
- Nielsen, Gritt B. og Nathalia S. Brichet. *I en verden af viden*. Speciale, Københavns Universitet, 2004.
- Nielsen, Gritt B. og Nathalia S. Brichet. "Det Frie Universitet - forestillinger om universitetets 'frihed' og 'nytte' fra 1479 til 2003." *Uddannelseshistorie*. 2007: 65-87.
- Orwell, George. *Nineteen Eighty-Four*. Paperback edition. London: Penguin, 2008.
- Ougaard, Morten. "Globalisering: Myter og realiteter". *Arbejderhistorie*. 1998. Nr. 4: 7-25.
- Pedersen, Ove K. *Konkurrencestaten*. København: Hans Reitzels Forlag, 2011.

- Petersen, Klaus. *Velfærdsstat, Principiel Politik Og Politisk Pragmatisme : Studier I Socialdemokratiet Og Velfærdsstaten I Efterkrigstidens Danmark Med Særlig Henblik På 1960'erne Og 1970'erne. Del I. Indledning, Sammenfatning & Konklusion*. Kbh.: N.p., 2000.
- Petersen, Jørn Henrik. *Pligt Og Ret - Ret Og Pligt : Refleksioner over Den Socialdemokratiske Idéarv*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2014. Print. University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences, Vol. 477.
- Robinson, Ian mfl. *The new idea of a University*. Charlottesville: Imprint Academic, 2002.
- Tamm, Ditlev mfl (red.). *Dansk Forvaltningshistorie 1*. København: Jurist- og økonomforbundets Forlag, 2000.
- Tamm, Ditlev. "Exit Konsistorium". *Universitetsavisen*. Januar 2005.
- Whitehead, John S." De højere uddannelsers demokratisering" *Uddannelse*. 1985. Årg. 18: 129-152.
- Ørberg, Jakob Williams mfl. "Frihedens incitament". *Dansk pædagogisk tidsskrift*. 2007. Nr. 2: 82-89.
- Åkerstrøm Andersen, Niels. *Diskursive Analysestrategier : Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann*. Kbh.: Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 1999.

Arkivmateriale

- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *Socialdemokratiet kasse 618*. Læg " Uddannelsesudvalg 4." Uddannelsespjece 1969.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *Socialdemokratiet kasse 618*. Læg " Uddannelsesudvalg 4." Socialdemokratisk forretningsudvalgsmøder 1969.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *Socialdemokratiet kasse 616-617*. Læg "Korrespondancer 1968-1977." Rapport fra uddannelsesudvalg 1969.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *Socialdemokratiet kasse 616-617*. Læg "Korrespondancer 1968-1977." Brev fra LO til Helge Larsen d. 21. september 1969.

- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. TAP fællesråd arkiv kasse 13. Uden læg. TAP møde d. 23. marts 1973.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *Socialdemokratiet kasse 616-617*. Læg ” Korrespondancer 1968-1977.” Rapport fra LO d. 15. juni 1972.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *TAP fællesråd arkiv kasse 15*. Læg ” SU 1972-1976.” Brev fra LO til UM d. 19. september 1972.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *Socialdemokratiet kasse 625*. Læg ” Korrespondancer, referater, mødeindkaldelse m. v.”. Socialdemokratiet uddannelsespolitisk konference d. 25. maj 1973.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *TAP fællesråd arkiv kasse 15*. Uden læg. Brev fra Morten Lange 10. januar 1977.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *TAP fællesråd arkiv kasse 15*. Uden læg. Noter om styrelseslovens tilblivelse marts 1989.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC Arkiv Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter mappe 1. Læg ” Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” Undervisningsministeriet stikord til styrelseslov d. 3. maj 1990. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. TAP fællesråd arkiv kasse 13. Læg ” Styrelseslov 1990-1991”. Undervisningsministeriets sigtepunkter for styrelseslov d. 16. august 1990.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC Arkiv 1990-7310/60. Styrelsesloven v/universiteter og højere læreanstalter. ”Styrelsesloven og højere læreanstalter.” Undervisningsministeriet notater d. 24. august 1990. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *AC arkiv 1990-7310/60*. *Styrelsesloven v/ universiteter og højere læreanstalter*. Læg ” Styrelsesloven og højere læreanstalter.” DM forslag til universitetslov d. 17. september 1990. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. TAP fællesråd arkiv kasse 13. Læg ” Styrelseslov 1990-1991”. AC oplæg til styrelseslov d. 24. september 1990.

- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. TAP fællesråd arkiv kasse 13. Læg ” Styrelseslov 1990-1991”. TAP møde med Frank Jensen d. 25. september 1990.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *TAP fællesråd arkiv kasse 13.* Læg ” Styrelseslov 1990-1991”. HK personale d. 6. november 1990.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *TAP fællesråd arkiv kasse 13.* Læg ” Styrelseslov 1990-1991”. TAP pjece 1990.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *AC Arkiv 1990-7310/60.* *Styrelsesloven v/ universiteter og højere læreanstalter.* ”Styrelsesloven og højere læreanstalter.” Undervisningsministeriet notater d. 5. november 1990. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC arkiv Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter mappe 2. Læg ” Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” Socialdemokratisk forslag til styrelseslov d. 24. marts 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. LO arkiv Forsknings og teknologiudvalget. Uden læg. Mødereferater i socialdemokratisk forskningsudvalg d. 21. maj 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *AC arkiv Styrelseslov v/ universiteter og højere læreanstalter mappe 2.* Læg ” Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” Brev fra DSF til AC 22. maj 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC arkiv Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter mappe 2. Læg ” Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” AC møde med Bertel Haarder d. 2. juni 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC arkiv Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter mappe 2. Læg ” Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” DM bemærkninger d. 4. september 1992. (uregistreret)

- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC arkiv Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter mappe 2. Læg ”Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” Høringssvar DJØF d. 7. september 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC arkiv Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter mappe 3. Læg ”Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” Høringssvar fra Aarhus Universitet d. 9. september 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. TAP fællesråd arkiv kasse 14. Uden læg. Brev fra TAP til LO d. 10. september 1992.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC Arkiv 1990-7310/60. Styrelsesloven v/universiteter og højere læreanstalter. ”Styrelsesloven og højere læreanstalter.” Brev fra AAU rektor d. 10. september 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. AC arkiv Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter mappe 3. Læg ”Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” AC høringssvar d. 15. september 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *AC arkiv Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter mappe 2.* Læg ”Styrelseslov v/universiteter og højere læreanstalter.” Brev fra Danske civiløkonomer til AC 23. oktober 1992. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *LO arkiv Forsknings og teknologiudvalget.* Uden læg. Mødereferater LO teknologiudvalg d. 1. april. 1993.
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *Socialdemokratiet - uddannelsespolitisk udvalg 1997-98.* Læg ”Uddannelsespolitisk udvalg 1997-98”. AC uddannelsespolitisk program 1998-2000, 1997. (uregistreret)
- Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. *Socialdemokratiet - uddannelsespolitisk udvalg. 1990-92. 1998-2001. Oplæg 1993. Oplæg 2001.* Læg ”Universitetspolitik viden og velfærd 1994. Universitetet i videnssamfundet juni 2001.” Viden og velfærd – en socialdemokratisk universitetspolitik 2001. (uregistreret)

- Uddannelses- og Forskningsministeriet. 12/104138 48251 – 1 – *Fremsættelse i FT af L125/min.møde+skrift. Fremsat.* 48251
Mødeforberedelse til minstermøde d. 14. januar d. 10. januar 2003.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. 12/132249 41798 – *Ændring af universitetsloven.* 41798-6. Revideret procesplan d. 12. januar 2002.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. 12/104109 48251 – *Fremsættelse i FT af forslag til ny universitetslov L125.* 48251-6. Talepunkter til M vedr. uni-demokrati osv. d. 30.januar 2003.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. 12/104109 48251 – *Fremsættelse i FT af forslag til ny universitetslov L125.* 48251-6. Artikeludkast – unilov og demokratidiskussion d. 30. januar 2003.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. 12/104109 48251 – *Fremsættelse i FT af forslag til ny universitetslov L125.* 48251 – 10. Samlet dokumenter med spm. UVT vedr. UNI-loven d. 21. april 2004.
- Statens Arkiver. *Radikale Venstre. Skole- og uddannelsesudvalget. 1970-1983. sager.* Læg ” 1. landsforbund. 1.5.2.30. Sager vedr. uddannelsesudvalget 1970.” Gruppemøde uddannelsesudvalg d. 10. marts 1970.
- Statens Arkiver. *Radikale Venstre. Skole- og uddannelsesudvalget. 1970-1983. sager.* Læg ” 1. landsforbund. 1.5.2.30. Sager vedr. uddannelsesudvalget 1970.” Brev til Helge Larsen 11. marts1970.
- Statens Arkiver. *Radikale Venstre. Skole- og uddannelsesudvalget. 1970-1983. sager.* Læg ” 1. landsforbund. 1.5.2.30. Sager vedr. uddannelsesudvalget 1970.” Gruppemøde uddannelsesudvalg d. 14. marts 1970.
- Statens arkiver. *Radikale Venstre. Skole- og uddannelsesudvalget. 1970-1983. sager.* Læg ”1. landsforbund. 1.5.2.30. Sager vedr. uddannelsesudvalget 1970. Læg ” Studerendes taler, Studenterrådet Aarhus d. 16. marts. 1970.
- Statens Arkiver. *Radikale Venstre. Undervisningsminister Helge Larsen. 1968-1971 taler kasse* 28. Uden læg. Helge Larsen ministersvar d. 28. oktober 1970.
- Statens Arkiver. *Københavns Universitet 1972-1972 Arbejdspapirer, 18.* Læg ” Københavns Universitet. Udvalget vedr. styrelseslovens § 2.” Møde i konsistorium d. 14. februar 1972.

- Statens Arkiver. *Københavns Universitet 1972-1972 Arbejdspapirer, 18. Læg* ” Københavns Universitet. Udvalget vedr. styrelseslovens § 2.” KU høringssvar d. 20. juni 1972.
- Statens Arkiver. *Københavns Universitet 1972-1972 Arbejdspapirer, 18. Læg* ” Københavns Universitet. Udvalget vedr. styrelseslovens § 2.” KU høringssvar d. 23. juni 1972.
- Statens Arkiver. *Venstre. Undervisningsminister Bertel Haarder. Taler 1982-1993. 163.* Uden læg. Indlæg til Fyens Stifttidende af Bertel Haarder d. 17. marts 1992.
- Statens Arkiver. *Undervisningsminister Bertel Haarder, minister, Indkomne breve 1982-1993. 52.* Uden læg. Bertels Haarders ønsker til reform d. 14. april 1992.

Andet kildemateriale

- Bak, Thor A. ”Brudstykker af brev til ministeren”. Jyllands-Posten. 6. oktober 2003: 9.
- Bech, Charlotte. ”Styrelseslov bliver dumpet”. *Politiken*. 15. september 1992.
- Berring, Lise Lotte. ”Hvad er logikken?”. *Weekendavisen*. 11. september 1992. 1. sektion: 9.
- Bisgaard, Richard. ”Det er fandeme uhyggeligt, du!”. *Universitetsavisen*. 12. december 2002: 6-7.
- Bock, Elisabeth. ”Uvildige ledere. Demokrati sikrer ikke en effektiv ledelse”. *Weekendavisen*. 25. september 1992. 1. sektion: 11.
- Dahlin, Merethe. ”Universiteterne skal have mere frihed”. *Berlingske Tidende*. 12. maj 1992. 1. sektion: 6.
- Dahlin, Merethe. ”Rektor Ja til ny ledelse på universiteter”. *Berlingske Tidende*. 28. august 1991. 1. sektion: 8.
- Dahlin, Merethe. ”Rapport Mere magt til rektor”. *Berlingske Tidende*. 25. oktober 1990. 1. sektion: 1.

- Dahlin, Merethe. ”Flertal imod udkast til ny styrelseslov”. *Berlingske Tidende*. 3. november 1990. 1. sektion: 12.
- Dithmer, Claus. ”V og kons. uenige om ny styrelseslov”. *Berlingske Tidende*. 26. oktober 1990. 1. sektion: 2.
- Folketinget. *Folketingstidende. Forhandlingerne i folketingsåret 1969-70 II*. København: J. H. Schultz, 1970.
- Folketinget. *Folketingstidende. Forhandlingerne i folketingsåret 1969-70 III*. København: J. H. Schultz, 1970.
- Folketinget. *Folketingstidende. Forhandlingerne i folketingsåret 1972-73 II*. København: J. H. Schultz, 1973.
- Folketinget. *Folketingstidende. Tillæg A til Folketingstidende – fremsatte lovforslag m. v. Folketingsåret 1969-1970 II*. København: J. H. Schultz, 1970.
- Folketinget. *Folketingstidende. Tillæg B til Folketingstidende – udvalgenes betænkninger m. v.* København: J. H. Schultz, 1970.
- Folketinget. *Folketingstidende. Tillæg A til Folketingstidende – fremsatte lovforslag m. v.*
- Folketingsåret 1972-1973 III. København: J. H. Schultz, 1973.
- Folketinget. *Folketingstidende. Tillæg B til Folketingstidende – udvalgenes betænkninger m. v., I*. København: J. H. Schultz, 1973.
- Hansen, Hans- Erik. ”Et farvel til Styrelsesloven”. *Berlingske Tidende*. 23. juni 1992. 1. sektion: 8.
- Kjærdsdam, Finn. ”Folketinget på gale veje”. *Weekendavisen*. 25. september 1992. 1. sektion: 11.
- Klemmensen Børge. ”DA er inkompetent til at styre universiteter”. *Berlingske Tidende*. 2. april 1992. 1. sektion: 13.
- Krogh, Mikkel. ”Kronik: Tid til forandring på universiteterne”. *Information*. 21. januar 2003: 8.
- Lange, Ole. ”Et radikalt nej”. *Information*. 12. oktober 2003: 11.

- Lange, Søren og Christian Mostrup. "Udemokratisk: Hård kritik af universitetslov". *Berlingske Tidende*. 1. sektion: 4.
- Leder. "Dansen om styrelsesloven". *Berlingske Tidende*. 13. maj 1992. 1. sektion: 10.
- Mortensen, Finn Hauberg. "Haarder på forkert spor". *Politiken*. 18. september 1992: 5.
- Nielsen, Linda. "Midt i reformiveren". *Universitetsavisen*. 14. november 2002: 2.
- Nielsen, Linda. "Universitetets grundlov". *Politiken*. 22. november 2002. 1. sektion: 9.
- Notkin, Arne. "Sejlivet lektorvælde". *Weekendavisen*. 20. marts 1992. 1. sektion: 1.
- Politiken. "Minister vil afgive magt til universiteter". *Politiken*. 7. juli 1990: 7.
- Politiken. "Styrereform skal genskabe tilliden". *Politiken*. 20. juni 1992: 8.
- Rahbæk Møller, Kjeld. "Kampen mod de mange myter". *Politiken*. 20. juli 1992: 6.
- Rehling, David. "Demokrati og selvstyre er fjernet". *Information*. 3. oktober 2003: 9.
- Rehling, David. "Det hæslige hoved stikker frem over alt". *Information*. 6. oktober 2003: 3.
- Rehling, David. "Universitetsdemokratiet er fortid". *Information*. 23. oktober 2003: 12.
- Rehling, David. "Vi undgik noget værre". *Information*. 30. oktober 2003: 3.
- Ritzaus Bureau. "Magisterforening kritisk over for ny universitetslov". *Ritzaus Bureau*. 3. december 2002.

- Ritzaus Bureau. "Oprør mod ny universitetslov". *Ritzaus Bureau*. 21. januar. 2002.
- Sander, Helge. "Nye rammer for fremtidens universitet". *Jyllands Posten*. 24. januar 2003: 9.
- Sander, Helge. "Universitetsuddannelse som vækstgrundlag". *Kristeligt Dagblad*. 12. februar 2003.
- Severinsen, Hanne. "Mere end en strukturlov". *Information*. 24. marts 2003: 9.
- Socialdemokratiet. *Socialdemokratiets arbejdsprogram. Det nye samfund - 70'ernes politik*. København: 1969.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 11: TAP medlemsbrev d. 9. september 1992." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 12: TAP medlemsbrev d. 21. september 1992." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 13: TAP medlemsbrev 1992." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 14: TAP medlemsbrev d. 6. oktober 1992." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 15: TAP pressemeddelelse d. 11. september 1992." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 16: TAP pressemeddelelse d. 30. september 1992." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 17: TAP pressemeddelelse 29. oktober 1992." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 31: Brev fra Elisabeth Arnold til TAP fællesråd." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.
- TAP-Fællesrådet. "Bilag 32: Brev fra Frank Jensen og Poul Nyrup til TAP fællesråd d. 19. november 1992." *Rapport om styrelseslovs kampagnen 1992*. 1993.

- TAP-Fællesrådet. ”Bilag 38: Folketingstidende: Lovforslag 1992-93.” *Rapport om styrelseslovskampagnen 1992.* 1993.
- TAP-Fællesrådet. ”Bilag 39: Folketingstidende: Lovforslag 1992-93.” *Rapport om styrelseslovskampagnen 1992.* 1993.
- TAP-Fællesrådet. ”Bilag 40: Folketingstidende: Lovforslag 1992-93.” *Rapport om styrelseslovskampagnen 1992.* 1993.
- TAP-Fællesrådet. ”Bilag 41: Folketingstidende: Lovforslag 1992-93.” *Rapport om styrelseslovskampagnen 1992.* 1993.
- TV2 Nyhederne online. ”Ny universitetslov næsten uændret”. *TV2 Nyhederne.* 15.januar 2003.
- Venstre. *Frem mod år 2000: Principprogram for Venstre.* København: 1970.

Online kildemateriale

- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. 2002-03 - Fremsættelsestale: L 125 (som fremsat): Forslag til lov om universiteter (universitetsloven) d. 15. januar 2003.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. L125 - bilag 8: Svar på spm. om kommentar til henvendelse af 16/1-03 fra Michael Andersen, Viby, fra videnskabsministeren.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. L125 - bilag 1: Høringssvar og høringsnotat, fra videnskabsministeren 17. januar 2003.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. L125 - bilag 7: Spm. om kommentar til henvendelse af 23/1-03 fra CVU-Rektorkollegiet, til videnskabsministeren.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. Første behandling af lovforslag nr. L 125: Forslag til lov om universiteter (universitetsloven) d. 24. januar 2003.

- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. L125 - bilag 13: Henvendelse af 5/2-03, fra Forenede Studenterråd, Københavns Universitet d. 5. februar 2003.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. L125 – bilag 39: Spm. om kommentar til henvendelserne af 12/2-03 og 13/3-03 fra Humanistisk Fakultets Studie- og Uddannelsesudvalg, Aarhus Universitet, til videnskabsministeren d. 24. februar 2003.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. L125 - bilag 58: Svar på spm. om kommentar til henvendelse af 7. februar 2003 fra Danske Studerendes Fællesråd, fra ministeren d. 14. marts 2003.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. Betænkning afgivet af Udvalget for Videnskab og Teknologi den 10. april 2003. Betænkning over Forslag til lov om universiteter (universitetsloven) d. 10. april 2003.
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Udvalget for Videnskab og Teknologi. ”<http://webarkiv.ft.dk/?/samling/arkiv.htm>”. Tredje behandling af lovforslag nr. L 125: Forslag til lov om universiteter (universitetsloven) d. 8. maj 2003.

Love

- Folketinget (1970). *F. t. l. om universiteternes styrelse*. Nr. 271 af 28. maj. 1970. Kbh.
- Folketinget (1973). *F. t. l. om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner*. Nr. 362 af 30. maj 1973. Kbh.
- Folketinget (1992). *Lov om universiteter m. fl. (universitetsloven)*. Nr. 1089 af 23. december 1992. Kbh.
- Folketinget (2003). *Lov om universiteter (universitetsloven)*. Nr. 403 af 28. maj 2003. Kbh.

Elektronisk materiale

- Web 1: Københavns Universitet. "Hvor blev mine penge af". *Universitetsavisen*. web. 10.10.2014
<http://universitetsavisen.dk/uddannelse/hvor-blev-mine-penge-af>
- Web 2: Statsministeriet. "Nytårstale 2002". *Statsministerens nytårstaler*. web. 26.10.2014 <http://stm.dk/_p_7354.html>
- Web 3: Statsministeriet. "Regeringsgrundlag 2001." *Regeringsgrundlag*. web. 5.11.2014
<<http://www.stm.dk/publikationer/regeringsgrundlag/reggrund01.htm>>
- Citat fra indledning: Margaret Thatcher Foundation. "Interview to Sunday Times 1981 May 1 Fr." *Speeches, interviews & other statements*. web. 1.11.2014 ><http://www.margaretthatcher.org/document/104475>>

Billeder fra forsiden

- Poul Nyrup Rasmussen og Anders Fogh Rasmussen: bt.dk. web. 18.11.2014. < <http://www.bt.dk/nyheder/klemt-fogh-giver-nyrup-muligheder>>
- Margaret Thatcher og Ronald Reagan: dailymail.co.uk. web. 18.11.2014. < <http://www.dailymail.co.uk/news/article-511828/Why-Margaret-Thatcher-Ronald-Reagan-time-heroes.html>>
- Fodboldlandsholdet 1992: bt.dk. web. 18.11.2014. < <http://www.bt.dk/fodbold/husker-du-det-her>>
- "Den athenske skole" af Rafael: denstoredanske.dk. web. 18.11.2014. < http://www.denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Billedkunst/Hovedværker_-_europæisk_billedkunst/Skolen_i_Athen>
- Wilhelm von Humboldt: germanhistorydocs.org. web. 19.11.2014. < http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_image.cfm?image_id=2279>

DEL XI: Bilag

Bilag 1: Modbegreb

Partier	1970/73	1992	2003
Socialdemokratiet	Fascisme.	-	(effektivitet)
SF	Se soc. dem.	Fascisme.	Privat virksomhedsledelse som i det forrige (19.) århundrede.
DKP	Se soc. dem.	-	-
Enhedslisten	-	-	Privat virksomhed.
VS	Se soc. dem.	-	-
Radikale	En direktør.	Formørket enevælde.	-
Venstre	-	Professionel bestyrelse.	Professionel bestyrelse.
Konservative	-	Professionel bestyrelse.	Professionel bestyrelse.
Dansk Folkeparti	-	-	-

Bilag 2: Indenfor/udenfor

Partier	1970/73	1992	2003
Socialdemokratiet	<i>One man – one vote.</i> Dvs. alle skal have lige stor indflydelse.	Demokrati er frihed for universitetet til ikke at blive dikteret af politikerne.	Demokrati er indflydelse til alle. Studerende, ansatte og hele samfundet skulle have indflydelse på universitetet. Demokrati handler ikke om at stemme fleste gange.
SF	Se soc. dem.	”Stænderdemokrati” – indflydelse til hver gruppe på universitetet.	”Stænderdemokrati” – indflydelse til hver gruppe på universitetet.
DKP	Se soc. dem.	-	-
Enhedslisten	-	-	”Stænderdemokrati” – indflydelse til hver gruppe på universitetet.
VS	Se soc. dem.	-	-
Radikale	Demokrati er for folkettinget – men borgere tilknyttede til universitet skal have indflydelse på beslutningsprocessen.	Universitet som institution bliver mere frit fra politikerne.	Studerende og ansatte skal have mulighed for, at sammensætte universitets kollegiale organer.
Venstre	Ikke <i>one man – one vote</i> . Dog mulighed for indflydelse til alle.	”Stænderdemokratiet” skal afskaffes og erstattes af demokrati, hvor stærke ledere vælges.	Folketinget er demokratiet. Derfor bestemmer Folketinget over universitetet. Men demokrati er indflydelse – og det ville studerende og ansatte få, da de skal lyttes til på universitet.
Konservative	Se Venstre.	Demokratisk frihed til universitetet som institution.	-
Dansk Folkeparti	-	-	Stærke ledere.

Bilag 3: Status

Partier	1970/73	1992	2003
Socialdemokratiet	Demokrati er en leveform, som må fremmes på alle samfundets niveauer.	Demokrati er nødvendigt for at universiteterne kan producere god undervisning og forskning – men det må ikke forhindre beslutninger i effektivt at kunne træffes.	Direkte demokrati på universitetet fungerer ikke i et moderne samfund, hvor det er nødvendigt at træffe hurtige beslutninger.
SF	Se soc. dem.	Demokrati sikrer et godt arbejdsmiljø og gode forskningsresultater.	Demokratiet kan udvikles og forbedres – mere demokrati!
DKP	Se soc. dem.	-	-
Enhedslisten	-	-	Afdemokratisering er negativt.
VS	Se soc. dem.	-	-
Radikale	-	Demokrati fungerer ikke til at træffe effektive og hurtige beslutninger.	Demokrati er et vigtigt styrelsesprincip på universitetet.
Venstre	Demokrati i uddannelser, da folkestyret skal styrkes.	Demokratiet ineffektivt.	Demokratiet er hæsligt, fokuserer på laveste fællesnævner og 2ständerforsamlingtænkning ² , der politiserer og kun tænker på kortsigtede mål.
Konservative	Demokrati må ikke hindre en effektiv ledelse.	Kollektiv demokratisk ledelse ikke borgerlig politik.	
Dansk Folkeparti	-	-	Demokratiet er trægt og besværligt.